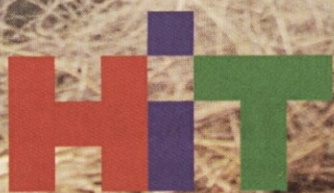

Kras

Julij 1997 št. 22
cena 500 SIT

Hrvatski Igralnica Turizem

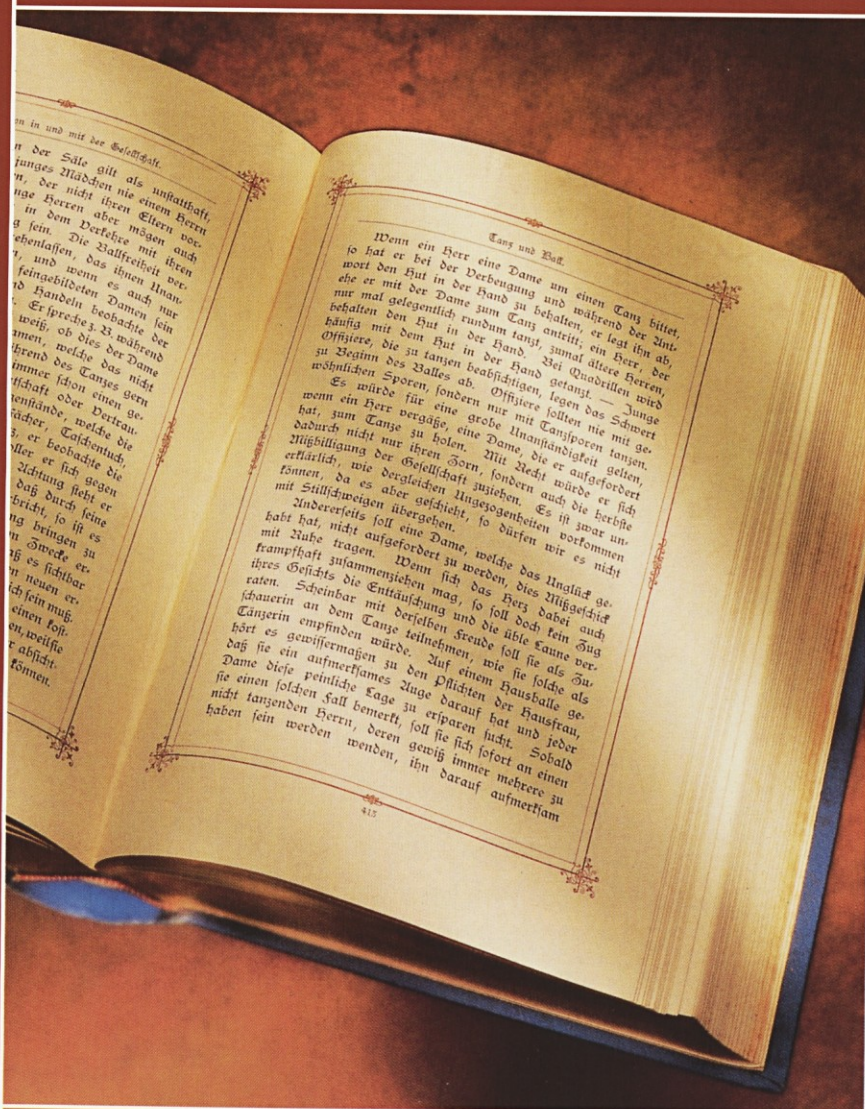
mobitel

SLOVENSKI OPERATER NMT & GSM

ISSN 1318-3257
Poština plačana pri pošti 1102 Ljubljana

PODPIRATA REVILJO KRAS V NJENIH PRIZADEVANJIH ZA OHRANITEV NAŠE NARAVNE IN KULTURNE DEDIŠČINE

KNJIGA

knjiga SLO

das Buch A

libër AL

КНИГА BG

knjiga CRO

kniha CZ

das Buch D

un libro E

ki-tab ET

le livre F

the book GB

βιβλίο GR

könyv H

il libro I

bok N

boek NL

livresco P

książka PL

КНІГА RUS

bok S

kniha SQ

kitab TR

the book USA

delo - tiskarna d.d.

Dunajska 5, 1000 Ljubljana, Slovenija, Telefon: 061 314 346, 061 318 095, Fax: 061 302 658

5000

gospodarskih družb,

Kaj imajo skupnega?

35000

podjetnikov,

150000

ljudi različnih
poklicev in starosti

*Izbrali so
zanesljivost
in zaupanje
dobre banke.*

**Banka
Koper**

Dokazujemo z dejstvi.

Aerodrom Ljubljana

Ko
letite,
ne pozabite!

Z vami ob vsakem vzletu in pristanku

Duty&Tax
FreeShop

Svet v malem

D
73779/<4>, 1997
KRAS

COBISS

Iz vsebine **Kras**

JULIJ 1997, št: 22

Na naslovnici:
Poletje na Krasu,
foto: Aljoša Rebolj.
Branko Jazbec iz Svetega 36,
tel.: 067/77-668,
izdeluje žbrince
za spravilo sena in listja.

Telefoni revije Kras:

061/125-14-22

064/212-276

067/78-434

MEDIACARSO

Informativno revijo Kras izdaja podjetje Mediacarso, d.o.o., 1000 Ljubljana, Rimska 8 - telefon +386-061/125-14-22 - Glavni urednik Lev Lisjak; odgovorna urednica Ida Vodopivec-Rebolj - Naslov uredništva: Revija Kras, 6223 Komen, p.p. 17, telefon: +386-067/78-434 - Maloprodajna cena 500 SIT, 5.000 Lit, 6,00 DEM, 4,00 \$; naročnina šestih zaporednih števil s pošto dostavo v Sloveniji 3.000 SIT, za tujino s pošto dostavo 80.000 Lit, 80,00 DEM, 60,00 \$ - Žiro račun: Mediacarso, d.o.o., 50100-603-4311-Tisk: Delo-Tiskarna, Ljubljana - Fotografije: fotoagencija Mediacarso - Nenaročenih rokopisov in fotografij uredništvo ne vrača - Brez izdajateljevega pisnega dovoljenja ponatis ali kakršno koli povzemanje objavljenih prispevkov iz revije Kras ni dovoljeno - Po mnenju Urada vlade R Slovenije za informiranje št. 23/142-92 od 27.5.1993 sodi revija Kras s prilogami med proizvode informativne narave, za katere se plačuje davek od prometa proizvodov po 5-odstotni stopnji - Mednarodna standardna serijska številka ISSN 1318-3257.

Organizacija tiska:

Korotan Ljubljana d.o.o.

Uredništvo:	ZARAŠČANJE KRASA	2
Davorin Terčon:	"GLASOVAL BOM PO SVOJI VESTI..!"	3
Dr. Andrej Kranjc:	NOV KAMENČEK V MOZAIKU PROMOCIJE ZNANOSTI, KRASA IN SLOVENIJE	10
Matjaž Puc:	POMEMBNEJŠI DATUMI V RAZISKOVANJU IN TURISTIČNI UREDITVI ŠKOCJANSKIH JAM	12
Mag. Janka Kogovšek:	KLASIČNI KRAS	14
Mag. Dušan Novak:	SLOVENSKA BIBLIOGRAFIJA O KRASU	15
Emil Švara:	50-LETNICA DELOVANJA ANGLO-AMERIŠKE ZAVEZNIŠKE VOJAŠKE UPRAVE NA KRASU	16
"Glas zaveznikov":	NOVE HIŠE V PORUŠENIH VASEH	18
Prof. France Kralj:	VIZITACIJI NADŠKOFA ATTEMSEA NA KRASU	19
Dragica Udovič:	ČE NE MI, KDO?	24
Jožko Žiberna:	MLINSKA KOLESKA SO SE USTAVILA PO SKORAJ 400 LETIH	28
Boštjan Štolfa:	PASTIRSKA ZAVETIŠČA V OKOLICI KOMNA	32
Marjeta Rigler:	KRAS V LEGENDAH	34
Agencija Kras:	TERANU IN KRVAVI ZGODOVINI NA SLEDI	36
Agencija Kras v pogovoru z Bojanom Kavčičem:	MISLITI MORAMO NA PRIHODNOST IN SI TUDI SAMI POMAGATI	38
Agencija Kras:	HELIOS SKRBI ZA VEČNO MLADOST LESA IN ZA OHRANJANJE ARHITEKTURNE DEDIŠČINE	40
Uredništvo:	KRAŠEVEC STOJAN TREBEC VPRAŠUJE...	42
...	SLOVENSKI GRB	44
Silva Matos:	LEPA BESEDA LEPO MESTO NAJDE!	45
I.D.R.:	AKADEMIK PROFESOR DR. FRANCE BERNIK V KOSOVELOVI KNJIŽNICI	46
Lučka Čehovin:	GLASBENA DRUŽINA PAHOR IZ TRSTA	48

UVODNIK

ZAUSTAVITI NENAČRTNO ZARAŠČANJE KRASA

Okrogla miza revije Kras "Kako razumno zaustaviti zaraščanje Krasa", ki je bila 7. maja v Novi Gorici in na Krasu, je zbrala več kot osemdeset gozdarskih, kmetijskih in okoljevarstvenih strokovnjakov ter poleg ministra za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, nekaj državnih sekretarjev, poslanca s Krasa in Brknov, svetnikov v Državnem svetu in občinskih svetih kraških občin še kmete, posestnike in novinarje. Po več kot štiri ure trajajočem soočenju različnih pogledov na zaraščanje Krasa in na možnosti, kako to zaraščanje razumno obvladovati, da se obdelovalne površine ne bi več zmanjševale, so udeleženci okrogle mize sprejeli naslednje ugotovitve in priporočila:

1.

Zaraščanje kraške pokrajine je vse večje in daje Krasu spremenjen videz. Zato je treba njeno nadaljnje zaraščanje načrtno usmerjati in ustvarjati pogoje za zaustavitev zaraščanja obdelovalnih površin.

2.

Naš cilj ni prepustiti Kras popolni zaraščenosti, kakršen je nekoč že bil, kakor tudi ni naš cilj, da bi bil Kras ogolel tako, kakor je bil ogolel v zadnjih stoletjih in v začetku tega stoletja, ko se je človek ukvarjal prav z nasprotnim problemom od sedanjega, to je z ogolelostjo Krasa, z njegovo ponovno pogozditvijo in s kultiviranjem njegove krajine. Naš cilj je Kras z določeno stopnjo poraščenosti ob določenem deležu površin z ohranjeno kulturno krajino ter s kmetijsko dejavnostjo, ki zagotavlja ohranjanje tipične kraške krajine in njenih značilnosti.

3.

Udeleženci okrogle mize predlagamo, naj se sprejme enotno strategijo o stopnji zaraščenosti Krasa in o videzu tipične kraške krajine ter o njenih značilnih elementih. Strategija mora nadrobno določiti cilje, metode za doseg te cilje, potrebne finančne vire, nosilce in roke za uresničitev takih ciljev. Predlagamo, naj bo matični Kras, to je Tržaško-Komenski kras, za primer, ki naj bi služil kot izhodišče tudi pri obvladovanju zaraščanja Krasa in kraškega sveta v Sloveniji nasploh.

4.

Vlada Republike Slovenije naj ustanovi enotno medresorsko interdisciplinarno usklajevalno telo, ki bo prevzelo skrb za izoblikovanje take strategije in za njeno uresničevanje. To je pomembno neglede na to, da za uresničevanje nekaj sedaj potekajočih projektov o razvoju Krasa že deluje medresorska komisija. Na ravni različnih ministrstev je že več takih delovnih teles, ki pa se ukvarjajo le s parcialnimi, z delnimi projekti, medtem ko ni usklajevalnega telesa, ki bi prostor Krasa obravnavalo enotno in celovito. Pri tem je treba upoštevati že izoblikovana in poznana posebna območja z jasno sprejeto razvojno strategijo, oprto na že sprejeta zakonska določila, kot so Kobilarna Lipica, regijski park Škocjanske jame, nastajajoči Kraški regijski park, itn.

5.

Da se zaustavi demografsko praznjenje Krasa, je treba razvijati ne le njegovim posebnostim ustrezno kmetijstvo marveč tudi vse druge komplementarne gospodarske dejavnosti, ki temu območju Slovenije zagotavljajo razvoj in zaporslitev njegovega prebivalstva. Pri tem pa je treba upoštevati vse posebnosti tega obmejnega območja.

6.

Pri financiranju kraških občin naj država v zagotovljeni porabi upošteva tudi potrebna sredstva za tako kmetijsko pridelavo, ki bo omogočala trajnostni razvoj območja in ohranjanje njegove biološke raznolikosti.

Novogoriška okrogla miza je, tako zatrjujejo poznavalci nacionalnega problema v zvezi z nenadzorovanim razraščanjem gozda, sprožila nove spodbude in predlagala državi, vladi in občinam, kako ravnati. Spodbudila je tudi priprave na podobno posvetovanje na Tržaškem, ki bo letos na jesen. Pričakovane učinka pa bo, tako si obetamo, dossegla tudi z naslednjo izdajo revije Kras v začetku septembra v kateri bo predstavljano skoraj vse, kar so za okroglo mizo revije Kras "Kako razumno zaustaviti zaraščanje Krasa" 7. maja v Novi Gorici povedali njeni udeleženci.

Prvi debatni večer
s poslancem s Krasa in Brkinov
Davorinom Terčonom

KRAŠKA TRIBUNA

"GLASOVAL BOM PO SVOJI vesti ..!"

Agencija Kras

Kakšno je poslančevo poslanstvo, je bilo osnovno vprašanje prvega debatnega večera na KRAŠKI TRIBUNI, ki jo je s poslancem s Krasa in Brkinov Davorinom Terčonom iz Liberalne demokracije Slovenije organizirala revija Kras. Bila je 28. aprila v prijetnem vzdušju Kraljeve kmetije in gostilne Grča v Hruševici pri Štanjelu. Kljub predprazničnemu dnevu in zgodnji večerni uri je na debatni večer prišlo štiri-deset ljudi.

slancu s Krasa in Brkinov Davorinu Terčonu omogočiti, da bi mogel kar se da učinkovito uresničevati svoje poslanstvo. Da bo mogel na eni strani uresničevati oziroma prenašati in v slovenskem parlamentu predstavljati interese na Krasu in v Brkinih živčih ljudi ter vseh tistih, ki Kras vrednotijo kot posebno območje Slovenije s perspektivo, da postane nekoč del Slovenije zelene oaze in parka sredi Evrope. In na drugi strani, da bi mogel te interese Krasa in Brkinov usklajevati z interesi vseh drugih državljanek in državljanov Republike Slovenije, ki so ali bi bili drugačni od interesov Kraševcev in Brkinov.

Zakaj debatni večeri s poslancem Davorinom Terčonom?

Odgovorna urednica revije Kras **Ida Vodopivec-Rebolj** je na začetku tribune povedala, da so se izdajatelji revije odločili za to novo obliko javnega komuniciranja, ker želimo povečati zanimanje za Kras in za njegovo pravilno umestitev v slovenski gospodarski, družbeni in kulturni prostor. "S temi debatnimi večeri pričakujemo", je nadaljevala, "bomo združno s poslancem s Krasa in Brkinov v Državnem zboru gospodom Davorinom Terčonom ter z gosti, ki jih bomo povabili, ugotavljali najpomembnejše probleme kraškega prostora in se dogovarjali, kaj in kako kot kraška razvojna koalicija storiti za njihovo razrešitev ter nasploh prispevati za razvoj Krasa in Brkinov.

Pred nekaj tedni so pretekla tri leta od izida prve številke revije Kras. O tem je več napisal v uvodniku prof. mag. Pavle Zrimšek. In kar več izmed 320 sodelavcev nas je vprašalo, kako bomo to obletnico proslavili. Žal nam čas ni dopustil, da bi v mar-

cu jubilej slavnostno obeležili, se veselili dosedanjih dvajsetih številke revije Kras (medtem sta izšli še dve - op. ur.), ki po obsegu predstavljajo več kot petnajst zajetnih knjig o Krasu in kraških značilnostih ter posebnostih. To bomo storili konec poletja na Krasu tako, kot smo naredili v Ljubljani na Magistratu kmalu pa začetku njenega izhajanja. Tako namreč želijo številni Kraševci, ki živijo še drugod po Sloveniji".

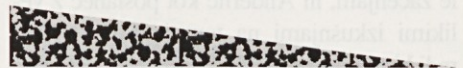
Debatni večer s poslancem gospodom Davorinom Terčonom iz Liberalne demokracije Slovenije in z njegovim strankarskim kolegom gospodom Tonetom Anderličem je povezoval **Dušan Rebolj**, direktor podjetja Media Carso, ki izdaja tudi revijo Kras.

Kraška tribuna je oblika javne komunikacije...

Povezovalec Dušan Rebolj je dejal, da je namen debatnih večerov z ustvarjalnim prispevkom udeležencev tribune po-

Seveda pa so si izdajatelji revije Kras hkrati tudi zamislili, da bi lahko vse, kar bo na debatnih večerih z Davorinom Terčonom pomembnega povedano, služilo tudi novinarjem sodelujočih medijev, ne samo izdajateljem revije Kras, da bi mogli čim širši krog prebivalcev Slovenije seznanjati s Krasom in ga predstavljati v vseh njegovih posebnostih.

Za prvi debatni večer je poslanec Davorin Terčon izbral pomembno izhodiščno temo - kakšno je poslančevo poslanstvo v našem ustavodajnem telesu, to je v Državnem zboru Republike Slovenije. Za svojega sobesednika si je izbral strankarskega kolega gospoda **Toneta Anderliča**, ki je bil in je izvoljeni predstavnik volilcev v vseh dosedanjih mandatih v ustavodajno telo Republike Slovenije.

Povezovalc je napovedal, da bo najprej Davorin Terčon povedal videnje svojega poslanskega poslanstva, oprtega na ustavo Republike Slovenije, morda tudi malo idealizirano, ki naj bi ga morebiti dopolnil na osnovi svojih bogatih delegatskih in poslanskih izkušenj še Tone Anderlič. Za oba sogovornika je revija Kras pripravila tudi nekaj vprašanj. "In prepričan sem", je Dušan Rebolj sklenil svoj uvod, "da boste vpraševali tudi udeleženci tribune, saj smo se zbrali na debatnem večeru, na katerem naj bi se pogovarjali kot enakopravni udeleženci. Ta tribuna je oblika javne komunikacije med temeljnima viroma informacij o dogovorjeni tematiki - poslancema Terčonom in Anderličem - in udeleženci, ki naj bi bila kar najbolj sproščena in odprta.

Davorin Terčon o poslančevem poslanstvu

Poslanec s Krasa in Brkinov v Državnem zboru Davorin Terčon je takole razložil osebno videnje svojega poslanskega poslanstva:

Prepričan sem, da bodo ti debatni večeri, za organizacijo katerih smo se dogovorili z revijo Kras, poleg še nekaterih drugih oblik komuniciranja z občani, ki jih kot poslanec ujamam, pripomogla, da bo moje poslansko delo čim bolj plodno tudi za razvoj našega Krasa in Brkinov. Ker je to prvi debatni večer, sem si omislil temo, ki je vodilo tega večera, to je poslančevo poslanstvo.

Kaj je smisel poslančevega poslanstva, sem se spraševal že pred prvimi volitvami, kakor se sprašuje vseskozi tudi javnost, ki po javnih medijih posluša in opazuje ter na tej osnovi ocenjuje naše delo v parlamentu. Zato mislim, da je smiselno na prvem debatnem večeru razčistiti dilemo, kakšno je sploh poslanstvo poslanca v parlamentu.

Ob tej priložnosti se zahvaljujem strankarskemu kolegu Tonetu Anderliču, ki je bil takoj pripravljen sodelovati v tem pogovoru. Izbral pa sem si ga prav zato, kot je bilo že v uvodu povedano, ker je poslanec z dolgoletnimi izkušnjami. Mislim, da je prav, da to temo osvetlimo - jaz kot tako imenovani zeleni poslanec, ki to odgovorno delo šele začenjam, in Anderlič kot poslanec z velikimi izkušnjami na tem področju. Kajti radi bi to temo osvetlili kar najbolj globalno

Davorin Terčon: "Glasoval bom po svoji vesti in tako, kot bom prepričan, da je prav!" - Foto M. Mljac

z željo, da zares izluščimo poslanstvo parlamentarca oziroma poslanca v državnem zboru.

V razmišljanjih o poslančevem poslanstvu sem prišel do dveh osnovnih ugotovitev:

Po slovenski ustavi je poslanec predstavnik vsega slovenskega ljudstva. To je njegova prvenstvena naloga blaginja vse slovenske družbe oziroma slovenske države. Kakor je nesporno to, pa je nesporno tudi to, kar v ustavi ni dorečeno - da poslanec pri uresničevanju svoje poslanske vloge ne more in ne sme mimo lokalnih interesov. Navsezadnje je bil poslanec izvoljen v določeni volilni enoti, v kateri so za njegovo izvolitev odločilni glasovi določenega volilnega okraja. Volilci od izvoljenega poslanca pričakujejo, da bo čim bolj predstavljal in zastopal tudi lokalne interese ter se čim bolj zavzemal za njihovo uveljavljanje in za napredek svojega območja.

Ker je parlamentarna naloga predvsem zakonodajna, moramo biti poslanci v svoji funkciji res pretežno v državni funkciji, kar pomeni, da moramo sprejemati zakone, katerih uresničevanje zagotavlja blaginjo vse slovenske družbe. Zato se, seveda, zgodi tudi, da je kakšen zakon kakšni lokalni skupnosti bolj in kakšni lokalni skupnosti manj v prid. Toda prevladovati mora splošen, skupni interes!

Kar je pomembno za lokalni interes, pa je poslančevo lobiranje, ki je sicer

malo manj vidno, a je tudi pomembno pri globalnih odločitvah, poteka pa na ravni poslanskih skupin, zlasti na ravni strank. Ko gre za lobiranje v zvezi s parcialnimi interesi, ko se odloča, kateri projekt je pomembnejši, pa seveda vsak poslanec postavlja v ospredje svojo problematiko.

Mislim, da sta oba ta dva interesa, obe ti dve poslančevi poslanstvi, zelo pomembni. Zatorej mora poslanec enakomerno zagovarjati globalni interes države ter vseh njenih državljanov ter v skladu s tem globalnim interesom tudi narediti čim več za svoj kraj oziroma za svojo volilno bazo.

Tone Anderlič pojasnjuje, zakaj so nujni kompromisi...

Vodja poslanske skupine Liberalne demokracije Slovenije Tone Anderlič je spregovoril o svojem videnju poslančevega poslanstva in o možnostih poslanca Terčona, da uveljavlja interese svojega volilnega okraja - Krasa in Brkinov:

Z zadovoljstvom sem sprejel Terčonovo povabilo na Kraško tribuno. Prepričan sem, da je treba razumeti delo poslancev res tako, kako je povedal ... Jaz morda še bolj, ker vodim skupino petindvajsetih poslancev in moram skrbeti, da smo pri zavze-manju stališč kot stranka vladne koalicije enotni ter podpiramo predloge, ki jih vlaga daje parlamentu v razsojo in potrjevanje, če-

“Kraška tribuna”

prav vsi poslanci LDS zaradi lokalnih interesov kdaj pa kdaj tudi ne mislimo enako. Vlada mora zagotavljati uravnoteženost vsega, če hočemo, da država funkcionira... Tudi na kompromise mora pristajati!

Saj dobro veste, kako je bilo v minulih letih, ko smo, na primer, sprejemali in končno sprejeli zakon za ureditev razmer v Lipici, Zakon o regijskem parku Škocjanske jame, itn., ko bi bila morda kakšna zadeva drugačna, če ne bi bilo kompromisov.

Kot vodja poslanske skupine sem z dogovarjanjem in usklajevanjem zadovoljen šele, če je v skupnem in splošnem interesu vsaj do neke mere uveljavljena tudi posebnost lokalnih interesov. Mnogo lažje je sprejemati odločitve, če se hoče v njih uveljaviti tudi lokalne specifičnosti in posamične zahteve.

Na nek način je Terčonovo poslanstvo, če ga primerjam s pozicije njegove stranke Liberalne demokracije v odnosu do Državnega zbora, v nekem delu omejeno. Večino zadev v parlamentu je treba spriči razmerja moči med pozicijo in opozicijo usklajevati. In potrebe, ki jih Davorin zaznava v svojem okraju oziroma v svoji volilni enoti - tudi povsem razumni predlogi - včasih preprosto ne prodrejo in ne dobijo zadostnega števila poslanskih glasov zaradi najrazličnejših razlogov. In javnost to ocenjuje - v glavnem - kritično, če ne celo pretirano kritično. Tako pač je!

Nemalokrat imamo veliko težav tudi v samem poslanskem klubu, ko postane že na startni ravni naporov o določenem zakonskem projektu največja težava pretiran vpliv lokalizmov. Ne lokalnih interesov v smislu kompatibilnega ali neobhodnega dela sploh vse Slovenije in njene ureditve, ampak v smislu, da ne prevlada vedno tisto, kar je najprej splošno, ampak prevladuje zavzemanje zgolj za “svoje”, pa so naposled vsi razočarani. Če bi bile take lokalne zahteve bolj razdelane, se pravi razčlenjene in utemeljene, da bi se reklo: za lokalne skupnosti lahko namenimo toliko in toliko, bi tudi državi marsikaj mnogo lažje urediti.

In sedaj, ko imamo v Državnem zboru skoraj trideset županov ali skoraj tretjino parlamenta, je lahko takšno pretirano vplivanje lokalizmov velik problem. Zato je

nujno, da se take lokalizme zaustavlja na ravni občin in da take lokalne zahteve prihajajo v parlamentarno razpravo prek vlade. Če lokalne interese poslanci pretirano podarjajo v parlamentu, ne da bi bili pretehtani in usklajeni v vladi, se zlasti njegova zakonodajna funkcija kot njegova prednostna funkcija skrči na prepričevanje in glasovanje, kdo bo dobil več denarja za potrebe svojega volilnega okraja.

V našem poslanskem klubu velja določen dogovor o načinu dela poslancev. Poslanci pobude, ki jih prinašamo iz svojega okolja, najprej predebatiramo med seboj, nakar se dogovorimo, kaj, kdaj in kako bomo to prenašali v parlament in kako bomo o kakšnih predlogih odločitev glasovali. In med seboj imamo delo porazdeljeno po tem, na kaj se kdo glede na svojo izobrazbo in dosedanje poklicno dejavnost najbolj spozna... Če, torej, hočemo uresničevati dogovorjeno politiko, potem se moramo dogovorjenega držati. In tako, ste najbrž opazili, se nismo pretirano izpostavljali na sejah, ko se je razpravljalo o predlogih mandatarja dr. Drnovška za sestavo nove vlade. Zlasti ne, ker so bile razprave nekaterih poslancev vse kaj drugega kot na kulturni ravni. Pa tudi sicer se je že skoraj čisto točno vnaprej vedelo, kdo bo glasoval za mandatarjev predlog in kdo ne. Mi pa smo hoteli, da pride do glasovanja čim prej...

Navsezadnje je tudi naša številčnost v določenem smislu omejujoča, zato se poslanci LDS ne moremo tako pogosto pojavljati za govorniškimi odromi, kot je to mogoče ali mislijo, da je nujno, poslanci strank, ki jih je v parlamentu bistveno manj ali le nekaj!

Poslanec s Krasa in Brkinov prihaja za govorniški oder...

Davorin Terčon se je zavzel za prevladovanje finančno samozadostnih občin v sistemu lokalne samouprave in povedal, kako posega v parlamentarno razpravo:

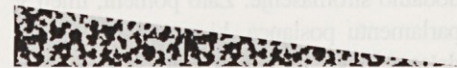
Strinjam se s kolegom Anderličem; predvsem, kar se tiče kompromisarsstva. V politiki je pač tako, da do določenega

kompromisa med lokalnimi interesi in interesi države mora priti. Spodbude so dobrodošle, saj pomenijo, da iniciativa na terenu je. Toda, preprosto povedano, vreča z denarjem je le toliko velika, v njej je le toliko in nič več denarja, ki ga je treba razdeliti kar se da koristno, čim bolj pametno.

Tudi se strinjam z Anderličevim opozorilom na nevarnost lokalizmov spriči tako velikega števila županov v Državnem zboru, moje mnenje pa je bilo, ko sem se odločil kandidirati za poslanca, in še vedno ostaja, da je država Slovenija kljub svoji majhnosti pretirano centralizirana. S tem nočem vnaprej uzakonjevati zadnje čase zelo pogosto omenjenih regij oziroma pokrajin, do česar bomo morali priti, saj to zahtevajo tudi listine Evropske skupnosti. Ustanovitev regij bo prinesla dodatno administriranje in dodatne stroške. Toda prav gotovo ne morem zagovarjati dejstva, da samo štiri občine v vsej državi same presegajo mejo zagotovljene porabe, drugim pa jim mora država dati izravnave. To je nesprejemljivo in bo treba spremeniti. Zagovarjam tak sistem občin, v katerem prevladujejo finančno samozadostne občine.

Ko je parlament odločal o izvolitvi nove vlade, je bila - kakor je povedal že poslanec Tone Anderlič - strankina taktika taka, da smo se odločili: ne polemizirati z nastopi poslancev opozicije.

Sam sem se posebej zavzel pri spremembi zakona o agrarnih skupnostih. Spreminjal se je predvsem zaradi podaljšanja moratorija, da se omogoči vračanje zemlje agrarnim skupnostim še za nadaljnji dve leti, saj se je ugotovilo, da se je le malo zemljišč vrnilo agrarnim skupnostim... Med različnimi amadmaji v vsebinski razpravi je bilo tudi predlagano, naj bi po končanem roku za vračanje zemlje agrarnim skupnostim dodelil skupno lastnino bivšim lastnikom, kar bi bilo po mojem mnenju protustavno. Tako bi lahko, na primer, že samo trije bivši lastniki olastninili vso agrarno skupnost, kar se mi zdi nesporejemo. Po

drugi strani pa so bile predlagane rešitve, po katerih bio nepremičnine nekdanjih agrarnih skupnosti po izteku moratorija ostale Skladu kmetijskih in gozdnih zemljišč R Slovenije.

Na mojo pobudo v parlamentarni komisiji za lastninsko preoblikovanje kot matičnem telesu za to področje in v razpravi v Državnem zboru sem dosegel, da se je to spremenilo in oblikovalo tako, da se bo po preteku moratorija čez dve leti zemljišča, ki ne bodo razdeljena, vrnilo lokalnim skupnostim. Lokalna skupnost pa je, kjer so za to pogoji, dolžna zemljo ponuditi v rabo in upravljanje vsem, kakor je bilo to nekoč.

Komenski župan o težavah občin in o poslanskih lokalizmihi...

Župan občine Komen **Jožef Adamič** je poudaril pomen, imeti v parlamentu poslanca s "svojeja" območja:

Pred dvema letoma, ko se je začela nova lokalna samouprava, smo na našem območju čutili veliko vrzel, ker Kras ni imel poslanca v parlamentu. Pojavljalo se je veliko vprašanj o pristojnosti občine in v zvezi z materialnimi dobrinami. Zlasti o novonastalih občinah v odnosu do občin, ki so bile že pred uveljavitvijo nove lokalne samouprave, saj so bila v določeni prednosti.

Nova kraška občina Komen, ki je bila še brez poslanca, je bila spočetka v močno nezavidljivem položaju. Vsi smo se učili in iskali nasvete ter pomoč, pa smo se tako zatekli h poslancu gospodu Tonetu Anderliču kot vodji poslanske skupine. To je bilo takrat, ko smo za parlament pripravljali programe cest in predlagali ureditev cest od Komna do Štanjela, od Komna proti Ivanjemu Gradu in goriški meji in od Komna proti Brestovici. Žal je sicer program za ureditev ceste proti Brestovici izpadel, poudariti pa moram, da mi je Anderličovo posredovanje za pomoč pristojnih strokovnih služb veliko pomagalo in smo vse predloge spravili v program. Pomagali so nam tudi poslanci, organizirani v Klubu primorskih poslancev, ki smo jih povabili k nam, da so videli, kaj je v resnici novonastala občina, če je hkrati demografsko ogrožena in brez kadrov.

Kar država predpisuje, občina pa nima za to ustreznega kadra in mora tako delo zelo drago plačevati, pomeni za občino dodatno siromašenje. Zato pomeni, imeti v parlamentu poslanca, ki pozna vse službe države, ki ve, na katera vrata je za kakšen

problem treba potrkati, veliko prednost. Ni mu mogoče očitati, da je lokalno usmerjen in da se zavzema za lokalne interese. Tak poslanec je le podaljšana roka kraja ali območja, ki se zavzema za tisto, kar volilci resnično potrebujejo.

Poslanec Tone Anderlič je Adamičovo razumevanje pretiranega lokalizma komentiral takole:

Morda se nismo povsem razumeli... Absolutno podpiram, naj prihajajo do izraza lokalni interesi, za pretirani lokalizem pa imam, na primer, navskrižni poslanski dogovor, da se razseli nekatere javne službe. Saj veste, da je po taki poti Maribor dobil pošto, veterinarska služba je šla v Novo Gorico, Sklad za razvoj je šel v Ribnico...! Vse to pa ni dobro! V tej Sloveniji naj se decentralizira tiste službe, ki jih je mogoče decentralizirati s prenosom funkcij na občine, na več občin skupaj ali na pokrajine. Ne gre pa državne službe in ministrstva kar vsepovsod preseljevati, saj morajo vlada in vse njene službe funkcionirati v enem centru, ker prav nobeno ministrstvo ni resorsko zaprto in samo sebi zadostno, ampak so medresorsko

močno soodvisna in zato tudi povezana...

Davorin Terčon je podprl Anderličovo opcijo. Na raven občine je treba prenesti tiste funkcije, z uresničevanjem katerih bo čim bolj samozadostna. Kar ad hoc, kar tako - zaradi predvolilnih obljub - na primer seliti državne službe v drug kraj, v drugo pokrajino, je vprašljivo.

Na lokalne skupnosti in tudi na bodoče regije bo treba prenesti čim več funkcij; vendar le tiste in na tak način, da bodo zares samozadostne. A ne v smislu, da se bodo potem zapirale vase, ampak da se bodo lahko tudi samofinancirale.

Kaj pa poslančeva samostojnost v poslanski skupini?

Damjan Grmek je vprašal, kakšna je poslančeva samostojnost v okviru poslanske skupine pri lobiranju in sodelovanju z drugimi poslanci in pri glasovanju?

Poslanci Liberalne demokracije Slovenije imamo srečo, je odgovoril Tone

"Kraška tribuna"

Anderlič in nadaljeval, da je naša samostojnost dokaj velika in nam je zato lažje kot poslancem v nekaterih drugih poslanskih skupinah, v katerih zadeve za parlament pripravljajo bolj uniformirano. Sam vedno poskušam prisluhniti vsakomur med nami in njegovi posebni potrebi, da nastopi kot govornik v parlamentu, neglede na to, kdo je zadolžen v poslanskem klubu za posamezno področje... Tako bi, na primer, gospod Davorin Terčon, če bi bil že poslanec v prejšnjem mandatu, razumljivo iz vrst LDS na nek način forsiral zakon o Lipici pa tudi Zakon o regijskem parku Škocjanske jame!

Davorin Terčon pa je dodal, da je zadeva pravno povsem jasna: Poslanec glasuje po svoji vesti in za to ne nosi nobenih posledic. Če bom za kakšno opcijo stoodstotno prepričan, da jo moram zagovarjati in da od nje nikakor ne morem odstopiti, ne bo

sile, ne stranke, ne poslanskega kluba in ne poslanskega kolega, ki bi me mogli prepričati, naj glasujem drugače. **Glasoval bom po svoji vesti in tako, kot bom prepričan, da je prav!** V večini primerov pa bo moralo priti do poenotenja. Ne predstavljam si, namreč, poslanca, ki bi s svojimi stališči lahko venomer izstopal in odstopal od stališč poslanske skupine, saj potem ne spada več vanjo, sam pa tudi skoraj nič ne bi mogel doseči. Zato je tudi v poslančevem interesu, da sklepa določene kompromise znotraj poslanske skupine pa tudi znotraj koalicije. Postaviti si je treba prioritete, prednostne zahteve in te zagovarjati do konca. V določenih primerih pa je treba sklepati kompromise, a vseeno težiti k temu, da se glasuje čim bolj enotno, kajti v enotnosti je tudi določena moč.

Primorski poslanci smo kar solidno organizirani v Klubu primorskih poslancev (ki se je medtem tudi formalno konstituiral in mu prve tri mesece predseduje davorin Terčon - op. uredništva). Primorska je v tem mandatu številčneje zastopana s poslanci v Državnem zboru, kot je bila zastopana v prejšnjem mandatu. V klub nameravamo pritegniti tudi ministre v sedanji vladi, ki so s Primorske, in ki jih je sedaj tudi več, kot jih je bilo v prejšnji vladi. In upam, da bomo uspeli narediti za našo Primorsko čim več. Seveda, skladno s svojim poslanstvom - skladno zastopati interese svojega volilnega telesa in interese vseh državljanov Republike Slovenije!

Poslanska pisarna že deluje...

Neposredni vpliv na delo Državnega zbora državljani uresničujemo z neposredno izvolitvijo poslancev vanj. Potem uresničujemo ta vpliv z neposrednimi oblikami izvrševanja oblasti, kot so: peticija, ljudska iniciativa in referendum. Nadalje tudi z javnostjo delovanja Državnega zbora, z javnostjo sej, z obveščanjem javnosti o svojem delu na različne načine v medijih in s prisotnostjo novinarjev na sejah zbora ter njegovih teles. Posebna oblika neposrednega vplivanja državljanov na delo Državnega zbora oziroma uresničevanja oblasti pa je poslanska pisarna.

Na vprašanje, kje in kdaj posluje njegova poslanska pisarna, je poslanec s Krasa in Brkinov Davorin Terčon odgovoril:

Poslanske pisarne imam v vseh občinah, ki jih zastopam v Državnem zboru, to je v občinah 6. volilnega okraja. Vsak prvi ponedeljek v mesecu je taka pisarna od 9. do 11. ure na sedežu občine Komen in od 12. do 14. ure na sedežu občine Sežana ter vsak tretji ponedeljek od 9. do 11. ure na sedežu občine Divača ter od 12. do 14. ure na sedežu občine Hrpelje-Kozina. Tako sem v lo-

Delo v štirih komisijah...

Da bi vedeli o Terčonovem delu v telesih Državnega zbora, je revija Kras vprašala, v katerih odborih in komisijah zbora deluje?

Državni zbor ima več kot dvajset delovnih teles - odborov in komisij, je pojasnil Davorin Terčon. Praviloma se odbore ustanavlja resorsko po ministrstvih, možno pa je tudi združevanje več različnih resorjev. Nekaj komisij kot delovnih teles Državnega zbora pa je predpisanih. Potem je poslanec odgovoril na vprašanje:

Delujem v komisiji za infrastrukturo. Je zelo pomembna in prepričan sem, da je tudi v našem prostoru Krasa in Brkinov infrastruktura med najpomembnejšimi bodočimi zadevami. Sem v komisija za volitve, imenovanja in administrativne zadeve (KVIAZ), v kateri se obravnava in sprejema pomembne kadrovske zadeve. In sem še podpredsednik komisije Slovencev v zamejstvu in po svetu ter član komisije za narodnostni skupnosti.

Kaj pa Klub primorskih poslancev?

Na vprašanje, kako se povezuje v Klubu primorskih poslancev, je poslanec s Krasa in Brkinov Davorin Terčon odgovoril:

Z leve na desno: odgovorna urednica revije Kras Ida Vodopivec-Rebolj, vodja poslanske skupine LDS Tone Anderlič, poslanec LDS s Krasa in Brkinov Davorin Terčon in moderator Dušan Rebolj, izdajatelj revije Kras - Foto: O. Knez

“Kraška tribuna”

kalnih skupnostih vsak ponedeljek, kar se sklada z delovnim programom Državnega zbora, v katerem so ponedeljki predvideni za poslančevo delo na terenu.

Sedaj je to delo na terenu predvsem namenjeno komuniciranju z župani in s predsedniki občinskih svetov, vse več pa je že tudi civilnih pobud občanov.

Verjamem, da bodo tudi te tribune v pomoč pri mojem komuniciranju z občani in vir za pobude s terena. In pričakujem, da boste uredniki revije Kras vse povedano, primerno zgoščeno in oblikovano nudili tudi meni, da jih bom mogel v Državnem zboru uporabljati!

Razlika v delu nekdanje Skupščine in sedanjega Državnega zbora

Poslancu Tonetu Anderliču je bilo namenjeno tudi vprašanje o primerjavi delegatovega dela v nekdanji Skupščini R Slovenije in poslančevega dela v sedanjem Državnem zboru... Tole je odgovoril:

V prejšnjem skupščinskem in sedanjem parlamentarnem sistemu sem udeležen kot delegat oziroma poslanec že enajst let, v politiki pa sem že kakšnih petnajst let. Zato lahko primerjam in trdim, da so se zadeve bistveno spremenile. Družbenopolitični zbor Skupščine R Slovenije v letih 1986 do 1990 obravnaval in urejal zadeve bolj pluralno kot pozneje, v obdobju od 1990 do 1992 kot eden izmed zborov v takratnem parlamentu. Za Državni zbor v obdobju 1992 do 1996 pa mislim, da se je začel uveljavljati kot zbor, v katerem je prišlo do marsičesa, česar prej ni bilo mogoče napovedati.

Nasploh menim, da so sedaj v Državnem zboru zadeve precej bolj nepredvidljive, kot so bile v nekdanjem skupščinskem sistemu in v prehodnem obdobju. Partija in takratni režim sta imela maniro, da se je pred odločanjem v skupščini vse preverilo in čim manj prepuščalo slučajnostim. In to, mislim, je za uspešnost procesov dogovarjanja in odločanja o funkcioniranju države v sedanjem parlamentu slabše, kot je bilo takrat... Slabo je tudi, da se nam sedaj za vse mudi in da vse preveč zakonov sprejemamo

po hitrem postopku, pa jih moramo pozneje zaradi nezadostne domišljenosti popravljati ali spreminjati. Seveda pa je sedaj mnogo boljše, da se obdeluje nek zakonski predlog v enem domu, medtem ko je bilo v nekdanji tridomni skupščini in pozneje v parlamentu treba vsak predlog in njegove dopolnitve usklajevati v vseh treh zborih.

Vprašanji Jolke Milič

Publicistka in prevajalka **Jolka Milič** iz Sežane je reviji Kras za poslanca Davorina Terčona poslala dve pisni vprašanji. Njeno prvo vprašuje je:

Kdaj se bodo, tudi z vašo pomočjo, gospod Davorin Terčon, in s pomočjo vaše stranke v sodelovanju z vsemi strankami razmere v Kulturnem centru Srečka Kosovela v Sežani dokončno uredile, da bo ta ustanova lahko začela nemoteno udeležati kulturne programe brez občutkov začasnosti, le nadomeščanja in “visenja v zraku”? Negotovost namreč nespodbudno deluje na ljudi, namesto da bi urejene razmere podžigale njihovo dinamičnost in ustvarjalnost.

Poslanec Terčon je odgovoril:

Tudi tukaj prisotna župana občin Komen in Divača lahko poveste, koliko naporov je bilo, da smo v Kulturnem domu Srečka Kosovela vendarle prišli do rešitve. Pravno je bilo tam tako, da smo imeli direktorja, ki mu je mandat pretekel pred letom, zaradi pravne nedorečenosti in dejstva, da so ustanoviteljice kulturnega centra vse občine, ki so nastale iz nekdanjke občine Sežana, pa med njimi dolgo ni bilo dogovora o novem direktorju centra.

Sedaj je zadeva urejena začasno tako, kakor v pismu trdi in na tej osnovi vprašuje gospa Jolka Milič. Kulturni center Srečka Kosovela ima vršilca dolžnosti direktorja. To je gospod Aleksander Peršolja, ki je tudi tukaj, na kraški tribuni. Jasno pa je, da bo treba to začasnost nadomestiti s trajno rešitvijo.

Tudi sam si želim, da bi se potrdil vsaj kanček nacionalne pomembnosti te naše kulturne ustanove - kulturnega centra v Sežani, ki je sedaj predvsem problem lokalne skupnosti in - upam, da župana občin Divača in Komen ne bosta nasprotovala - ob-

čine Sežana. Občina Sežana ter ostale lokalne skupnosti dajejo velika sredstva (občina Sežana samo letos 26 milijonov SIT) za njegovo funkcioniranje. Vsi pa se zavzemamo, da se vsaj del kulturnega programa centra vnese v nacionalni program, kajti kulturni center Srečka Kosovela v Sežani je nesporno predimenzioniran in po svojem obsegu bi se spodobilo, da je zajet v nacionalnem kulturnem programu, čeprav je tudi res, da se je ob njegovem snovanju in med njegovo gradnjo na njegovo kulturno vlogo gledalo drugače.

Strinjam se z gospo Jolko Milič, da je treba sprejeti trajno odločitev, predvsem kadrovske, hkrati pa je treba utemeljiti in prepričati tudi državo, da zagotovi sredstva za določene programe v kulturnem centru. Seveda pa bo treba tudi pretehtati, kako sploh v bodoče voditi center, kajti če tudi določene dejavnosti v njem uspevajo, mu je treba določiti bolj ustrezno vsebino delovanja. Predvsem v fizičnem smislu je prevelik za potrebe, zahteve in pričakovanja prostora, kateremu naj bi služil. Veliko denarja porablja za zadeve, ki nimajo praktično nič s kulturo. Mislim zlasti na denar za njegovo obratovanje in vzdrževanje, pa tudi za plače zaposlenega osebja. Tako za same kulturne programe ostaja po porabljenih sredstvih za že omenjeno bore malo denarja.

Rešitev vidim zato v poskusu oziroma uresničitvi zahteve, da prevzame financiranje določenih in dogovorjenih programov v njem država in da se v centru začne razvijati in nuditi javnosti nove kulturne in z njimi povezane vsebine. In, ker je sedanja kadrovska rešitev začasna, jo je treba nadomestiti s trajno, kakor je določena z veljavnimi predpisi!

Vršilec dolžnosti direktorja **Aleksander Peršolja** pa je dodal, da se prav dobro ve, kakšen je ta kulturni center Srečka Kosovela... Šest let je preteklo, ko je bil odprt, toda še vedno ni od nikoder pobude, kako naj bi ta dom duhovno rastel. Bistvo je bilo v tem, da je dom tam, vse drugo pa je pozabljeno... Še večja katastrofa pa je, da je v zadnjem času, ko bi lahko umirjeno prišli do direktorja, imela prste vmes lokalna politika. Ta se predvsem osredotočila na podpiranje telefonskega lobiranja za imenova-

nje direktorja centra, pravi stik z ustvarjalnim delom pa je bil potisnjen vstran. Zato apeliram tudi na našega poslanca, da damo centru pravo notranjo vsebino, kajti center je zelo lep a tudi zelo drag. Naša dolžnost je, da mu v naslednjih letih razvijemo in določimo ustrezno vsebino delovanja. Kdor ne razmišlja v tej smeri, ni vreden, da dela v tej ustanovi. In prav kmalu se bo pokazalo, kaj bo sploh treba narediti s kulturnim centrom Srečka Kosovele.

Peršoljeve misli je dopolnil Davorin Terčon: Sedanjemu začasnemu vodstvu centra moramo dati nekaj časa, da zadiha... V vseh aferah in afericah, ki so se dogodile v zvezi s kulturnim centrom Srečka Kosovele, se je dvignilo toliko prahu, da je bilo kakršno koli pravo in normalno delo v centru res otežkočeno. Imeti morajo toliko časa, da lahko začnejo uresničevati zamišljene programe. Navsezadnje pa poteka sanacija centra še ob hkratni večmilijonski izgubi oziroma ob nepokritih obveznostih, ki si jih je center nabral. Tudi zaradi tega je na mestu primerna toleranca.

In še vprašanje o Kosovelovi hiši v Tomaju

Drugo pisno vprašanje Jolke Milič pa je: Minilo je leto dni, odkar se je veliko govorilo o Kosovelovi hiši v Tomaju. Streha in kar sodi zraven, je sedaj popravljena, vendar še niso mogoči obiski Kosovelove hiše. Ni še zadihala, kaj šele zaživela. Sežana ji ni mogla najti niti oskrbnika oziroma oskrbnice, ki bi znal oziroma znala kulturno sprejemati obiskovalce in turiste, pa tudi prijeti za metlo in cunjjo za prah. Znano je namreč, da prazne hiše, hiše brez gospodarjev in ljudi, bolj naglo propadejo kot hiše, v katerih kdo prebiva.

Ali ne bi, gospod Terčon, pomagali, da se pospeši sedanje polžje razreševanje zadeve, sicer bomo vsi skupaj na Kosovelovo hišo kot kulturno postojanko v Tomaju pozabili...? Hvala za prijaznost in za morebitne tolažilne ali celo spodbudne odgovore na moja na moč pritlehna in pragmatična vprašanja, saj če nam majhne reči ne gredo od rok, kako naj pričakujemo, da bomo reševali velike. In lep pozdrav vsem udeležencem tribune!

Poslanec Terčon je povedal, da so novice o tej zadevi bolj spodbudne kot odgovori na prvo vprašanje gospe Jolke Milič... Občina Sežana je sprejela občinski proračun in v njem je tudi postavka za obnovo

Kosovelove hiše v znesku 4 milijone SIT. Te dni (to naj bi bilo med prvomajskimi prazniki - op. ur.) pa naj bi prišel v Sežano tudi minister za kulturo gospod Jožef Školč, ki naj bi se sestal tudi s kulturniki. In pogovarjali naj bi se o obnovi Kosovelove hiše. Ministrstvo ima za ta namen predvidena določena sredstva za letos, ki za celotno obnovo hiše sicer še ne bodo zadoščala. Toda, če ne letos, bo pa mogoče v prihodnjem letu zagotoviti za to še manjkajoči denar. Vse je torej odvisno od sodelovanja in dogovorov med Občino Sežana in Ministrstvom za kulturo.

Terčonov odgovor je dopolnil še Aleksander Peršolja:

Lansko leto je bil podpisan dogovor med Občino Sežana, Društvom slovenskih pisateljev in Novo revijo o ustanovitvi Kosovelove fundacije. O tem je natančno pisala tudi revija Kras... Do tod vse lepo in prav! Potem pa se je naenkrat v sežanskem občinskem svetu pojavila zavajajoča ugotovitev, češ da je šla ta namera vničar.

Letos se je zavest do Kosovelove domačije spet prebudila in sicer s tem, da smo prepričali ljubljanski del njenih ljubiteljev, kako ugotovitev sežanskih svetnikov ne drži. Nedavno smo bili s sežanskim županom in podžupanom v Ljubljani zaradi dogovora med Novo revijo in Društvom slovenskih pisateljev ter občino in se složno dogovorili, naj bi že 5. maja sestavili pravilnik o Kosovelovi fundaciji ter določili vsebino delovanja Kosovelove hiše v Tomaju. Mislim na njeno duhovno vsebino in funkcionalno vsebino. Sedaj se o tem dogovarjajo na eni strani Nova revija in Društvo slovenskih pisateljev z ministrom za kulturo, hkrati pa tudi Občina Sežana pritiska, naj Kosovelova fundacija kot nacionalna ustanova, ne lokalna, čim prej zaživi. Zato je dobro, da bi vsi skupaj sodelovali, da ne bi bilo kakršnega koli nagajanja. Tako bi v naslednjih dveh letih lahko dobila Kosovelova hiša tisto vlogo, za kakršno se že

precej časa zavzemamo. Prepričan sem, da bo v prvih dneh junija že pisno opredeljeno razmerje med Kosovelovo hišo in Kosovelovo fundacijo!

Taka je bila vsebina prvega debatnega večera revije Kras KRAŠKA TRIBUNA s poslancem Davorinom Terčonom in z njegovim gostom poslancem Tonetom Anderličem!

Pri njegovi pripravi in izvedbi so gmotno pomagala gospodarska in zasebna podjetja ter kraške občine Divača, Hrpelje-Kozina in Komen. Novogoriški HIT je svojo razvojno strategijo močno oprl na Kras z njegovimi naravnimi ter kulturnimi znamenitostmi in posebnostmi, ker namerava obogatiti svojo ponudbo z organiziranjem ogledov in spoznavanja Krasa. Odločil se je podpirati prizadevanja revije Kras za ohranjanje naravne in kulturne dediščine Krasa ter nacionalni projekt Podoba Krasa. Ker je vsestranski razvoj Krasa in Brkinov tudi njihov cilj in ker sodijo, da ga bo mogoče uresničevati tudi z zavzemanjem poslanca Davorina Terčona zanj v slovenskem parlamentu, so se nam pridružili še BTC Terminal iz Sežane, sežansko podjetje za proizvodnjo pohištvenih izdelkov Damen, d.o.o., in Komunalno stanovanjsko podjetje Sežana. Brez njihovega sodelovanja kraške tribune v Hruševici zagotovo ne bi bilo!

Prispevek k uresnitvi zamisli o debatnih večerih s poslancem Davorinom Terčonom pa je dala tudi družina Grča Kraljeve kmetije in gostilne v Hruševici, katere člani so, kakor se spodobi za kakovostni gostinski objekt, poskrbeli za prijetno počutje udeležencev kraške tribune v svojih prostorih. Zato prva tribuna zagotovo ni bila hkrati tudi zanja pri njih!

Naslednji debatni večer revije Kras s poslancem Davorinom Terčonom bo o učinkih nove igralniške zakonodaje. Predvideno je, da bo v petek, 5. septembra 1997. Vabila in obvestila za KRAŠKO TRIBUNO bodo razposlana oziroma objavljena pravočasno!

7. Mednarodni simpozij o sledenju voda

Nov KAMENČEK V MOZAIKU PROMOCIJE ZNANOSTI, KRASA IN SLOVENIJE

Dr. Andrej Kranjc

Teden dni po srečanju predsednikov srednjeevropskih držav je bil Portorož med 26. in 31. majem 1997 prizorišče še enega zelo pomembnega srečanja, sicer manj odmevnega v medijih in javnosti, zato pa toliko bolj odmevnega za stroko. Pod skromnim nazivom "simpozij o sledenju vodâ" se pravzaprav skriva svetovni kongres strokovnjakov-specialistov, ki se ukvarjajo z vodami in ki pri raziskovanju voda uporabljajo sledilno tehniko. Že dejstvo, da je tak simpozij le vsakih pet let enkrat, dovolj pove o njegovem pomenu.

Pet let priprav

Pet let, kolikor jih je minilo od prejšnjega simpozija (Karlsruhe, 1992), je bilo potrebnih za priprave na portoroški simpozij. Ti simpoziji namreč niso navadni simpoziji, na katerih se zberejo ljudje, ki se jih tematika tiče ali jih zanima, ampak se na njih zbere tudi večja skupina strokovnjakov v okviru Mednarodne zveze za sledilno tehniko (ATH - Association of Tracer Hydrology), ki pred tem na izbranem terenu preizkuša sledilne tehnike, še posebej novosti, in nato poroča na simpoziju. Tokrat je bila za preizkusni teren izbrana Trnovsko-Banjška planota (ki je za Slovenijo zelo pomembna zaradi velikih zalog kraške vode - vira pitne vode za širšo okolico). Na njej je v okviru posebnega projekta, ki sta ga sofinancirali zlasti ministrstvu vlade R Slovenije za znanost in tehnologijo ter za okolje in prostor, raziskovalo podzemeljske vode več kot 50 raziskovalcev najrazličnejših profilov (hidrogeologi, hidrologi, geologi, fiziki, kemiki, geografi idr.) iz šestnajstih inštitutov iz Avstrije, Nemčije in Slovenije.

Projekt se je končal v letu 1995, medtem ko so leto 1996 raziskovalci namenili obdelavi, interpretaciji ali razlagi in objavi raziskovalnih rezultatov. Izšli so na nekaj manj kot 400 straneh v obsežni knjigi "Karst Hydrogeological Investigations in South-Western Slovenia" ali "Kraška hidrogeološka raziskovanja v jugozahodni Sloveniji", ki sta ju založila in izdala Slovenske akademije znanosti in umetnosti

ter Znanstveno raziskovalni center te Akademije. Prejel jo je vsak udeleženec simpozija. To delo je velikega pomena ne le za upravljalce in uporabnike vode - to so navsezadnje vsi prebivalci! - širšega območja Trnovsko-Banjške planote (Vipavska dolina, goriška regija, Idrijsko) ampak tudi za vse strokovnjake za sledenje vodâ in potemtakem tudi pomembno prispeva k promociji ali popularizaciji naše raziskovalne dejavnosti, naše znanosti in Slovenije sploh.

Natis raziskovalnih dosežkov o sledenju vodâ na Trnovsko-Banjski planoti pa je bila le ena med nalogami organizatorja simpozija - Inštituta za raziskovanje krasa ZRC SAZU iz Postojne. Do simpozija je bilo treba izdati še simpozijski zbornik s predavanji "Tracer Hydrology 97" ali "Sledilna hidrologija 97", ki ga je založila specializirana založba Balkema iz Rotterdama. Za boljše predstavitev tistega dela krasa, na katerem je potekalo terensko delo, oziroma kjer so bile ekskurzije, pa je organizator pripravil še tanjši vodnik v obsegu nekaj manj kot 100 strani "Field Guide of Karst in Slovenia" ali "Območni vodnik po krasu v Sloveniji".

Prispevek k simpoziju o sledenju vodâ pomeni tudi 21. številka revije Kras v slovenskem in angleškem jeziku, ki odgovarja na vprašanje "Kras - kaj je to?" in je namenjena tudi vsem udeležencem simpozija.

Več kot polovica udeležencev doktorjev znanosti

Šele nato se je lahko pričel simpozij, na katerem se je zbralo 160 registriranih udeležencev, če tem prištejemo še občasne in "dnevne" udeležence, pa je bilo vseh skupaj 180 iz sedemnajstih držav. Največ je bilo Slovencev, Nemcev in Avstrijcev, sicer pa so prišli iz mnogih evropskih držav od Malte do Irske in od Španije do Slovaške. Prišli so tudi strokovnjaki z drugih celin, od Brazilije do Kitajske. Pri tem pa moram omeniti, da je bilo interesov za udeležbo na simpoziju precej več; zlasti iz držav, v katerih imajo gospodarske težave, kot sta, na primer, Ukrajina in Rusija. Ti bi se simpozija lahko udeležili le z izdatnejšo finančno pomočjo za bivanje kot za potovanje. Organizator jim je bil pripravljen kriti organizacijske stroške (kotizacijo), za drugo pa ni imel denarja. Zato bi bilo v bodoče morda dobro organizirati taka srečanja v okviru kakšne mednarodne organizacije, ki ima denar tudi za tak namen (Unesco ali Evropska zveza).

Posebej je treba poudariti visoko strokovno oziroma izobrazbeno sestavo udeležencev simpozija, saj je bilo med njimi več kot polovica doktorjev znanosti. Velik je bil tudi delež mladih raziskovalcev (po letih), za katere je bila tudi kotizacija močno zmanjšana. Kljub lepemu vremenu in vabljivi bližini morja je bilo na predavanjih vseskozi več kot sto poslušalcev, kar je pohvalno tudi za predavatelje, saj to kaže na zanimivost obravnavane tematike.

Pomemben prispevek slovenskih raziskovalcev in avtorjev

Simpozij je v ponedeljek, 26. maja 1997 popoldne, odprl državni sekretar Ministrstva za znanost in tehnologijo Franci

RAZISKOVANJE KRASA

Demšar, do večera pa je bilo na sporedu le eno in to pregledno predavanje predsednika ATH Petra Habiča o rezultatih raziskav Trnovsko-Banjške planote. Naslednji trije dnevi so bili namenjeni predavanjem, razen enega popoldneva, ko je bil za vse udeležence organiziran ogled Divaškega Krasa in Škocjanskih jam. Zvrstilo se je 42 predavanj ter bilo predstavljenih 23 posterjev ali plakatov. Razdeljena so bila v šest vsebinskih sklopov: metode, površinske vode, nezasičena cona, vodonosnik, prenos onesnaževanja in varovanje, lastnosti vodonosnikov in modeliranje. Na kratko ni mogoče opisati vsebine tolikih in tako različnih prispevkov in njihovih sporočil. Vsi so neposredno ali posredno obravnavali sledenje vodâ, v podrobnostih pa gre za njihovo veliko raznolikost; od prispevkov, ki sporočajo o sledilih samih, do prispevkov, ki sporočajo o ugotavljanju (s pomočjo sledilne tehnike) raztekanja odpadnih vodâ v morju ali o onesnaženosti talne vode v okolici jedrskih elektrarn. Na simpoziju je bilo okoli 30 odstotkov udeležencev iz Slovenije, delež slovenskih avtorjev pa je bil 15 odstotkov, kar kaže na relativno velik delež udeležencev - uporabnikov oziroma "praktikov", kot značilnost, ki kaže obenem tudi na našo usmerjenost v mednarodne povezave, so slovenska soavtorstva v predavanjih oziroma v sestavi in oblikovanju posterjev. Da sodelujemo pri pripravi predavanj z avtorji iz sosednjih držav, zlasti v primerih, kadar se raziskuje mejna ozemlja (na primer Kras), je to razumljivo, toda so tudi primeri, v katerih so slovenski avtorji vključeni v avtorske skupine z Nemci in celo s Kitajci!

Bogat spremljevalni program

Simpozij smo tudi izrabili za seznanitev udeležencev, predvsem iz tujine, s

slovenskim krasom in zlasti s kraškimi vodami ter s slovenskimi raziskovalnimi dosežki na tem področju. Udeleženci so si lahko ogledali Trnovsko-Banjško planoto (za to ekskurzijo je bilo največ zanimanja) ter se seznanili s področjem raziskav in z glavnimi izsledki triletnega projekta. Na poti skozi Novo Gorico so jih prijazno sprejeli tudi v novogoriškem HIT-u, ki je bil generalni sponzor simpozija. Druga ekskurzija je vodila v porečje Ljubljane in je poudarila notranjska kraška polja. Tretja ekskurzija pa je udeležence seznanila s hidrografskimi značilnostmi manj znanega dela Slovenije - dolenskega krasa.

Če omenim še tako imenovane spremljevalne dejavnosti simpozija, kot so bile razne predstavitve, razstave in prodaja (novih slovenskih in tujih strokovnih knjig specializirane založbe Balkema, inštrumentov), organizacijska srečanja (10. srečanje ATH) in program za spremljevalce, potem sem omenil skoraj vse. Zadnji dan simpozija so bili predstavljeni še prvi povzetki strokovnega dela in nakazana je bila

Injiciranje sledila v Belo brezno na Trnovskem gozdu v letu 1995
Foto: Mag. J. Kogovšek

nadaljnja usmeritev delovanja ATH. Z nagovorom državnega sekretarja Ministrstva za okolje in prostor Radovana Tavzesa se je simpozij slavnostno končal...

Za oceno o (ne)uspešnosti simpozija je še prezgodaj. Počakati bo treba na odmeve udeležencev. Glede na njihovo število, na prve njihove odzive, na opravljeno strokovno in organizacijsko delo, na objavljeno gradivo in na prvo oceno krovne organizacije - ATH - pa je že mogoče napisati, da je simpozij v Portorožu kot strokovni dogodek uspel. Spet je bil dodan kamenček v mozaik promocije slovenske znanosti, slovenskega krasa in Slovenije sploh! Zato nam ne sme biti žal vloženega truda in stroškov! Kako bomo nova spoznanja in nova znanstva uspeli izrabiti, pa je odvisno od nas samih!

Izredni član SAZU, dr. Andrej Kranjc, dipl. arheolog, dr. geografskih znanosti - znanstveni svetnik na Inštitutu za raziskovanje krasa ZRC SAZU, 6230 Postojna, Titov trg 2

POMEMBNEJŠI DATUMI V RAZISKOVANJU IN TURISTIČNI UREDITVI ŠKOCJANSKIH

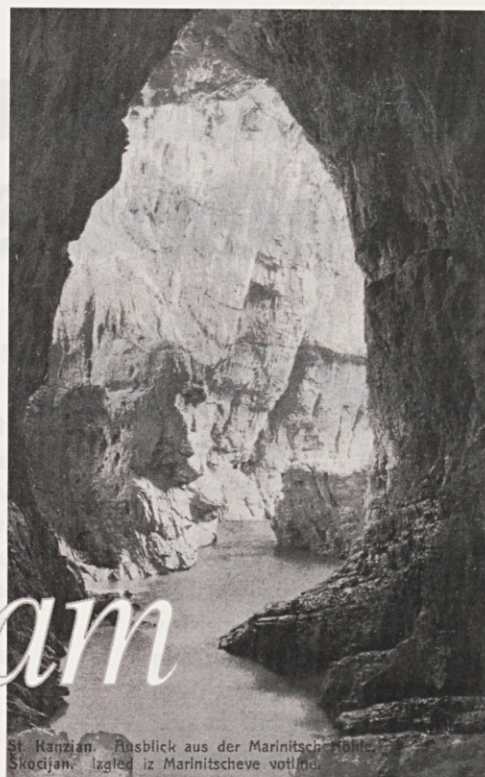
Matjaž Puc

Škocjanske jame, ponor Reke in udorne doline so bile znane že od pradavnine. Staroselci, ki so prebivali v naravnem utrjenem naselju Škocjana, so dobro poznali lažje pristopne vhode v jame, posebno vhod v sedanjo Mahorčičevo jamo in v Veliko Dolino do vhoda sedanje Tominčeve jame. Vedno, kadar so se morali skriti pred nevarnostjo, od kamene dobe naprej do skrivanja pred Rimljani, nemirov barbarov v antiki in prihoda Slovencev v 6. stoletju - pozneje tudi v času turških vpadov, čeprav Turki utrjenega Škocjana niso mogli nikoli zavzeti. Za razliko od mnogih drugih večjih kraških jam so bile Škocjanske jame vedno izredno težko pristopne, saj so divja kraška Reka, prepadi in mnoge nevarnosti odvračale obiskovalce.

Za tiste, ki se navedene zanimajo za Škocjanske jame in za kronologijo njihovega raziskovanja ter turističnega urejanja, sem zbral razpoložljive podatke:

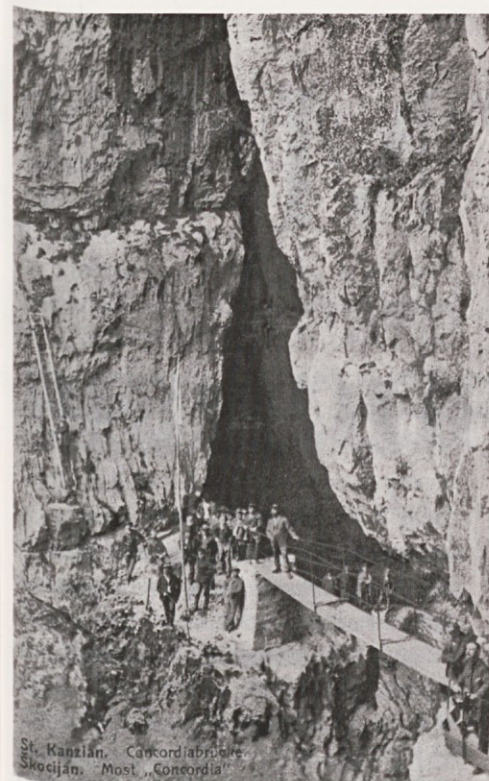
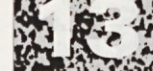
1815 (?) - Joseph Eggendorfer iz Trsta preplava rov pod Škocjanom.
1819, 1.1. - Nakelski župan Jože Mahorčič da v gostilno Gombač vpisno knjigo z latinskim akrostihom. Domačini vodijo najbolj pogumne izletnike do Jamice, sedaj Mahorčičeve jame, in Hlevnjače, sedaj Tominčeve jame.
1819, 20.8. - Okrajno glavarstvo iz Podgrada pošlje opis Škocjanskih jam
1823, 8.8. - Sežanski glavar Matej Tominc da urediti varno pot iz Betanje do Hlevnjače, sedaj Tominčeve jame, in postavi latinski napis na prekladi na vratih v Veliki Dolini.
1823 - Girolamo Agapito iz Trsta opiše Veliko in Malo Dolino.
1839, 21.7. - Jakob Svetina začne raziskovati podzemeljski tok Reke.
1840, 14.6. - Jakob Svetina nadaljuje raziskovanje jame.
1850, 20.2. - Ivan Rudolf iz Idrije pride do 6. slapa v jami.
1851, 6.3. in 2.9.-12.9. - Adolf Schmidl, W. Zippe, I. Rudolf in Luka Kralj prodro do konca Svetinove dvorane.

jam

St. Kanzian. Ausblick aus der Marinitz-Höhle.
Škocjan. Izgled iz Marinitzsche votline.

1851 - Katastrofalna poplava v jami do nadmorske višine 336 m.
1883 - Prvi ogledi prvih jamarjev iz Tržaške sekcije Nemskega avstrijskega planinskega društva (jamski odsek) - NAPD.
1884, 20.1. - Začetek sistematičnega raziskovanja jame do Rudolfove dvorane (Hoffmann, Mager, Jednak).
1884, 30.3. - 6. slap (Hanke, Marinič, Mager).
1884, 9.11. - 7. slap (Hanke, F. in H. Müller, Marinič in dva domačina).
1884, 7.12. - Podpisana pogodba z županstvom Nakla in NAPD.
1885 - Zgrajen most pod Miklovim skednjem v čast tržaškemu naravoslovcu Mutiusu von Tommasiniju.
1885, 6.8. - 10. slap, začetek Hankejevega kanala (Hanke, F. Müller, Marinič, G. Schneider).
1885, 17.9. - Obišče jame princesa nadvojvodinja Štefanija.
1886 - Gradnja glavnega razgledišča nad V. Dolino, ki se poimenuje po nadvojvodini Štefaniji.
1886 - Začetek arheoloških raziskovanj v Tominčevi jami (do 1902) vodita C. Marchesetti in J. Marinič.
1886, 29.3. - Spust v Hankejev kanal.
1886, 26.4. - Raziskava Brihtinega rova.
1886, 5.9. - Spust do 12. slapa.
1886, 8.9. - Spust do 13. slapa, visoka voda odnese vse čolne.
1887 - Ureditev plezalne poti od Betanje do Mahorčičeve jame (desni breg podzemeljske Reke).
1887, 22.5. - Marinič sam prevesla jamo pod Škocjanom.
1887, 7.8. - Spust do 16. slapa (Hankejev kanal).
1887, 3.9. - Spust do 17. slapa (Hankejeva dvorana).
1887, 4.9. - Spust do 18. slapa (Dvorana Planinskega društva).
1887, 11.9. - Raziskave Okroglice.
1888, 15.5. - Odkritje Dvorane ponvic (Brunnen Grotte).
1890, 5.-6.7. - Spust čez 18. in 19. slap (Hanke, Marinič, F. Müller, Jože Antončič, Jurij Cerkvenik "Gombač", Franc Žnideršič, Pavel Antončič, Jože Cerkvenik "Bareta rossa", Svetina).
1890, 3.8. - Rinaldinijeva dvorana (Hanke, Pavel Antončič, Marinič, F. Müller, J. Cerkvenik).
1890, 10.8. - Spust do 21. slapa, (Hanke in štirje domačini).
1890, 17.8. - Spust do 24. slapa (Marinič in Hanke z domačini).
1890, 24.8. - Schadelockova dvorana (F. Müller, Hanke, Marinič z domačini).

Nekaj škocjanskih razglednic iz zbirke prof. Matjaža Puca:

Levo: Barvna razglednica s pogledom iz Mariničeve jame, poslana naslovniku leta 1895.

Na sredini: Barvna razglednica s pogledom na most Concordia, natisnjena pred letom 1918 v Trstu.

Desno: Havličkova upodobitev vhoda v Mariničovo jamo iz leta 1887.

- 1890, 14.9. - Odkrit Marchessettijev rov (Hanke, Marinič, F. Müller, Jurij in Jože Cerkvenik, Pavel Antončič).
- 1890, 5.-12.10. - Raziskave Jezera smrti in nadelana pot do 19. slapa (Hanke, F. Müller, Marinič, Pavel Antončič).
- 1890, 3.12. - Umre Anton Hanke.
- 1891, 1.5. - Zgrajen lesen most pri vhodu v Mariničovo jamo (Most "Concordia").
- 1892, 22.9. - Raziskave v Martelovi dvorani.
- 1893, 20.7. - Končne raziskave v Mrtvem jezeru (Jezero smrti).
- 1894, 26.8. - Raziskave Martelove dvorane.
- 1894, 7.11. - Raziskave v Tominčevi jami.
- 1898, 17.7., 14.8., 14.9. - Nadelave poti in raziskave v Martelovi dvorani.
- 1899 - Člani planinskega društva posadijo hektar črnega bora nad Veliko Dolino.
- 1899, 22.10. in 27.12., Martelova dvorana.
- 1900 - Obiski do Marchessettovega rova.
- 1901 - Obiski do Martelove dvorane.
- 1902 - Nova pot med Dvorano ponvic do Schmidlove dvorane (Prendinijeva pot).
- 1904, 22.7. - Odkritje Tihega rova (Rov presenečenj) - domačini Anton, Franc in Jožef Cerkvenik ter Jožef Nedoh.
- 1905 - Raziskave Martelove dvorane.
- 1906 - Raziskave Martelove dvorane.
- 1908 - Raziskave Martelove dvorane.
- 1911, 1.1. - Umre Jože Cerkvenik, Vencek, "Bareta rossa", šele 45 let star.
- 1911, 20.5. - V jami se ubije 17-letni sin Jožeta Cerkvenika Jože.
- 1923, 6.5. - Po nasilni ukinitvi NAPD prevzame v "last" Škocjanskih jam Societa Alpina delle Giulie in pridobi večino njihovega dokumentarnega gradiva.
- 1923, 15.8. - Topografske meritve Marchessettijevega rova do Mrtvega jezera.
- 1924, 5.2. - Zgrajena nova pot med Dvorano ponvic in Müllerjevo dvorano (Sillanijevo pot).
- 1925 - Fašisti uničijo staro vpisno knjigo Škocjanskih jam.
- 1925, 8.8. - Zgrajene in razširjene turistične poti v Veliko Dolini.
- 1931, 28.10. - Obnovev mostu v Mali Dolini pred vhodom v Mariničovo jamo (Bertarellijev most).

- 1931, 4.11. - Zgrajena nova pot v Mariničevi in Mahorčičevi jami.
- 1932 - Zgrajena in obnovljena pot v Mali Dolini.
- 1933, 5.5. - Slovesno odprta 900 m dolga nova turistična pot, odprt predor z Globočaka in postavljen Cerkvenikov (Hankejev) most ("Most zmage").
- 1933, 3.6. - Slovesno odprt nov most pri prvem ponoru Reke v Mahorčičevi jami (V Oknu).
- 1948 - Jame prevzame zavod Kraške jame Slovenije.
- 1951 - Ustanovljen samostojen Turistični zavod Škocjanskih jam.
- 1956 (in 1959) - Paleolitska izkopavanja v Roški (Ozki) špilji v Veliki Dolini vodi dr. Srečko Brodar.
- 1959, 4.7. - Elektrifikacija jam.
- 1963 - Jame prevzame Zavod Postojnska jama.
- 1965, 2.-3.9. - Katastrofalna poplava.
- 1966 - Preusmeritev turistične poti iz Matavuna v Veliko Dolino oziroma v Globočak.
- 1969 - Jame prevzame Gostinstvo Sežana.
- 1978, 22.11. - V Lipici na javni tribuni predstavljena predvidena zavarovanje in vpis Škocjanskih jam v Unescov Seznam svetovne dediščine.
- 1980, 30.6. - V Sežani razglašen občinski odlok o varstvu Škocjanskih jam.
- 1982, 7.-9.10. - V Lipici mednarodni simpozij "Zaščita Krasa ob 160-letnici turističnega razvoja Škocjanskih jam".
- 1986, 28.11. - V Parizu razglašen vpis Škocjanskih jam v Unescov Seznam svetovne dediščine.
- 1987, 11.7. - Odprt Turistični center Matavun.
- 1996, 1.10. - Razglašen Zakon o regijskem parku Škocjanske jame.

V letu 1997 je pomembna 110. obletnica dokončnih raziskav Škocjanskih jam pod Škocjanom, med prvim ponorom Reke in Malo Dolino, znanim kot Mahorčičeva in Mariničeva jama. Predlagam, da se za jubilej uredijo glavne turistične poti v tem delu Škocjanskih jam, ki je bil po krivici zapostavljen kar 32 let !

Matjaž Puc, prof. geografije - svetovalec vlade v Ministrstvu za zunanje zadeve, 1000 Ljubljana, Gregorčičeva 25

SPOZNAVANJE KRASA

Od 30. junija do 3. julija
5. tradicionalna Krasoslovna šola:

KLASIČNI Kras

Mag. Janja Kogovšek

Slovenski Kras velja v svetu za referenčni kras. Z dobro razvitimi površinskimi in podzemeljskimi oblikami in z značilnim kraškim pretakanjem vode vabi krasoslovce iz tujih dežel, da si ga ogledajo, spoznajo in ga primerjajo s krasom v njihovih državah. Vsakoletna priložnost za to je tradicionalna Krasoslovna šola, ki je letos med 30. junijem in 3. julijem obravnavala klasični Kras.

Mednarodna krasoslovna šola Klasični Kras postaja že tradicionalna. Inštitut za raziskovanje krasa ZRC SAZU iz

Postojne in jamarska zveza Slovenije sta namreč letos že petič priredila Mednarodno krasoslovno šolo, ki je bila v Postojni od 30. junija do 3. julija. Tokratna šola je bila posvečena jamskim spletom na krasu. Šolo so finančno podprli Slovenska znanstvena fundacija - SLOVENSKI PARK ZNANOSTI IN TEHNOLOGIJE, Ministrstvo za znanost, Slovenska nacionalna komisija za Unesco, Občina Postojna in Postojnska jama - Turizem.

Dosedanje Krasoslovne šole, ki so si od leta 1993 sledile vsako leto, so z veliko udeležbo krasoslovcev, raziskovalcev, profesorjev in študentov iz številnih držav ter s pestro tematiko in z zanimivimi ekskurzijami potrdile potrebo po takšnem načinu poglobljanja, razširjanja in izmenjave znanja o krasu. Na prvi Krasoslovni šoli smo obravnavali Kras z vsemi njegovimi izrazitimi kraškimi pojavi, na drugi smo poglobljeno razpravljali o kraških poljih, tema tretje šole so bile vrtače, lanskoletna 4. šola pa je osvetlila predvsem brezna.

V letošnjo šolo se je prijavilo 70 udeležencev; med njimi jih je 19 prijavilo predavanja. Prišlo je tudi večje število študentov, kar je razveseljivo, saj je vseskozi namen Krasoslovne šole, da posreduje najnovejša spoznanja o krasu tisti najmlajši strokovni populaciji, ki jih bo v bližnji prihodnosti vgradila v novo, vse bogatejše znanje o krasu.

Krasoslovna šola je, kot vsa leta do sedaj, združila predavanja in ekskurzije. Terensko delo v popoldanskem času, ki je dopolnjevalo predavanja v dopoldanskem času, je potekalo v kraški okolici Postojne, na območju Škocjanskih jam in na Kraškem robu. Zadnji dan pa je bila celodnevna ekskurzija, na kateri je bil podrobneje predstavljen postojnski jamski splet z najnovejšimi raziskavami in spoznanji.

Mag. Janja Kogovšek, dipl. inž. kemijske tehnologije - strokovna svetnica na Inštitutu za raziskovanje krasa ZRC SAZU, 6230 Postojna, Titov trg 2

Vse več informacij o krasu...

INFORMACIJSKI CENTER KRAS

Slovenska BIBLIOGRAFIJA O Krasu

Mag. Dušan Novak

Panoge, ki posebej obravnavajo kras kot naravni pojav in kot pojav znanstvenega ter gospodarskega pomena, so geologija, biologija, geomorfologija, agronomija, gozdarstvo, gradbeništvo, hidrotehnika, kemija in posebej speleologija, jamarstvo ter raziskovanje kraškega podzemlja. Razprave in članke o tem objavljajo številne strokovne revije, zborniki domačih in tujih znanstvenih srečanj, kongresov in simpozijev ter drugi informacijski mediji. Najdemo jih tudi v specializiranih strokovnih revijah ter v internih, društvenih glasilih. Zato je odločitev izdajateljev revije Kras, da ustanovijo Informacijski center Kras kot središče, v katerem se bodo zbirali vsi bibliografski in videografski podatki o Krasu in v katerem bo tudi mogoče dobiti o tem osnovne podatke, pomembno, smelo in hvalevredno dejanje...

Število objavljenih enot ali kakršnih koli informacij o krasu je po drugi svetovni vojni v Sloveniji zelo naraslo. Dr. V. Bohinec je že na I. jugoslovanskem speleološkem kongresu leta 1954 izrazil potrebo po izdelavi speleološke bibliografije. V Bibliografiji bibliografij je Štefka Bulovec leta 1976 omenila le ta Bohinčev prispevek in popis literature v Habičevi razpravi Kraški svet med Vipavo in Idrijo. v Zborniku 3. jugoslovanskega speleološkega kongresa leta 1962 je V. Bohinec že zbral 399 del in jih uvrstil v prispevek Speleološka bibliografija med dvema kongresoma. Največ gradiva dotlej pa so zbrali avtorji dela Prilog bibliografiji krša

Jugoslavije, v katerem je sodeloval dr. F. Habe. O slovenski speleološki bibliografiji med leti 1977 in 1980 je na 8. jugoslovanskem speleološkem kongresu poročala Maja Kranjc. Navedla je 207 prispevkov 69-ih avtorjev. Mnogo prispevkov je zbrala tudi leta 1977 v Beogradu izšla Hidrogeološka bibliografija Jugoslavije Desanke Milojević. Te delne preglede dopolnjuje redna Bibliografija znanstvenih in strokovnih sodelavcev Slovenske akademije znanosti in umetnosti (SAZU). Omeniti kaže tudi Geografsko bibliografijo, ki zajema dela od leta 1960 naprej. Bralcu v pomoč je tudi Kazalo 1-30 člankov in prispevkov v reviji Naše jame.

S simpozijem Prispevek Slovencev pri raziskovanju krasa je bila dana pobuda za sistematično zbiranje tega gradiva. Prvi popis je bil objavljen že v 21. letniku revije Naše jame in dopolnjuje razpravo Prispevek Slovencev v speleologiji v Zborniku za zgodovino naravoslovja in tehnike. Omembe vreden je tudi prispevek Maje Kranjc in Adreja Kranjca Postojnska jama v speleološki literaturi na Simpoziju o znanstveni in turistični vlogi Postojnske jame v svetu. Ista avtorja sta pripravila tudi gradivo za bibliografijo dinarskega obalnega krasa in jadranskega obalnega krasa. Pregledala sta tudi literaturo o Cerkniškem jezeru do Valvasorja.

Vsa ta dela so bila podlaga za popolnejši pregled slovenske dejavnosti na krasu, ki je izšla leta 1988 ob stoletnici slovenske jamarske organizacije - Gradivo za slovensko speleološko bibliografijo z bibliografijo, ki zajema dejavnost do leta 1980. Leta 1996 je M. Kranjc sestavila bibliografijo Škocjanskih jam. Število bibliografskih enot pa se s številom raziskovalcev in z novimi pogledi ter pristopi k tematiki naglo povečuje...

VIRI

- Bohinec, V., 1954: O speleološki bibliografiji, 1. jugoslovanski speleološki kongres, 119-123, Postojna
Bohinec, V., 1963: Speleološka bibliografija izmedju dva kongresa, 3. jugoslovanski speleološki kongres, 1962, 259-272, Sarajevo
Bulovec, Š., 1976: Bibliografija bibliografij, Ljubljana
Fabjančič, M., 1976: Bibliografija publikacij SAZU v letih 1972-1980, Ljubljana, Bibliotheca 7
Fabjančič, M., 1988: Biografija in bibliografija raziskovalcev Znanstveno-raziskovalnega centra SAZU, II, 1976-1985, Ljubljana
Fabjančič, M., 1988: Bibliografija člankov SAZU, 4.r. naravoslovne vede, Ljubljana
Habe, F., in A. Kranjc, 1981: Delež Slovencev v speleologiji, Zbornik za zgodovino naravoslovja in tehnike, V.5-6; 13-93, Ljubljana
Habe, F., 1986: Prilog bibliografiji krša Jugoslavije, 1866-1974, Krš Jugoslavije, 9 (3. Zagreb) (soavtorji M. Herak, B. Margaš in A. Savič)
Habič, P., in D. Novak, 1980: Prispevek slovenskih jamarjev k spoznavanju kraških voda, Naše jame, 21, 31-38, Ljubljana
Kranjc, A., in M., 1981: Postojnska jama v speleološki literaturi, Naše jame, 22, 107-113, Ljubljana
Kranjc, A., in M., 1985: Gradivo za bibliografijo dinarskega obalnega krasa s posebnim ozirom na spremembe morske gladine, Naš krš, 11, 65-69, Sarajevo
Kranjc, A., in M., 1985: Jadranski obalni kras - bibliografski izpis, Naš krš, 11, 179-201, Sarajevo
Kranjc, M., 1980: Pregled slovenske speleološke literature v zadnjih letih (1977-1980), 8. jugoslovanski speleološki kongres, 271-272, Beograd
Kranjc, M., 1990: Valvasorjevi krasoslovni viri, Valvasorjev zbornik, SAZU, 220-225, Ljubljana
Kranjc, M., 1990: Valvasorjeva bibliografija - krasoslovje, Naš krš, 16, 119-124, Sarajevo
Kranjc, M., 1992: Kazalo 1-30, Naše jame, 34 (dodatek), Ljubljana
Kranjc, M., 1996: Škocjanske jame - A Contribution to Bibliography, Postojna
Milojević, D., 1977: Hidrogeološka bibliografija Jugoslavije 1945-1976, Beograd
Novak, D., F. Leban in A. Kranjc, 1988: Gradivo za slovensko speleološko biografijo z bibliografijo, I., Naše jame, 30 (dodatek), Ljubljana

50-Letnica

Komenska krajevna organizacija
Društva izgnancev Slovenije 1941-1945
pripravlja slovesnost

DELOVANJA ANGLO-AMERIŠKE ZAVEZNIŠKE VOJAŠKE UPRAVE NA

JUBILEJ

Krasu

Od petka do nedelje, 5. do 7. septembra 1997, bomo v Komnu proslavili petdesetletnico delovanja Anglo-ameriške zavezniške vojaške uprave Julijske krajine po koncu druge svetovne vojne v takratni coni A. Slovesnost pripravljamo člani komenske krajevne organizacije Društva izgnancev Slovenije 1941-1945 skupaj z veleposlaništvu ZDA in Velike Britanije v R Sloveniji ob sodelovanju komisije Državnega zbora za mednarodne odnose ter obrambnega ministrstva R Slovenije. Z njo se bomo zahvalili zaveznikom za njihovo pomoč prebivalcem vasi Divči, Komen, Mali Dol, Štanjel in Tomačevica v hrani, obleki, posteljnini in zdravstvenih storitvah in predvsem pri obnovi požganih domov. Poklonili se bomo tudi spominu na žrtve med sedemindvajsetmesečnim bivanjem zavezniških vojakov na našem ozemlju. Zato smo na slovesnost povabili tudi britanske in ameriške veterane oziroma njihove svojce iz enot, ki so bile takrat nameščene na Krasu.

P etnajstega februarja 1944 je nemška vojaška enota s pridruženimi nekdanjimi pripadniki italijanske fašistične vojske obkolila kraške vasi Divči, Komen, Mali Dol in Tomačevico ter Rihemberk (sedaj Branik) v Braniški dolini. Večino zajetega prebivalstva so izgnali in vasi požgali. Iznance so v živinskih vagonih odpeljali v zbirno taborišče (Durchgangslager) v Neumarktu pri Nürnbergu v Nemčiji. Starejši izgnanci in otroci so zvečine ostali v tem taborišču, za delo sposobne internirance pa so razporedili po Bavarskem, kjer so potrebovali delavce na kmetijah, v tovarnah in drugod.

Ko so na pomlad 1945 zvečine ameriški in drugi zavezniški vojaki zasedli Bavarsko in izgnance s Krasa in iz Braniške doline osvobodili, so jih najprej namestili v zbirnih centrih. Nekateri intereniranci so se odločili sami za vrnitev v domače kraje čez Češko in Madžarsko, saj so bile železniške proge proti Trstu poškodovane. Večina se je vračala v domače kraje v juliju in avgustu 1945. Po prihodu v FLR Jugoslavijo so jih razporedili v centre in popisali, potem pa so jim dovolili potovati domov. Po vrnitvi na Kras, ki je bil pod anglo-ameriško vojaško

upravo, so se nastanili v zasilnih prebivališčih in po sosednjih vaseh.

Hrano, obleko, posteljnino in zdravstveno oskrbo je prebivalstvu na Krasu nudila Zavezniška vojaška uprava Julijske krajine (ZVU JK) v coni A. Ta je že v istem letu začela obnovljati požgane vasi Divči, Komen, Mali Dol in Tomačevica ter Štanjel. V Komnu je obnova zajela tudi šolo, zdravstveni dom, stavbo sedanje Banke Koper in poslopje donedavne sežanske Tovarne pletenin in konfekcije. Obnova vasi se je nadaljevala tudi po 15. septembru 1947, ko je bilo ozemlje takratne cone A priključeno FLR Jugoslaviji.

Po priključitvi Krasa FLR Jugoslaviji, ki je pozneje postala SFR Jugoslavija, so Komenci in prebivalci drugih v vojni požganih vasi ob 30. obletnici njihovega požiga v Komnu odkrili spominsko ploščo. Podobno ploščo so odkrili tudi v Malem Dolu. V Tomačevici pa so požig vasi obeležili s sliko na steni tamkajšnjega vaškega doma.

O vzrokih za nemški požig kraških vasi 15. februarja 1944 in o okupatorjevem maščevanju nad Kraševci ter Braničani je v letu 1988 novinarka Dorica Makuc za Radio Trst A posnela nanizanko "In exili-

um", v letu 1990 pa je v založbi Goriške Mohorjeve družbe izšla o tem knjiga "In gnojili boste nemško zemljo". V obeh svojih prispevkih je opisala kalvarijo Kraševcev, ki so bili izgnani na Bavarsko.

Iznanci s Krasa smo se decembra 1993 organizirali v komensko krajevno organizacijo Društva izgnancev Slovenije 1941-1945, februarja 1994 pa je v uredništvu Ivanke Uršič in Doroteje Jazbec izšel zbornik "Iz požganih domov in izgnanstvo", ki sta ga avtorici začeli pripravljati že pred ustanovitvijo naše krajevne izgnanske organizacije. Takrat smo v Komnu tudi odkrili spominsko ploščo dobrotniku in dekanu mrgr. Viktorju Kosu, ki se je 15. februarja prostovoljno pridružil svojim faranom na pot v izgnanstvo in jim bil potem na tujem v veliko pomoč.

Maja 1994 je komenska krajevna organizacija Društva izgnancev Slovenije 1941-1945 (DIS) skupaj z braniško DIS pripravila obisk bavarskega Neumarkta. Na tamkajšnjem vojaškem pokopališču, kjer so pokopani tudi interniranci s Krasa in iz Braniške doline, je dekan Srečko Šuligoj daroval žalno mašo, pridružil pa se je tamkajšnji duhovniški svetnik g. Ludwig Heigl iz družine Heiglovih, ki je pred petdesetimi leti še zlasti internirancem s Krasa, ki so ostali v taborišču, velikodušno pomagal. Žalni maši in poznajši spominski slovesnosti sta prisostvovala tudi župan Neumarkta g. Emil Silberhorn in generalni konzul R Slovenije v Münchnu Andrej Grasselli. Pri prevajanju so nam pomagali člani Slovenskega kulturnega in športnega društva Simon Jenko iz Nürnberga... Med obiskom v mestni hiši na županovo povabilo je župan takratne občine Sežana Ivan Vodopivec gostitelja povabil v naše kraje. In julija 1994 je numarktski župan, ko je s soprogo letoval v Lipici, prišel za dan tudi v naše kraje.

Ob petdeseti obletnici vrnitve kraških izgnancev iz Nemčije je komenska

krajevna organizacija DIS 7. junija, ob dnevu izgnancev, pripravila slovesnost, da bi obeležili dogodek pred polovico stoletja in da bi se družini Heigl in drugim dobrotnikom iz Neumarkta ter okolice zahvalili. Žal dobrotnikov ni bilo, saj nam je neumarktski župan g. Silberhorn povedal, da Heiglovi zaradi starosti niso mogli priti v Komen, ostali dobrotniki pa so že pomrli... Slovesnosti v Komnu se je udeležil poleg zakoncev Silberhorn še nemški veleposlanik v R Sloveniji dr. Günther Seibert s soprogo, prišli pa so še člani SKŠD Simon Jenko iz Nürnberga. Takrat smo odkrili še spomin-

sko ploščo kaplanu Mirku Renerju, ki se je 15. aprila 1944 skupaj z dekanom Kosom odločil, da se pridruži izgnancem... Naslednji teden se je delegacija kraških izgnancev pod vodstvom komenskega župana Jožeta Adamiča udeležila v Neumarktu slovesnosti ob 60. obletnici mašništva duhovniškega svetnika Ludwiga Heigla.

V juniju 1996 je komenska krajevna organizacija DIS skupaj z braniško krajevno organizacijo izgnancev organizirala za svoje člane drugi obisk Neumarkta. V tamkajšnji cerkvi, ki so jo zgradili po vojni v spomin na trpljenje v taborišču, je daroval

mašo duhovniški svetnik Ludwig Heigl ob somaševanju komenskega kaplana Mateja Kobala. Na vojaškem pokopališču pa smo se naslednji dan z žalno slovesnostjo spomnili pokojnih internirancev s Krasa in iz Braniške doline. Na slovesnosti so sodelovali člani ŠKŠD Simon Jenko iz Nürnberga, učenci komenskega oddelka Glasbene šole Sežana in moški pevski zbor Franc Zgonik iz Branika. Spregovoril je generalni konzul R Slovenije Andrej Grasselli, cerkveni obred pa je opravil kaplan Matej Kobal... V mestni cerkvi smo se z zahvalno mašo spomnili družine Heigl in vseh drugih dobrotnikov, maševal je Matej Kobal ob somaševanju Ludwiga Heigla, dekana Richarda Diestlerja in slovenskega duhovnika iz Ingolstadta Stanka Gajška. Latinsko mašo je pel moški zbor iz Branika.

V torek, 22. julija letos, se bomo kraški izgnanci druge svetovne vojne ob 19. uri v komenski cerkvi sv. Jurija z žalno mašo spomnili desete obletnice smrti svojega dobrodelnika dekana msgr. Viktorja Kosa. Po njej bomo opravili ob njegovem grobu na komenskem pokopališču še žalno slovesnost, v kateri bo o Viktorju Kosu spregovorila Dorica Makuc, zapel bo komenski cerkveni zbor, nastopili pa bodo tudi glasbeniki komenskega oddelka Glasbene šole Sežana.

Emil Švara, strojni tehnik,
predsednik komenske krajevne organizacije
Društva izgnancev Slovenije 1941-1945
6223 Komen, Komen 120/d

“Glas zaveznikov”

je poročal o obisku polkovnika Bowmana v Komnu in Rihemberku

O zavezniški obnovi med vojno porušenih hiš v Komnu in Braniku (takrat Rihemberku) je 28. avgusta 1946 poročal častnik “Glas zaveznikov”. Nepodpisani poročevalec je v prispevku z glavnim naslovom “Nove hiše v porušenih vaseh” in podnaslovom “Polkovnik Bowman na obisku v Komnu in Rihemberku” takole opisal obisk:

Trst, 28. avgusta. - Višji častnik za civilne zadeve polkovnik Bowman, člani Public Works Division ter domači in tuji dopisniki so včeraj pregledali obnovitvena dela na v vojni poškodovanih hišah v Komnu in Rihemberku.

V Komnu je družbo sprejel odbor krajevnih uradnikov, ki so pozdravili polkovnika Bowmana. Polkovnik je izrazil veselje, da more Zavezniška vojaška uprava pomagati pri zgradbi prijetnejših bivališč ter dejal, da ceni žrtve, ki jih je kraj dal v vojni.

V občini Komen so nacisti v februarju 1944 porušili 184 hiš s požigom in minami. Obnovitvena dela na teh poslopjih so začeli v letošnjem aprilu. Polovica porušenih hiš je v Komnu samem, kjer 300 delavcev pod vodstvom Public Works Division že dokončuje obnovitvena dela na 20 hišah. Dela na ostalih 40 hišah so začeli pred kratkim.

Stroške za obnovitvena dela so krili iz sklada 630 milijonov lir, ki ga je dala Zavezniška uprava na razpolago za obnovo 1481 domov v 29 vaseh na področju, ki je pod njenim nadzorstvom. Uradniki Zavezniške vojaške uprave so pojasnili, da so obnovitvene načrte odložili zaradi politične obstrukcije. Obnovljenih je že 721 hiš ali pa je obnavljanje na njih v teku. Pri obnovitvenih delih je zdaj zaposlenih 2100 oseb. Upajo, da bosta dve tretjini izmed 1481 domov dogotovljeni pred začetkom zime.

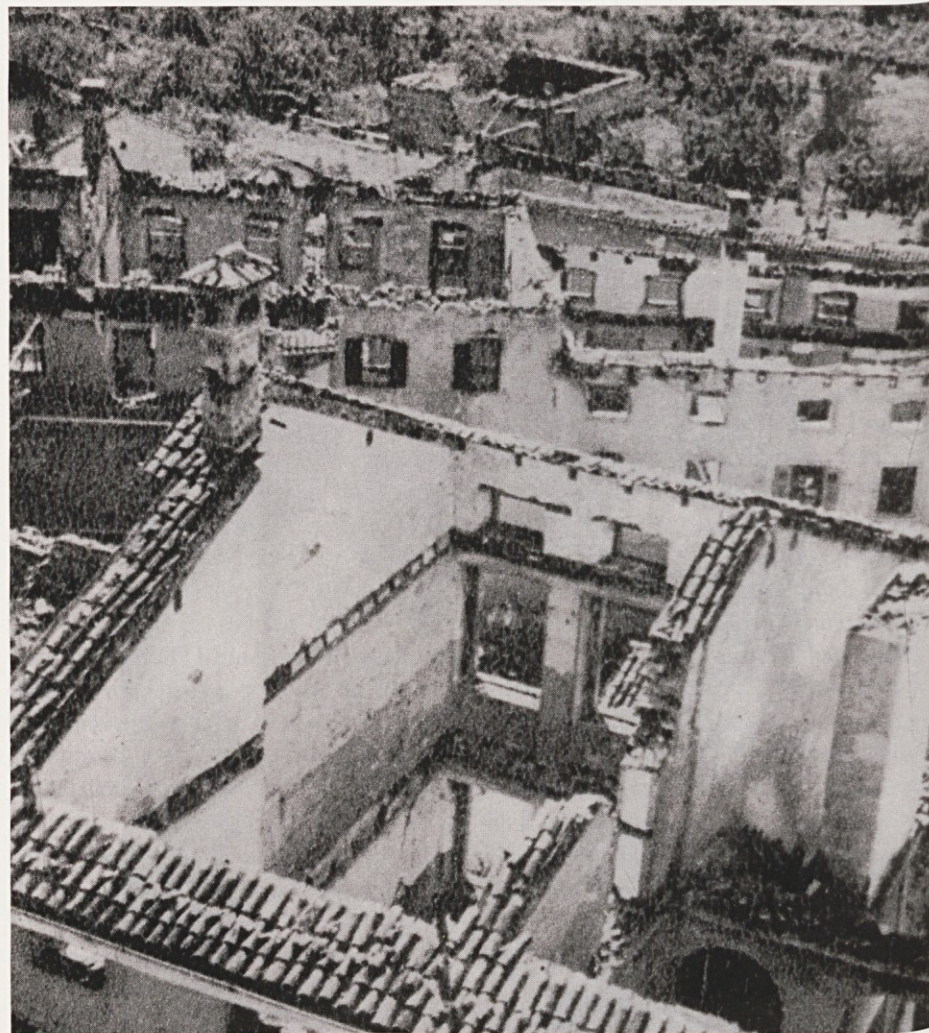
Hiše v Komnu so večinoma dvonadstropne ali točneje - imajo tudi podstrešna stanovanja. Za omejitev požarov so les uporabili samo za vrata, za oknice, stopnice in v nekaterih primerih za pod v prvem nadstropju. Povprečno stanovanje ima štiri

prostorne sobe, všteti kuhinjo, v kateri je nov štedilnik iz opeke. Stranišča so zgrajena v hiši ali zunaj hiše v skladu z možnostmi, ki jih je imela hiša pred porušenjem. Elektriko so napeljali po vseh hišah.

Inženirji ZVU so pojasnili, da je hišni načrt čim bolj preprost. To pa ne samo zaradi zmanjšanja dela, marveč tudi zaradi tega, da dajo gospodarju priložnost, da napravi dodatke in spremembe po svojem okusu.

Notranjost hiš so dokončali le v surovem stanju in pleskarska dela so izvršili le tam, kjer je bilo potrebno zavarovati les pred vremenskimi nevarnostmi. Pleskarska in podobna končna dela so prepustili gospodarju, ki lahko sklene z gradbenim podjetjem pogodbo za dodatna dela.

*Februarja 1944 porušene hiše v Komnu
Arhiv novejše zgodovine, Ljubljana*

Nove HIŠE V PORUŠENIH VASEH

V smislu obnovitvenega načrta ZVU mora gospodar očistiti svojo lastnino vseh ruševin pred sedanjim obnovitvenim delom in zložiti na stran ves material, ki bi ga lahko znova uporabili. Večkrat je treba začeti graditi od temeljev. Inženirji pregledajo vse še stoječe stene in če so še trdne, jih uporabijo kot temelj za nadaljnjo gradbo.

Posebno pozornost pri gradbi posvečajo strehi, da jo napravijo ne samo odporno proti vremenskimi nevarnostim, marveč tudi trajno. Vsak dom ima podstrešje, katerega pa z manjšimi spremembami lahko preurede v stanovanjske prostore.

Ko bodo hiše v smislu sedanjega temeljnega načrta dogotovljene, bodo nudile udobna stanovanja. Inženirji Public Works Division so izjavili, da mora biti temeljna gradba trdna in trajna. Zato vrše inženirji tehničnega urada in ZVU pogoste preglede, da bi uporabljeni material odgovarjal zahtevam in potrebam. Vsaka hiša stane približno 800.000 lir. Gradbena dela so začeli na bloku 20 hiš in za dovršitev porabili 90 delovnih dni.

V Rihemberku so pred kratkim dokončali 20 hiš, medtem ko so gradbena dela začeli na 40 hišah. Tu je bilo 149 hiš

popolnoma porušenih in 22 hudo poškodovanih. Do tal porušenih je bilo še 54 skednjev in drugih gospodarskih poslopij. Obnovitvena dela v v Rihemberku vrše po istem načrtu kot v Komnu.

V obeh vaseh nosi vsak obnavljani blok hiš napis Zavezniške vojaške uprave: “Grajeno v priznanje boja proti skupnemu sovražniku” in značko Public Works AMG, 13. zbor.

Iz predavanja prof. Franceta Kralja
 "Komen skozi čas"
 - II. nadaljevanje

VIZITACIJI

NADŠKOFA ATTEMSA NA Krasu

V letu 1997 slavi Komen 750. obletnico svoje prve omembe kot kraja Cominum v uradnih listinah in hkrati enako obletnico uradne omembe komenske prafare... O tem je 11. januarja v Komnu predaval prof. France Kralj, župnik iz Slapa pri Vipavi. V 19. številki revije Kras smo poleg drugih prispevkov o jubileju v sestavku "Leta 1274 prva pisna omemba Komna" predstavili njegovo predstavitev zgodovinskega ozadja komenske župnije in kraja Komen od naselitve Slovencev na našem prostoru do leta 1274, ko je na osnovi davka oglejski odlok obdaval med župnijami furlanskega spodnjega arhidiakonata Cominum z letnim prispevkom 12 mark. V 20. številki smo v I. nadaljevanju Kraljevega predavanja "V vrtincu turških vpadov, reformacije in protireformacije" spoznali težo teh dogodkov za Kras in Komensko. V tej izdaji pa predstavljamo II. nadaljevanje predavanja in konec, v katerem prof. Kralj opisuje vizitacijske obiske goriškega nadškofa Attemsa na Krasu v 17. stoletju ter versko in narodnostno delovanje komenskih župnikov in dekanov na tem območju v 19. stoletju.

Komenska župnija v dobi nastanka goriške nadškofije

Dolgotrajna prizadevanja za ustanovitev samostojne škofije na avstrijskem delu oglejskega patriarhata so po zaslugi Marije Terezije in papeža Benedikta XIV. šla v klasje. Leta 1751 je bila ustanovljena goriška nadškofija in imenovan je bil prvi goriški nadškof Karel Mihael Attems (1711-1774). Obenem je dozorelo spoznanje, da je treba za modernizacijo dušnega pastirstva preurediti ustanovo pražupnij in oblikovati na njihovih tleh nove, pomožne dušnopastirske postojanke, to je vikariate, kuracije, kaplanije in lokalije.

Za naš namen je zanimivo delo nadškofa Attemsa. Z izredno vnemo se je lotil verske in moralne prenovе obsežne nadškofije, ki je segala od Jadrana do Drave. Z večkratnimi vizitacijami ali uradnimi obiski, nadzori je prehodil vso škofijo, v kateri so živeli verniki različnih narodnosti,

jezikov, navad, običajev in krajevnih zakonodaj. Obiskal je vse župnije, samostane in druge ustanove, zaslišal duhovnike, cerkvene ključarje in zastopnike mest, trgov ter vasi. O vsakem obisku je sestavil nadvse skrbno zapisnik, ki je vsak prava zakladnica dragocenih podatkov o verskem, moralnem in materialnem stanju. Iz množice vizitacijskih podatkov v nadaljevanju predstavljam nekaj drobcov za poznavanje takratnih razmer na komenskem Krasu. Naš prikaz zadeva nadškofova obiska v letih 1750 in 1758.

Natančnejši pregled obsega tedanje komenske župnije daje naslednjo podobo... V župniji je kar 28 cerkvâ, ki so takole razporejene po naseljih: V Komnu, kjer je 110 družin, so 4 cerkve - sv. Jurija, sv. Duha, sv. Lovrenca in sv. Vida; v Štanjelu, kjer je 140 družin in še 33 v Hruševici, so 4 cerkve - sv. Danijela, sv. Gregorja, kapela v gradu in sv. Mateja v Hruševici; v Škrbini,

kjer je 60 družin, so 3 cerkve - sv. Antona, sv. Katarine in sv. Martina; v Pliskovici, kjer je 100 družin, je cerkev sv. Tomaža; v Gabrovici, kjer je 60 družin, je cerkev sv. Petra; v Tomačevici je cerkev sv. Ane, v Svetem, kjer je 60 družin, sta cerkvi sv. Tilna in sv. Nikolaja (?); cerkvi Device Marije in sv. Ane sta v Oberšljanu, kjer je 130 družin; v Vojščici, kjer je 44 družin, sta cerkvi sv. Vida in sv. Justa; v Lipi, kjer je 24 družin, sta cerkvi sv. Mihaela in sv. Ambroža; v Volčjem gradu, kjer je 24 družin, je cerkev sv. Janeza; v Velikem Dolu, kjer je 32 družin, je cerkev sv. Jakoba; v Gorjanskem, kjer je 82 družin, sta cerkvi sv. Andreja in sv. Marjete; v Kobjeglavi, kjer je 98 družin, je cerkev sv. Mihaela; v Ivanjem gradu je cerkev sv. Križa... Do sedaj se je število cerkvâ skoraj prepolovilo, saj jih je le 15, vseh družin pa je 997.

Prvi Attemsov obisk na Vipavskem in Krasu

Na prvi obisk Vipavske in Krasa se je nadškof Attems podal 16. oktobra 1750. S seboj je vzel 2 pridigarja in 6 spovednikov. Pastoralni obisk je tako imel podobo ljudskega misijona z dvema pridigarja dopolne in popoldne. Nadškof je reševal razne osebne spore in navduševal ljudi za velikonočne zakramente. Na Kras je prispel iz štajškega vikariata vipavske župnije 4. novembra ter ostal do 6. novembra. Najprej je vizitiral štanjelsko kaplanijo, nato matično prafaro Komen.

Tako v Štanjelu kot v Komnu so mu priredili veličasten sprejem: ob prazničnem zvonjenju vseh zvonov, obdan s številno duhovščino, je vstopil v cerkev, imel v obeh krajih pridigo v slovenskem

jeziku. Iz poročila zvemo, da je komenska župnija še vedno inkorporirana jezuitskemu kolegiju v Gorici, da jo upravlja vikar Luka Čotar (Zottar), da ima Štanjel svojega kura-ta, ki je dobro plačan, da so po mnenju župnika-vikarja vsi njegovi duhovniki kar v redu, vsi ključarji pa povsod na moč hvalijo svoje duhovnike in jim dajejo najvišje ocene. Nadškof je zadovoljen, da ni nikjer zasledil kakega pohujšanja (škandala). Ugotovljenih je sicer nekaj pomanjkljivosti v cerkveni opremi, kakšno popravilo cerkvene strehe, oken in vrat, tu pa tam je potrebna večja čistoča v cerkvenih prostorih. Zelo stroga navodila pa daje nadškof glede krajevnih navad ob praznovanjih. Da bi se preprečili pohujšljivi izpadi za večje praznike, so na vsem ozemlju komenske župnije strogo prepovedani nastopi godcev, bodisi pri bogoslužju, bodisi pri evharističnih procesijah, naj nastopajo zastonj ali na cerkvene stroške. Očitno škofu niso bile pogodu poskočnice, ki so jih igrali podjetni muzikantje. Ključarjem naroča, naj vestno skrbijo za cerkveno imetje, naj pobirajo dajatve in izterjujejo dolgove, naj se ne polaščajo cerkvenega denarja za lastne potrebe ali koristi in naj ga po nepotrebnem ne zapravljajo.

Sočasno je na ozemlju komenske župnije potekala reorganizacija dušnopastirstva z ustanavljanjem pomožnih postojank. Štanjel je postal kaplanija že leta 1631, Gorjansko leta 1757, Vojščica leta 1757, Veliki dol leta 1758, Škrbina leta 1786, Kobjeglava leta 1788, Gabrovica leta 1813 in Lipa leta 1814.

Drugi Attemsov obisk na Krasu

Drugič se je nadškof Attem podal na Kras 30. aprila 1758. Tudi takrat iz Štjaka, kjer je končal vizitacijo vipavske župnije. Vendar ni imel sreče. Potok Branica je zaradi neprestanega deževja tako narastel, da niso mogli čezenj. Naslednji dan, 1. maja, so imeli več sreče. Jahaje na konju je vendarle prebrodil nekoliko upadlo, a še vedno kalno vodo in se po naporni ježi prebil do Štanjela, kjer so ga slovesno pod nebom (baldahinom) pospremili v cerkev. Po maši in slovenski pridigi dopoldne je bil kot gost na kosilu na gradu pri grofu Ludviku Kobenzlu. Popoldne je opravil vizitacijo vseh cerkvâ v kraju, se pogovoril z vsemi duhovniki v štanjelski kaplaniji, ki jih je bilo kar nekaj, in sicer: kaplan-vikar Janez

Švagelj, spovednika Anton Švagelj in Jožef Lesjak, diakon Martin Jerič in grajski kaplan. Zaslišal je vse ključarje in zvedel, da je kaplan-vikar Janez Švagelj odličen duhovnik, goreč, pri ljudeh priljubljen, le da, revež, nima urejenega gospodinjstva, ampak si mora sam pometati in postiljati. Tudi ostali duhovniki so v redu, nihče ni podvržen pijači ali drugim slabostim, drugemu spovedniku Jožefu Lisjaku pa škof naroča, da mora zaradi bogoslovnega zna-

žita in 60 florintov v denarju letno. Ko je odstranjena tašča, se žena Barbara vrne k možu, vendar morajo biti sočasno urejene določene denarne zadeve: Barbarin oče gospod Pichissini mora hčeri plačati 700 florintov dote, s čimer je zadovoljen ne le mož Jožef Abramsberg, ampak je zadovoljna tudi sporna tašča Terezija. Tako je mir v hiši: denar vse "pogliha".

Ob tej priložnosti je nadškof Attems izvedel teritorialno spremembo: 22

Marija Terezija je štela ustanovitev goriške nadškofije za najveselejše uspehe svoje vlade... Iz Zgodovine slovenskega naroda (Dr. Josip Gruden, 6. zvezek, Družba sv. Mohorja v Celovcu, 1916)

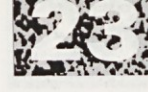
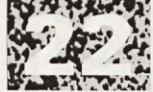

Prvi goriški nadškof Karel Mihael Attems (1711-1774) je bil na vizitaciji Krasa dvakrat, v letih 1750 in 1758

nja vsaj eno uro na dan študirati moralno teologijo. Tudi v materialnem oziru duhovniki kar dobro shajajo. Razveseljivo je tudi demografsko stanje. V kaplaniji Štanjel je 1200 ljudi, 800 velikonočnikov in vsi opravijo velikonočno dolžnost, na leto je 58 krstov, ni nezakonskega otroka, nihče ni umrl nekrščen, nobena ženska se ne poroči noseča, porok je 8 na leto in 20 smrtnih primerov, nihče ni umrl nepreviden, razen v slučaju nagle smrti, nihče ni versko sumljiv. Določeno nelagodje, da ne rečem ogorčenje, povzroča pri ljudeh edinole gospa Barbara Albersberg (Abramsberg), ki živi v Gorici, ločena od moža, dočim se gospod Alberberg (Abramsberg) običajno mudi v Štanjelu. Vzrok: moževa mati, zapeta tašča gospa Terezija Alberberg (Ambramsberg). Gospod nadškof posreduje: pregovori sitno taščo, da vendarle zapusti sinov dom, sin pa ji mora oskrbeti novo stanovanje in preživnino - 20 čebrov vina, 20 pisinalov

družin tostran Branice iz šmarske kaplanije v štanjelsko kaplanijo, kamor tudi naravno gravitirajo. Štanjalcem je nadalje določil dan opasila (šagra-žeganje) in sicer prvo nedeljo po prazniku sv. Filipa in Jakoba.

Po vseh teh in drugih določbah se je, po opravljeni birmi v Štanjelu in kosilu pri grofu Kobenzlu, nadškof Attems 2. maja popoldne odpravil v Komen. Spet so ga sprejeli z nebom, zvonjenjem in po opravljenem blagoslovu v cerkvi sv. Jurija je odšel k počitku v župnišče. Med tem časom je kanonik in spremljevalec g. Madcho vizitiral Pliskovico in Veliki Dol in se zvečer pridružil grofu. Naslednji dan, 3. maja, se je po maši in slovenski pridigi začela vizitacija. Po pregledu cerkva so bili na udaru duhovniki, najprej župnik-vikar, domačin, Luka Čotar, ki je prostodušno hvalil svoje duhovne sobrate pomočnike kot zelo goreče. To sodbo so potrdili škrbinski kaplan Sebastijan Požar, kaplan v Vojščici

“Komen skozi čas”

Tomaž Bandel, komenski drugi kaplan Andrej Pavletič, sicer doma iz Štandreža pri Gorici, in tretji komenski kaplan, domačin, Andrej Colja, ki se je edini pritožil, da so njegovi dohodki beraški. Njegov predstojnik pa je bil nasprotnega mnenja, češ da so dohodki kar zadostni, vendar le v obilnih letinah, v sušnih letinah pa da ne morejo poravnati vseh obveznosti jezuitskemu kolegiju v Gorici, zato morajo jezuiti potrpežljivi počakati. Številni ključarji so brez izjem hvalili skromnost in gorečnost svojih dušnih pastirjev ter njihovo delavnost, pogrešali pa so procesijo na Sveto goro, ki jo je nadškof (kakor v ostalem podobne procesije tudi drugod po škofiji) strogo prepovedal, ker so udeleženci ostajali zunaj običajno čez noč in so se dogajale razne nerodnosti.

Večje nepravilnosti je v Pliskovici ugotovil kanonik Madcho. Neka ženska se je, na primer, hvalila, da je bila zanosila iz prešuštva oziroma hotništva. Boleče je odmeval med ljudstvom primer incesta (krvoskrunstva). Sam g. kaplan je moral preprečiti ples na praznik sv. Rešnjega telesa. Sicer pa je zanimivo, je poročal vizitator, da Pliskovčani bolj praznujejo nezapovedane praznike kot nedelje.

Ker se je v Vojščici izgubila listina o ustanovitvi kaplanije, so bili zaslišani krajevni kaplan Tomaž Bandel in ključarji. Ugotovljeno je bilo, da je v kraju 57 družin, ki redno poravnavajo svoje materialne obveznosti do duhovnika in cerkve, zato so vredni imeti svojo kaplanijo.

Na vztrajno prošnjo krajanov je nadškof 3. maja 1758 ustanovil kaplanijo tudi v Velikem Dolu, imenoval za kaplana g. Jožega Pipana in določil obveznosti, ki jih mora izpolnjevati 77 velikodolskih družin tako do svojega duhovnika (zgraditi mu morajo na lastne stroške župnišče in ga oskrbeti z vrtom) kakor do matične fare v Komnu.

Po podelitvi birme 4. maja je nadškof Attems zapustil Komen in zvečer prispel na grad grofa Janeza Thurna v Sesljan v župniji Štivan pri Devinu. Sprejelo ga je grmenje možnarjev, sam pa je komaj čakal počitka po napornem potovanju. Naslednji dan, 5. maja, so mu Komenci na

čelu s svojim vikarjem vrnili obisk v Štivanu, kjer je bilo opasilo (žegnanje). Zbral se je cvet Krasa z duhovščino in s procesionalnimi križi ter so skupaj poromali k trdnjavi v Devinu. Slovesnost se je končala opoldne, nakar je bilo za izbrane goste kosilo v župnišču.

Učinki moralne in verske prenove nadškofa Attems

Moralna in verska prenova, ki jo je spodbudil nadškof Attems, je rodila trajne sadove. Nekaj več kot sto let pozneje je znani Vipavec, sicer goriški bogoslovni profesor, poliglota, publicist in zgodovinar **Štefan Kociančič** (1818-1883) dal o Kraševcih zelo laskavo oceno: *Kraševci so praviloma bistri ljudje, dobri gospodarji, skromni, vztrajni, neupogljivi v svojem prepričanju, zato velja rek: "Kraševci je trd kakor kamen (kremeniti sočasni Kraševci dr. Anton Mahnič!). Nasploh velja, da so dobri kristjani, moralno neoporečni, komajda je v maticah odkriti nezakonskega otroka, v teh krajih namreč velja vlačugarstvo za kužno bolezen, ki se je je treba izogibati in pred njo bežati. Kljub temu so Kraševci zelo nagnjeni k plesu in zabavam in v tem pogledu prednjačijo dekleta pred fanti".*

Novejšim časom naproti...

V prelomnih časih zatona avstroogrške države in prihoda italijanske oblasti v naše kraje je kot župnik in dekan v Komnu deloval **Ignacij Valentinčič** (1867-1946). Ugledni duhovnik in neutrudljiv narodni delavec se je vsestransko razdal: ni bilo slovenske katoliške organizacije, da bi v njej Valentinčič ne deloval. Skupaj z Virgilom Ščekom je bil med pobudniki za obnovo osrednje stanovske organizacije slovenske duhovščine pod Italijo "Zbora svečnikov sv. Pavla". Na prvem občnem zboru v Sežani 8. januarja 1920 je bil izvoljen za predsednika. Obnovev Zbora je bila izrednega pomena za obstoj slovenstva v fašističnem obdobju in zgovoren dokaz, kako razsodna in stvarna je bila primorska duhovščina v verskem in narodnem delovanju v tistih težkih časih.

Da so bili časi res težki, priča mučeništvo Valentinčičevega naslednika v

Komnu dekana **Bogumila Nemca** (1868-1931), ki so ga ovadili goriškemu kvestorju Modestiju, ker je v Komnu pridigal v slovenskem jeziku. Aretirali so ga in zaprli. V zaporu so ga strašno pretepali in mučili, da je zaradi posledic umrl 11. novembra 1931 v bolnici.

Ko je leta 1932 nastopil službo dekan **Viktor Kos** (1899-1987), je v primerjavi z Attemsovimi časi pred 200 leti prevzel spremenjeno podobo župnije. Neglede na osamosvojitev nekdanjih kaplanij je demografsko stanje kazalo na odločen upad prebivalstva, bodisi v skupnem številu prebivalcev (še leta 1891 je bilo v župniji 3059 ljudi, 45 let pozneje pa jih je bilo še komaj 2088) kakor tudi v primerjavi med rodno in smrtnostjo, ki je le bila rahlo pozitivna (rojstev 86, smrti 79). Ta upad je seveda treba pripisati na eni strani posledicam prve svetovne vojne, na drugi strani pa izseljevanju prebivalstva v dobi fašizma. Versko in moralno stanje je postalo bolj razčlenjeno v primerjavi s prejšnjo uniformiranostjo. Župnik je ugotavljal, da verniki sicer redno obiskujejo domačo cerkev, da pa je vse več takih, ki to počno le ob večjih praznikih... Posvečevanje zapovedanih praznikov, nekoč ponos Komencev, prehaja bolj na ženski svet; moški, zlasti v poletni sezoni, odpovedujejo. Znaki duševne stiske se kažejo tudi v samomorih, ki jih prej ni bilo. Zaskrbljujoč pojav so osebe dvomljivega slovesa, kakšen konkubin in nezakonski otroci. Vendar je v tem prikazu iz leta 1937 mogoče razbrati še vedno globoko zasidranost župnije v verska izročila. To se kaže, na primer, v razmeroma močnem zakramentalnem življenju, v uspešni ženski Marijini družbi, v Apostolstvu mož (le kje na Primorskem bi zasledili takrat celonočno moško molitveno bdenje, kakor komensko v Oberšljanu!), ipd.

Pomembno vlogo ne le v cerkvenem oziru je takrat imelo dobro urejeno cerkveno petje, s čimer so se Komenci lahko pohvalili. Čeprav je bila slovenska pesem zunaj cerkve strogo prepovedana, si je leta 1943 dekan Viktor Kos privoščil majhen "špas". Na praznik sv. Rešnjega telesa je italijanska vojaška godba bersaljerov prosila župnika za notni material za spremljavo

evharistične procesije, ker sama tega ni imela. Župnik Kos jim je podtaknil note slovenskih nabožnih pesmi. Naučili so se jih, ne da bi vedeli, za kaj gre, in jih med procesijo po vasi na veliko veselje (in komaj prikrito pobožno hihitanje) vaščanov slovesno igrali. Prav zanimivo jih je bilo poslušati.

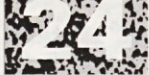
Sicer pa je slovenska duhovščina s Kosom na čelu odločno branila slovenske narodne in verske pravice pred raznarodovanjem italijanskih oblasti. Svoj glas protesta so ponovno dvignili v primerih najhujšega pritiska, ko se je svetna oblast hotela poslužiti tudi višjih cerkvenih krogov. Dovolj zgovorno pričajo o tem pripombe komenske duhovščine na osnutek besedila za goriško sinodo leta 1940. Pod nobenim pogojem - so se izrekli - nismo pripravljeni podpirati asimilacije našega naroda, teptanje narodnih pravic, odpravljanje prastarih cerkvenih običajev in navad.

Nato je prišel črni 15. februar 1944 z znanimi tragičnimi dogodki - s požigom Komna in okoliških vasi ter z internacijo prebivalcev v Nemčijo. Za poznavanje cerkvene preteklosti je bilo usodno, da je zgorel dragocen župnijski in dekanijski arhiv, v katerem so se hranile ne le stare matice (krstne od leta 1597, poročne od leta 1603, mrliške od leta 1641, birmanske od leta 1820 in družinske knjige od leta 1800), ampak tudi vrsta drugih listin, ki so segale vsaj tristo let v preteklost.

Prikaz razgibane zgodovinske preteklosti Komenskega končujem z mislijo dekana Viktorja Kosa v Kroniki o internaciji:

"Na nedeljo pred povratkom sem imel v Hofkirche sv. mašo, pri kateri sem se zahvalil tamkajšnjim dobrotnikom za vse dobro, ki so nam ga izkazali med vojno, jim priporočil naše rajnike in še dodal, naj ne zaupajo preveč le na tehnični napredek, ki ga pri njih opažam, pač pa tudi na globlje dobrine, ki so milost in ljubezen božja in dobrota srca".

Osnovna šola
Notranjskega odreda
se trudi postati ekološka šola

ŠOLA

ČE NE MI, kdo

Dragica Udovič

V zadnji izdaji številke revije *Otrok in družina* je bil prikazan evropski projekt EKO ŠOLA kot način življenja. Osnovna šola Notranjski odred Cerknica in osnovna šola Bakovci sta bili prvi šoli v Sloveniji, ki sta pričeli s tem projektom. Sedaj je prijavljenih že več kot 50 osnovnih in srednjih šol.

Na naši šoli že vrsto let pri pouku, v kulturnih in naravoslovnih dnevih in v projektih uporabljamo take metode dela, v katerih so zajeta ista ali podobna načela, kot jih predvideva okoljska vzgoja. Ta je interdisciplinarna, je vseživljenjska, je v učence osredinjena, je celostna, je v domačem kraju zakoreninjena, povezuje čustveno s spoznavnim, je prožna in prilagodljiva, je razjasnjevalna... Na tak način se lahko vzgaja in izobražuje za okolje in v okolju. Gre za kakovostni dvig poučevanja, v katerem ima vse, kar je živo, poseben pomen. Tudi mi smo svoje delo strnili v magično število sedmih korakov.

1. korak

V aprilu 1996 smo podpisovali listine o ozaveščenem odnosu do narave. Podpisali smo jo vsi zaposleni na šoli, učenci in starši. Izoblikovali smo pravila obnašanja in zastavili naloge, kaj lahko stori vsakdo med nami sam.

Kaj lahko storim in moram storiti sam?

pretežno kupujem zvezke iz recikliranega papirja

zbiram star papir, steklo

zbiram tudi drug odpadni material,

ki ga je možno ponovno predelati

le redkokdaj kupujem konzerve

čim manj uporabljam razpršilnike,

ki so pod pritiskom

smeti odlagam vedno v za to določene

smetnjake

ker se zaloge pitne vode zelo zmanjšujejo, nikoli na puščam po nepotrebnem odprte

pipe (npr. pri umivanju zob si vodo

raje nalijem v kozarec)

sodelujm pri zeleni straži

ne ustvarjam hrupa

vsako leto posadim vsaj eno drevo
skrbim za živali (npr. ptice pozimi)
ne trgam rož in ne uničujem drugih rastlin
berem knjige o varovanju narave
in o zdravem načinu življenja
skrbim za svoje zdravje (veliko se gibljam v
naravi in jo tako spoznavam)
jem zdravo hrano
o odnosu do narave se pogovarjam z drugimi
in jih poskušam ekološko osveščati
s starši se pogovarjam o strpnem odnosu
do narave
udeležujem se akcij, ki jih organizirajo na
šoli ali v krajevni skupnosti ter so povezane
z varovanjem ter ohranjanjem zdravega
okolja
pišem ustanovam, ki lahko pripomorejo k
ohranjanju živalskih vrst (varovanje ježkov
in drugih živali..., reševanje žab na cestah,
rib v jezeru...)

Ravnateljica osnovne šole Notranjski odred Cerknica in osnovne šole Bakovci sta podpisala listino o sodelovanju na področju ekologije svojega kraja.

2. korak

Izdelali smo načrt za okoljsko vzgojo pod geslom: *Če ne sedaj, kdaj? Če ne mi, kdo?* V njem so zajeti dolgoročni in kratkoročni cilji. Pridružili smo se projekta *Kapljica vode* (UNICEF) in *Iz okolja za okolje* (Zavod R Slovenije za šolstvo). Vsak predmet vključuje ekološke vsebine.

Izsek iz Načrta za okoljsko vzgojo v 3. razred v šolskem letu 1996/97:

Učiteljice bodo učence seznanjale z osnovami ekologije in jih navajale v razumevanje temeljnih zakonitosti. Njihovo pozornost bodo usmerjale v odkrivanje vrednot in lepote narave ter medčloveških odnosov. Učencem bodo razvijale zavest o potrebi po varovanju nežive narave, o nujnosti spoštljivega odnosa do življenja in zdravja vseh bitij.

Skrbeli bomo za urejenost kraja, bregov Cerknice (očiščevalne akcije, zbiranje odpadnega materiala...), okolja, okolice šole, učilnice.

Navajali bomo učence na varovanje gozda pred požarom, pazili na mlade nasade, upoštevali pravo mero pri nabiranju gozdnih sadežev in zdravilnih rastlin. Ne bomo vznemirjeni živali; v stiski jim bomo pomagali. Posebno skrb bomo namenjali ogroženim vrstam rastlin in živali.

Razmišljali bomo, kako bi ohranili naše vode čiste, in si ogledali čistilno napravo v Dolenji vasi.

Razmišljali bomo, kako varčujemo z električno energijo in s plinom ter s tem pomagamo varovati okolje.

Za svoje zdravje bomo skrbeli s pravilno prehrano in s pravilnim načinom življenja.

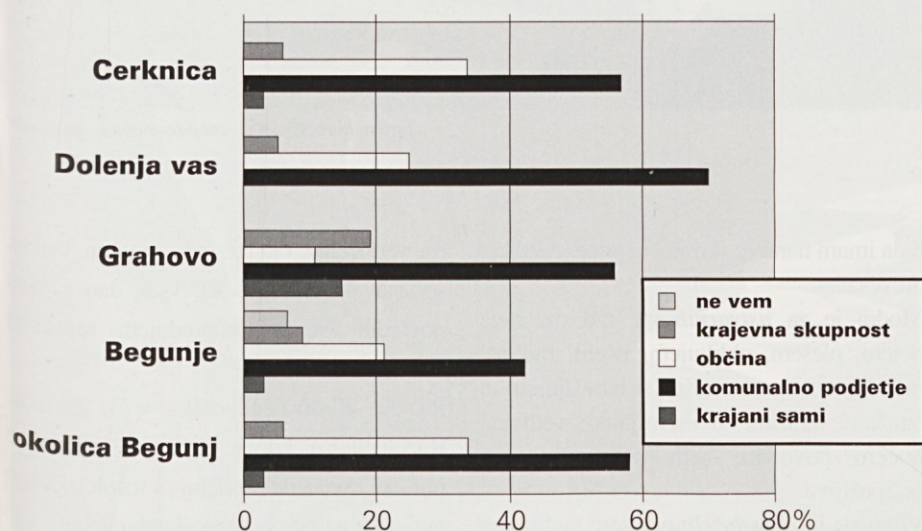
Pri predmetih gospodinjstvo, kemija in biologija smo opravili anketo o odnosu vaščanov do okolja. S to anketo želimo dvigniti ekološko osveščenost krajanov in izboljšati kakovost življenja v svojem okolju.

Učenci pri opazovanju ptic

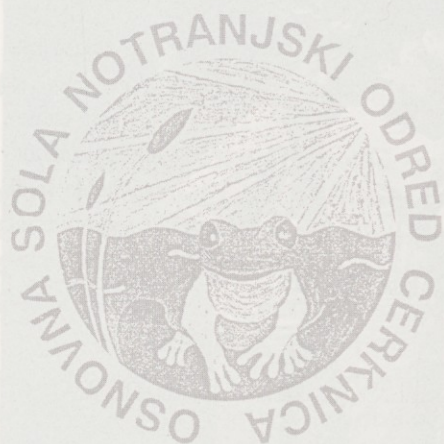
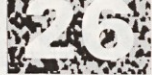
Izsek iz obdelave ankete:

**Kdo je po vaše dolžan preskrbeti zabojnike
za ločeno odlaganje?**

3. korak

Izbrane in določene imamo tudi tematske sklope. Prvi sklop je omenjeno VARČEVANJE Z ENERGIJO. Drugi sklop je OKOLJE. V njegovih okvirih smo izvedli s pomočjo ornitologov raziskovalno nalogo o pticah na Cerkniškem jezeru. Zavedamo se, da je naše območje zelo raznoliko z redkimi še ohranjenimi ekološkimi sistemi (močvirski travniki). Tretji sklop je ZDRAVJE. Vanj sodi skrb za zdravo prehrano in za zdrav način življenja. Še posebej moram omeniti projekta na razredni stopnji med podaljšanim bivanjem: *Sestavljamo mavrico - gradimo na vrednotah* in *Ekofrajer*. Oba temeljita na vrednotenju otrokove osebnosti, ki je v sedanji storilnostno naravnani šoli še posebno pereč. S projektom *Sestavljamo mavrico* navajamo in usmerjamo otroke v pozitivno mišljenje. Ko iščemo pri sebi in pri drugih v vsaki dejavnosti nekaj dobrega, sta svet in življenje lepša, prijaznejša in vsi se bolje

Predstavitve opazovanja ptic učencev OŠ Notranjskega odreda na sejmu Alpe-Adrija

počutimo, smo bolj varni in se lažje učimo. Na tablo so učenci in učiteljici, ki vodita ta projekt, razpeli mavrico iz barvnega papirja in se dogovorili, katera barva bo posamezno vrednoto predstavljala. Določili so šest osnovnih temeljnih vrednot: red, disciplina, vztrajnost, prijateljstvo, ustvarjalnost in vedoželjnost. O tem so se veliko med seboj pogovarjali in posamezne vrednote razčlenili.

Vrednote po barvah

Rdeča je za **red**: sem čist oziroma čista; imam urejene stvari, torbo, prostor; pospravljam za seboj; pojem toliko, kolikor vzamem.

Oranžna je za **disciplino**: upoštevam pravila pri igri; spoštujem dogovore; lepo se vedem; uporabljam besede: hvala, prosim, oprost, dober dan, na svidenje...

Rumena je za **vztrajnost**: sem delaven oz. delavna, prizadeven oz. prizadevna, energičen oz. energična, borben oz. borbena, pogumen oz. pogumna; sem prijazen oz. prijazna; sodelujem z drugimi; druge poslušam; vztrajam do konca igre; začeto delo dokončam; premagujem negativna čustva, se ne jezim, ne trmarim...

Zelena je za **prijateljstvo**: rad oz. rada se imam; zavedam se svojih napak in jih poskušam popraviti; rad oz. rada imam sošolce; drugemu naredim samo tisto, kar si želim, da bi drugi storili meni; rad oziroma

Igrica, ki razvija čustveni odnos do okolja in sebe

rada imam naravo, skrbim za ptice, cvetlice, drevesa...

Modra je za **ustvarjalnost**: rad oz. rada pojem, plešem, oblikujem, rišem; rad oz. rada kaj novega ustvarim, si izmišljam in izražam; izražam se ustvarjalno; vem kaj hočem povedati; sem potrpežljiv oz. potrpežljiva.

Vijolična je za **vedoželjnost**: sem vedoželen

oz. vedoželna, rad oz. rada se učim, berem, spoznavam nove stvari; vsak dan v vseh pogledih vse bolj napredujem, sem bolj omikan oz. omikana.

Projekt Ekofrajer poteka v 3. razredu. Razčlenili so, kdo je ekofrajer in kako se obnaša, ravna, uči, sodeluje s sošolci. Delajo ekološke naloge in ekološke dnevnike.

Izsek iz ekofrajerjevega dnevnika:

4.12.: Danes pri jedi nisem bila izbirčna, šla sem peš na jezero in nazaj, mamici sem pomila posodo, zjutraj pozdravim učiteljice, vsako jutro popijem topel kakav, redno pišem domače naloge, vstajam ob 6,35 in se redno učim.

Ekologija je ptica, ki leti po vsem svetu, in ko pride v svoj dom, se vse blešči v zlatu.

4. korak

Pri *spremljanju in ocenjevanju* učenci v šolski skupnosti pregledujejo svoje delo in ga ocenjujejo. Najuspešnejši razredi dobijo večje število točk kot tisti razredi, v katerih ni tolike zavzetosti za delo. Tudi učitelji na rednih mesečnih konferencah poročamo o skupnem delu in spremembah. Opozarjamo na posamezne pomanjkljivosti.

5. korak

Pri *obveščanje in sodelovanje z mediji* smo mogoče najmanj delavni. Šole, ki si želijo informacij o našem delu, te tudi dobijo. Sodelovali smo na Eko sejmu v Celju od 18. do 21. marca 1997.

6. korak

Imamo tudi *eko programski svet*. Poimenovali smo ga *Odbor za varstvo okolja*. V njem so člani šolske skupnosti, delavci šole, starši in predstavniki občine. Ta odbor smo sklicali pred kratkim, vendar zunanjih sodelavcev na sestanek ni bilo. Nekateri se niso niti opravičili. Lahko so bili upravičeno zadržani in zato niso prišli, ali pa v našem okolju še vedno prevladuje mnenje, da je osnovna šola svet zase, ločena od okolja, in da v šolo sodijo le učenci in učitelji?!

Vztrajali bomo še naprej, saj želimo, da se okolica seznani z našimi prizadevanji. Okoljska vzgoja ni le modni trend ali trenutna modna težnja, kot si mnogi predstavljajo. To je nuja in pogoj za boljši jutrišnji dan!

7. korak

Za pridobitev razpoznavnega znaka evropskih ekošol se trudimo prav vsi na šoli. Upamo, da bomo kos vsem zahtevam, ki jih postavlja nacionalni koordinatorski svet. Želimo spremeniti odnos in ravnanje ljudi do narave in pripomoči k njihovem samozavedanju, da je planet Zemlja trenutno naš edini DOM.

Dragica Udovič, učiteljica kemije in biologije na osnovni šoli Notranjski odred Cerknica, 1380 Cerknica, Cesta 4. maja 92

Raziskovalna naloga na Cerknškem jezero - foto: S. Polak

MLINSKA KOLESA

SO SE USTAVILA PO SKORAJ

400 LETIH

Jožko Žiberna

"Al nome di Christo Amen!" Tako se začenja listina oziroma pogodba, ki je bila sklenjena "l'anno del Signore 1624 l'indizione settima; il giorno di Giobba li 28. del mese di Marzo. Nel Castel di Sborczenek..." ali po naše "leta Gospodovega 1624, ukaz sedmi; Jobov dan, ta 28. dan meseca Marca. V gradu Sborczenechu..."

*) Napera je podolgovato oblikovan kos lesa, ki veže pesto s platiščem - Slovar slovenskega knjižnega jezika, II, str.958

**) Založba Mladinska knjiga, 1990, Ljubljana

Ta dan je Martin Doitz, mlinar, kupil "zase in za svoje dediče mlin s pripadajočim zemljiščem, ležečim med vodami, ki pritekajo iz Locha, in zraven vrtičkom, ki ga je isti Pietro (Pietro Nicoletti, stanujoč v Škocjazin in sodnik - kot prodajalec - avt. op.) nekoč kupil od blagorodne gospe Madalene Vitorie, rojene Nojhaus... z vsemi zidovi, mlinskimi kamni, notranjim in zunanjim kolesjem, naperami*, pripomočki, splošnimi in posebnimi pritliklami, ki kakorkoli spadajo in pripadajo omenjenemu mlinu itn.. In to za imeti,

obdržati, uživati, posedovati in uporabljati in za vse tisto, kar se bo odslej temu kupcu in njegovim dedičem poljubilo početi in to za ceno, in sicer pravo ceno forintov 660, vsak po 60 K dobrih starih kovancev... Katero ceno v celoti in katerih 660 forintov je imenovani g. Pietro, prodajalec zase in za svoje dediče ... priznal in preštel... Takoj se je izrekel za zadovoljnega in izplačanega v celoti in zase itn. imenovanemu Martinu in njegovim dedičem končno vse izročil za to ceno".

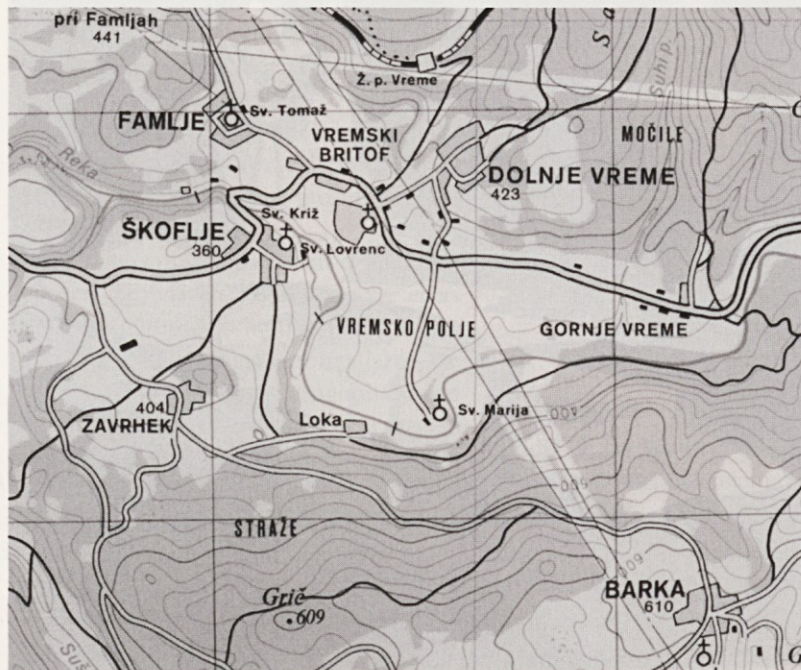
Listina se konča z "Laus Dei" ali "Slava Bogu!"

Listino hrani Dujčev rod

Povzel sem namenoma več iz listine, in sicer v prevodu, da bi bralcu prikazal ne samo njeno gostobesedno vsebino temveč tudi način izražanja, ki ga je prevajalec poskušal čim bolj približati izvirniku...

To listino skrbno hrani Dujčev rod že četrto stoletje, sedaj zaščiteno v okviru in pred svetlobo ter vlago. Od takrat je ostalo tudi ime Loka, čeprav je bilo v listini zapisano malo drugače; pač tako, kot jo je po svoje slišal tuji zapisovalec, dokler niso sedaj to domačijo priključili h kar dober kilometer oddaljeni vasi Zavrhek. Tako je

Listina o nakupu Dujčevine v Loki
z dne 28. marca 1624.

d. Martin compratore presente, et per se, et suoi heredi, accepianti, et obli. et avanti, al presente giorno, in tanti animali, vino, formaggio, et davanzi. Chiamandosi tanto, contento, et pagato integralmente, et facendo per se eto, al d. Martin et suoi heredi general fulla remissione per caso prezzo. Constituzioni in Pietro venditore posseder d. m. lino a nome di d. compratore, son tanto al caso Martin compratore di quelle ne piglierà il real, et corporal possesso, danti autori appieno a nome di pigliato appressarsi ad ogni più benplacito. Promettendo d. Martin, per se, et suoi heredi in perpetuo haver la soprannata vendita, et pagamento del prezzo soprascritto, et tutte le cose specificate nel presente istrumento, rata, grade, et forma, ratte, quate, et forme, quale così tener, et osservare, n'a quella ne in tutto, ne in parte contrafar, ne contravenir, per se, ne per altri, per alcuna ragione, o causa, o ragione, o in fatto, ne con mala morte, et, ne a chi morisse, accepianti, anzi in perpetuo mantenerli, ... defender d. Martin al d. compratore, et suoi heredi in ogni d. eto, che li potesse esser messo nel qual si voglia persona in giudizio, ne fuori, remittendo ad ogni lege, statuto, costituzione, et privilegio, che li potesse esser favorevole, volendo che questa general remissione vaghi, ne più ne meno, et se ne fosse fatto qualche menzione in ciascuna et. Per la qual tutte cose da esser mantenute, et osservate per loro in tutto, ma lui ha obligato, et hypothecato tutti gli altri suoi beni mobili, stabili, presenti, et venturi, così et con ogni altro miglior modo.

La qual cosa fatta, scritte, et publicate, allen presenza del d. eto, presente, presente caso ha quella confirmato et approvato, et al lui inteso, la sua intenzione, et giudicial decreto, con d. Martin, Giacomo Dujčev, regno di d. Martin, Gregorio Pietro, regno di d. Martin, et suoi. Per la sopra di d. Martin, d. Martin, et suoi, et per gli, et suoi.

*Loka z mlinom in žago
pred drugo svetovno vojno*

sedaj Loka označena kot Zavrhek s hišno številko 1 (ena).

Listina, o kateri pišem, ni nepoznana in je bila že nekajkrat omenjena. Njen prepis hrani Goriški muzej. Nazadnje je bila objavljena v izvirniku in v prevodu v razkošni knjigi "Reka-Timav, podobe, zgodovina in ekologija kraške reke"**. Pred tem je to delo izšlo leta 1989 v italijanščini z listino samo v izvirnem besedilu. V obeh izdajah je v prispevku "Reka - dolina mlinov in žag", ki ga je napisal dr. France Habe, podroben opis Dujčevega mlina v Loki. V njem posebej poudarja, da noben mlin ob Reki "nima tako zaključene arhitektonske podobe kot prav Dujčev mlin. Okrog osrednjega borjača se vrste številna gospodarska poslopja, na zunaj proti dovozni cesti zaprta z visokim zidom. Poleg mlina in žage se v podolgovatem zaporedju vrste: stanovanjska hiša (predelana z delno ohranjenimi elementi kraške hiše), mlekarna, shramba za žito, kovačnica in hlev za konje, ki so vozili zrnje v mlin. Take, skoraj avtarktične (gospodarsko neodvisne, samozadostne kmetije - op. ured.) ni zaslediti skoraj nikjer v tej dolini..."

V tej zvezi ni omenjeno »bližnje polje« oziroma »campo contiguo«, kot je zapisano v pogodbi, ki zaokroža celotno posest in nekako potrjuje njeno avtarktičnost. Sedaj je »bližnje polje« velik sadovnjak plemenitih brkinskih jabolk, pred tem pa je bilo polje zasajeno z žiti in z drugimi poljščinami. In to skoraj štiri stoletja, čeprav je bila glavna dejavnost vseh dosedanjih Dujčevih rodov mlinarstvo.

Napisal sem "štiristo let", ker je bil kupec "enega mlina z bližnjim poljem, imenovanim Loch" Martin Doeitz že prej mlinar in je vse kupil kot mlinar, kar je v listini izrecno povedano. Tako se je ves ta čas v Loki vrtele do šest mlinskih koles in šest mlinskih kamnov, poleg tega še pajkl za phanje ječmena in od srede prejšnjega stoletja tudi žaga. In končno so v novejšem času med prvimi postavili tudi električni dinamo, tako da je imela Loka svojo električno razsvetljavo dolgo pred drugimi.

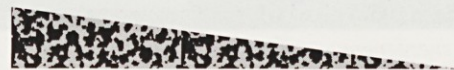
Mlinska kolesa so se vrtela noč in dan

Delo v mlinu ni bilo lahko; posebej ne jeseni, ko so se vsa mlinska kolesa vrtela noč in dan, tako da je delalo poleg domačih izmenoma po osem delavcev. Borjač in zunaj njega je bilo polno tistih, ki so pripeljali žito v mlin, ogromen štedilnik sredi velike kuhinje pa je bil poln velikih loncev in skled, v katerih je gospodinja s pomočnicami pripravljala zanje tudi toplo hrano.

Sicer je bila Dujčeva domačija sploh znana po gostoljubnosti in gostom tam nikoli ni ničesar manjkalo. Posebno ne, dokler so se na njej vrtela mlinska kolesa in je bil hlev poln rilcev in ko ni manjkalo pršuta.. Kdor ga je poskusil, je lahko vedel, da je poskusil res pravi kraški pršut, saj je bilo v njem stoletno izročilo za njegovo pripravo.

Ob vhodu na borjač z velikim latnikom je bila tudi kovačija - tako za domače kot za tuje potrebe, saj je bila živina, ki je pripeljala žito v mlin, često potrebna

kovača...Mimogrede je treba omeniti, da je bila oprema kovačije pravi muzej starega kovaškega orodja, ki pa je po "zaslugi" nacionalizacije po drugi svetovni vojni končalo kot staro železo... Pozimi in ob suši, ko ni bilo dovolj vode, so pri Dujčevih počivali in popravljali kolesa ter drugo opremo v mlinu. Sicer pa na kmetiji ni nikoli počitka.

Dujčev mlin in žaga danes, fotografirani jeseni 1996

“Spoznavajmo Kras”

“Hodi više, hodi niže, Bog te varji na Artviže!”

Loka leži pod brkinskimi hribi.
Nad njo so znane Artviže, za katere pravijo,

Dujčev borjač pred operno predstavo Don Pasquale junija 1971

Operni ansambel med nastopom...

kot vemo: “Hodi više, hodi niže, Bog te varji na Artviže!”, saj je cerkva sv. Servula nad njo 817 metrov visoko nad morjem. Potem je naprej vas Barka, po kateri, vsaj tako menim, imajo Brkini svoje ime, ali pa je obratno! Kraška Reka točno v Loki zavije ob koncu Vremske doline proti Škocjanskim jamam skozi kanjon, ki ga je izdolbila podobno kot tudi svetovno znane Škocjanske jame.

Čeprav je mlin tik pod Brkini, se Dujčevi nimajo za Brkine. Brez dvoma velja zanje znani in večkrat povedan izrek: “Nismo Čiči, ne Brkini, ma smo žušo na konfini!”

Sedaj je gospodar v Loki **Ivko Dujc** kot poslednji mlinar, sicer absolvent kmetijske šole v Mariboru, ki se potem, ko so se leta 1968 dokončno ustavila mlinska kolesa in pred tem zaradi takratnih ukrepov oblasti tudi žaga, z družino - s sinom, s snaho in z vnukom - posveča v glavnem le sadjarstvu. Iz njegovega pripovedovanja, polnega zanimivih podrobnosti iz izročila prejšnjih rodov in iz časov druge svetovne vojne, ko so kamni mleti žito ob veliki nevarnosti tudi za narodnoosvobodilno vojsko, bi lahko napisal še marsikaj. Zanimivo je, na primer, da so mlinske kamne za mletje ovsa pripeljali iz Grčije ladjarji, ki so jim kamni sicer služili za obtežitev premalo natovorjene ladje.

Operna predstava na domačem borjaču

Kot zadnjo posebnost pa je Ivko Dujc omenil junija 1971 prirejeno operno predstavo Don Pasquale na domačem borjaču. Veliki borjač se od hiše dviga tako, da predstavlja lepo anfiteatrsko zaokroženost. To je med nekim obiskom Vremske doline in Dujčeve domačije opazil pokojni operni umetnik **Ladko Korošec** in porodila se je zamisel o operni predstavi. Po organizacijskih pripravah je veliki pevec Korošec v Loko pripeljal pet opernih pevcev, med njimi **Sonjo Hočevar**, **Marcela Ostaševskega**, **Rajka Koritnika** in raga Čudna. Namesto orkestra je bil za glasbeno spremljavo na voljo le klavir, za katerim je bila **Zdenka Lukec-Čuden**. Predstavo si je ogledalo več kot petsto ljudi

iz bližnjih vasi, saj je bil to velik dogodek za domačine, med katerimi sicer mnogi opere v operni hiši niso in je najbrž tudi nikdar ne bodo videli. Vsak udeleženec je dobil ob vstopu na borjač rdeč nagelj, ki je veljak kot vstopnica. Pripravili so jih petsto, a jih je zmanjkalo. Vstopnine ni bilo... In ni treba posebej omenjati, da umetniki za svoj nastop niso zahtevali plačila. Plačilo je bil hvaležen odziv poslušalcev... O tej priležitvi je spregovoril tudi **Ladko Korošec** v svojih spominih “Na tista lepa pota”. Predstava na Dujčevem borjaču je ostala mnogim v lepem spominu kot veliko kulturno doživetje.

Mlin je utihnil... ...in začenja se novo življenje na Zavrhku št. 1

Mlin, žaga in še kaj sedaj razpada, les je strohnel, življenje v Loki tako ni več podobno mlinarskemu. Vse se je v primerjavi s prejšnjimi časi umirilo, saj tudi ni več živine v nekdanjih hlevih. In ni čuti več klopotanja mlinskih koles ter vrveža tistih, ki so vozili v mlin ali na žago. Lastnik **Ivko Dujc** s sinom in s snaho skrbi, jo po službi v glavnem za sadovnjak, vnuk **Aljaž Dujc** pa živi po šoli po svoje z naravo. Tako je lani iz potoka Brinščica, iz manjše ponikalnice v Odolini, prinesel več kot štirideset rakcev in jih spustil v strugo ob nekdanjem mlinu. Sedaj radovedno čaka, da se bodo “privadili” na novo okolje in zrastle. Reka je namreč vedno bolj čista in v njej je vedno več življenja.

Tako se tudi v Loki, potem ko je utihnil in umrl mlin, začenja novo življenje in to tudi pod novim imenom **Zavrhek št. 1**. To velja uradno in za pošto. Sicer pa bo Loka ostala Loka, kakor je zapisano v listini izpred skoraj štiristo let in kar je potrdil “publicus imperiali auctiritate notarius Marinus Baiardus”, kot priče pa potrdili slovenski župani **Gregorio Lukas** iz Mislič, **Gregorio Prelaz** iz Barke in **Luka Posar** iz Hrušice (Chruschitze).

Jozko Žiberna, dipl. pravnik
1000 Ljubljana, Erjavčeva 22

Slika desno zgoraj: Za obiskovalce je bilo pripravljenih 500 nageljnov.

Slika desno spodaj: Z leve proti desni: **Janez Dujc**, oče **Ivko Dujc**, pred njim vnuk **Aljaž Dujc** ter avtor sestavka **Jozko Žiberna** in njegov brat **Viktor Žiberna**, fotografirani jeseni 1996 v Loki (snaha **Nataša** je bila tistikrat v službi . op. avt.).

(Fotografije sta prispevala družina Dujc in Viktor Žiberna, dipl.inž.oec., Divača)

Pastirska

Na Tržaško-Komenskem Krasu je še najti različna kamnita zavetišča, nekdanja namenjena pastirjem in obdelovalcem njiv ali vinogradov. Zanimiva so predvsem zaradi načina gradnje in zaradi svoje lege.

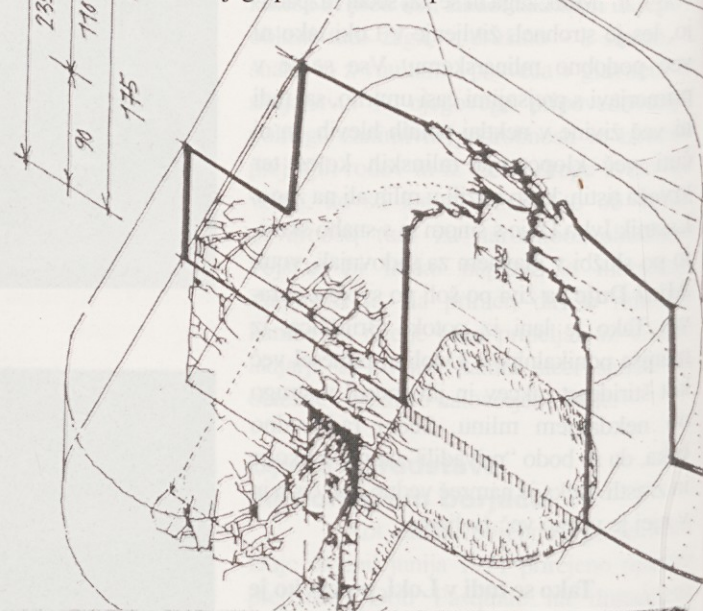
Vsaka vas je imela nekdanj vsaj eno pastirsko zavetišče. Pastirji so ga uporabljali v slabih vremenskih razmerah, med navihtami in med močno burjo. Živino so zaprli v manjšo ogrado z visokim zidom, sami pa v koči počakali, da se je vreme izboljšalo.

Pastirska zavetišča na Krasu so stala oziroma še stojijo na robovih parcel, zvečine na neporaslih, škrbinastih tleh. Grajena so iz

ZAVETIŠČA V OKOLICI KOMNA

Boštjan Štolfa

neobdelanega kamna, brez maltnege veziva in pokrita so s skrlami. Nekatera so delno ali v celoti vkopana v kamen, nekako vsekana v vznožje kakšne vzpetine. Prostor je navadno okrogle ali polkrožne oblike in se proti vrhu oži. Širok je od enega metra do poldruga metra in največ poldrugi meter visok. Zavetišče nudi največ trem ali štirim odraslim ljudem, večina pa jih je velika za enega ali dva odrasla človeka. Večjega prostora brez uporabe veziva tudi ni bilo

mogoče pokriti, ker bi bila skrlasta kritina nestabilna. Nekaj še stoječih in še nepoškodovanih zavetišč še sedaj ne prepušča dežja.

Ob vinogradih in njivah so nekdanj gradili manjša zavetišča, ki so v glavnem služila za odlaganje in shranjevanje poljedelskega orodja med letom, bilo pa se je vanje mogoče zateči pred neurjem.

V okolici Komna je ohranjenih še kakšnih deset pastirskih zavetišč, a jih je zaradi vse večje zaraščenosti težko opaziti ali odkriti. Čeprav so zgrajena zelo preudarno in z mojstrsko roko, pa jim zob časa ne prizanaša.

Kraševci se premalo zavedamo, da so tudi pastirska zavetišča sestavina naše arhitekturne in kulturne dediščine, saj so delo naših prednikov za njihovo preživetje. In naša dolžnost je, da za to naravno in kulturno dediščino skrbimo in jo varujemo!

Boštjan Štolfa, učenec 8. razreda osnovne šole
6223 Komen, Volčji Grad 8

Vtisi z izleta po Krasu

KRAS v legendah

Marjeta Rigler

Že dolga leta prijateljujemo... Poimenovali smo se po zaščiteni rastlini Ljubljanskega barja - Močvirski tulipan. Družita nas narava in spoznavanje Slovenije. Vsak mesec se vzpnemo na goro ali hrib, kjer je v cerkvi zavetnik, svetnik, ki tisti teden praznuje. Po maši se seznanimo z arhitekturnimi in umetnostno zgodovinskimi lepotami naših cerkvâ in navežemo stike z domačini, ki nam prijazno pokažejo še druge znamenitosti in značilnosti svojega kraja, svoje šege, navade in način življenja.

Lani sta nas mlada Kraševca - Barbara Jazbec in Uroš Slamnič - povabila na slovesnost ob 750-letnici prve pisne omembe njunega rojstnega kraja Komna. Vabilu smo se odzvali na Jurjevo nedeljo, ker imajo v župnijski cerkvi v Komnu farnega zavetnika sv. Jurija.

Razmišljala sem, kaj vem o Krasu. Vem, kje leži, da je kamnit, da nima vode, da imajo na Krasu teran in pršut.

Odločila sem se, da prijateljem predstavim »Kras v legendah« po knjigi Dušice Kunaver, ki prinaša ljudsko kroniko Krasa. Zbrala in zapisala je pripovedi, ki so romale od rodu do rodu kdo ve koliko stoletij.

In tu je opis kraške dežele in del njene zgodovine v razlagi, kakršno je ustvarilo ljudstvo. Knjiga Legende o Krasu je delo treh rodov Kraševcev in je delo šolarjev osnovne šole Dutovlje pod vodstvom mentorjev. Krasoslovsko znanost so obogatili in na vprašanja, ki jih zastavlja veda, odgovorili z izvirnimi ljudskimi odgovori. Danila Kocjan in Jelka Hadalin pa sta v knjigi »Bežji zlodej, baba gre!« v zbirki Glasovi založbe Kmčki glas predstavili folklorne pripovedke.

Pred prvim jutranjim kraškim pozdravom smo se seznanili s kraškim brinom.

»Brinjev grm je rastlina, s katero se je mogoče upirati vragu in njegovim nakanam. Stara legenda trdi, da je ta skromni skalni grmiček nudil zavetje Materi Božji, ki je s svetim Detetom v naročju bežala pred Herodom in njegovimi vojaki. V zahvalo je brin dobil križ, ki je še danes vtisnjen v njegove jagode. S tem je drobn grm dobil čudežno moč, da se ga boje čarovnice, volkodlaci, škrti, jage babe in celo sam hudič, ki je vedno na preži, da bi dobil kako dušo.«

In da ne bi dobil hudič naših duš, smo poskusili pravi kraški brinjevec za prvi jutranji kraški pozdrav.

Zdaj pa, kje je Kras? Iz šole se še megleno spominjamo Notranjskega, Vipavskega, Tržaškega in zdaj je še Komenski, Tomajski, Dutovljski Kras.

Ljudsko mnenje o zemljepisnih mejah se glasi: Kjer se neha teran, se neha Kras. In na vprašanje, od kdaj je teran, Kraševci samozavestno odgovorijo: "Teran je od zmeraj!"

Slika levo zgoraj: Pastirska in "poljska" koča Slamčevih v Podbrdu pri Volčjem Gradu, ki jo že uničujejo korenine dreves v ozadju, zato je vstop vanjo nevaren.

Slika levo spodaj: Pastirsko zavetišče "Devinščica" pri Komnu.

Slika levo: Zaraščeno pastirsko zavetišče "Odlorkva" v Podbrdu pri Volčjem Gradu, ki je služilo tudi za spravilo vinogradniškega orodja.

Fotografije: B. Štolfa

Med vožnjo proti Sežani so nam na vprašanja o Krasu odgovarjale legende. Zvedeli smo, kako je nastal Kras.

“Bog je ustvarjal svet. Ko je končal, mu je ostalo nekaj kamenja. Da ne bi bilo nikomur napoti, se je odločil, da ga bo vrgel v morje. Vzel je veliko vrečo in ga zbasal vanjo. Temu dogajanju pa je sledil hudič. Bil je nevoščljiv Bogu in ljudem, zato si je mislil: »Čakaj, čakaj, gospod Bog, ti bom pa vrečo pretrgal!« Bog je vrečo vrgel proti morju. Ko je letela visoko pod nebom, se je zlodej pognal kvišku in vanjo naredil veliko luknjo. Kamenje se je razsulo prav nad našimi kraji. Tako je nastala kamnita dežela Kras.”

Tudi, zakaj je taka burja na Krasu, smo zvedeli po zapisu **Andreja Budina**, kakor mu je povedala **Anamarija Budin** iz Krepelj.

“Hudič je fant, ki je grozno rad na toplem. Kadar rata preveč toplo, začne pihati. Če piha preveč, pride grozno rada burja na Kras. Tako močno piha, da odnaša Kraševcem kope (upognjene strešnike, ki jim na Krasu pravijo korci - op. uredništva!) s streh. In mlajše trtam grozno rada polomi. Zato Kraševci ne marajo hudiča in hodijo k maši, da bi se ga rešili.”

V Šmarju pri Sežani smo si ogledali kamnito lepoto, podružnično cerkvico Marije Vnebovzete, pozidano leta 1505, z zvonikom, ki mu rečejo »ter« in ki je značilen za primorske cerkve, saj je podaljšana

stena pročelja. V notranjosti cerkvice kraljuje že tristo let star lesen kip sedeče Marije z Jezusom v naročju. Nad oltarjem se boči prelep gotski rebrasti strop. Cerkev je bila nekdaj znana božja pot. Na to spominja stara stavba, kašča zgradba, v kateri so živeli redovniki.

Gospa **Milka Konjc**, ki nam je odprla cerkev, nas je opozorila, da si moramo ogledati še cerkev sv. Tilna v Svetem pri Komnu in še osmico, ki da jo imajo pri Abramovih v Svetem. Ta informacija nam je bila zelo dobrodošla, saj nam je dež, ki je neusmiljeno lil ves dan, preprečil vzpon na Trstelj.

Ko je avtobus vijugal skozi kraške vasi, smo zvedeli, kako so dobile imena, kot je povedala **Adela Slavec**, Godnje, rojena leta 1924, zapisala pa Danila Kocjan.

“Enkrat so živeli trije bratje in ena sestra. Njihov oče je bil grozno bogat; je bil gospodar vseh naših krajev. Umrli je brez testamenta. Po njegovi smrti so si otroci razdelili premoženje. Prvi sin je rekel: »Moje bo od tule do tule«. Tako so ratala dve vasi Utovlje in Dutovlje. Drugi je pokazal: »To bo moje, in še pulje«. Na njegovem so ratala vasi Tomaj in Šepulje. Tretji sin je pa rekel: »Tukaj je ugodno. To bo moje«. In res ima naša vas, Godnje, ugodno lego. Smo na lepem kraju in trte dobro rastejo... Kakor sem že prej rekla, so imeli tudi punco. Ma ta punca je bila pravi križ za tisto hišo. Zato so kraju, ki ga je dobila, rekli Križ”

Izle po Krasu

V Tomaju, kjer na tamkajšnjem pokopališču ležita pesnika Kosovel in Miklavc, so nam njune pesmi govorile o temnih borih in o kraškem kamnu.

Kraško vino črnočarno in gostoljubnost v njem kristalno, kot poje kraška pesem, pa smo spoznali pri domačinih, pri prijateljih družini **Slamičevih** v Komnu. Kaj pomeni kraška gostoljubnost, je najbolj razvidno s slike. Z besedo bi jo težje opisala!

Prelepo doživetje je bila maša v komenski cerkvi sv. Jurija. Daroval jo koprski škof msgr. dr. **Metod Pirih** s somaševanjem tamkajšnjega dekana msgn. **Franca Krapeža** in kaplana gospoda **Viljema Čušina**. Klena pa je bila uvodna misel mladega **Uroša Slamiča**. Slovesno mašo so spremljali ubrani glasovi domačega pevskega cerkvenega zbora.

Po maši smo bili vsi povabljeni v gasilski dom, kjer nas je prisrčno sprejel župan gospod **Jožef Adamič**.

Na obisku v Komnu so bila tudi dekleta, pevke ljudskih pesmi iz Zgornje Kungote, ki jih je predstavila podžupanja pobratene občine Kungota gospa **Ferk**. Zdonela je slovenska ljudska pesem. In v novembru, za praznik sv. Andreja, farnega zavetnika Kungute, se bomo pridružili Kungotčanom pri maši.

Obešene bršljanove veje pod smernimi puščicami ob poteh so nas pripeljale do prijazne domačije **Jožeta Abrama** v Svetem pri Komnu, kjer so tisti teden imeli osmico. Okrepčali smo se z dobrotami domače kuhinje in vse skupaj zalili s prvovrstnim belim vinom grganjo in z rdečim teranom.

Še in še bi uživali ob zvokih harmonike, a smo se odzvali županovemu vabilu. Vsem se bosta vtisnili v spomin osmerokotna cerkev sv. Tilna v Svetem z »dežnikarsko« streho in cerkev Marije Vnebovzete v Oberšljanu s poslikavami znanih baročnih slikarjev Antona Parolija in Giulia Quglia. Ljubljana in Komen imata skupnega zavetnika sv. Jurija in poslikave istega slikarja Quglija, ki se je v Oberšljanu ustavil na poti iz Ljubljane, kjer je končal poslikavo Semeniške knjižnice in Ljubljanske stolnice.

Še eno znamenitost Krasa, srednjeveško mestce Štanjel, pa nam je vtisnil v

spomin s svojim toplim pripovedovanjem o rodnem kraju in o njegovi zgodovini gospod **Jožef Švagelj**.

Legend o Krasu pa še ni bilo konec. Na poti proti Štanjelu smo prisluhnili legendi, kako so Kraševci dobili teran.

“V davnih časih, ko je Bog še hodil po svetu in opazoval življenje, ki ga je ustvaril, je prišel na Kras. S seboj je nosil tudi malico, da ne bi bil lačen. Seveda je bila malica dobra - pršut. Kraševci pa so bili bolj lačni kot siti, saj je bila njihova zemlja skop. Ko je Bog nekega dne zaspal, so mu ukradli pršut. Okradeni Bog je Kraševce kaznoval. Vse reke so presahnil. Kraševci naj bi ostali za večno žejni, saj je bil pršut precej slan. Toda, hudič, ki vedno nagaja Bogu, mu je ponagajal tudi tokrat in Kraševcem dal dobro vino - teran. Tako sta dobroti pršut in teran postali značilnost Krasa”.

Ti dve značilnosti Krasa nam je ponudila **Kraljeva gostilna Grča** v Hruševici. Teran smo pili samo zato, da bi bili zdravi, kajti že Rimljan Gaius Plinius Secundus je v prvem stoletju našega štetja v svoji »Zgodovini narave« med drugim zapisal: »Julija Avgusta, soproga cesarja Avgusta, je svojih 82 let pripisala puciniškemu vinu, ker ni pila drugega. To raste ob zalivu Jadranskega morja, nedaleč od izvira Timave na skalovitem bregu, kjer ga zaradi morskega vetra dozori le malo amfor.«

Tudi Kraševci pravijo: “Kdor noče bit” bolan, ta pije sam teran..!”

Naše spoznavanje Legende o Krasu se je tako za tisti dan končalo in kljub dežju je bilo lepo. Vsi smo sklenili, da se bomo še vrnili na Kras, ker ga želimo spoznati še v soncu in znova uživati v »močnem vinu črnočarnem in gostoljubnosti v njem kristalni«.

UPORABLJENI VIRI:

Komen skozi čas in običaje, 1996, Komen
Kunaver, D., 1993: Legenda o Krasu.-Radovljica
Kocjan, D., Hadalin J.: Bežji zlodej, baba gre.
-Ljubljana
Petric F., 1996:- Duša, le pojdi z mano.-Ljubljana

Marjeta Rigler, pravnica
1000 Ljubljana, ul. Marka Štajmerja 11

Slika zgoraj: Mladi harmonikar Matej nas je razveselil na osmici pri Abramovih v Svetem
Slika spodaj: Kraška gostoljubnost pri Slamičevih v Komnu - Foto: V. Dimnik.

Izlet po Krasu, kakor ga svetuje Maherjev

“Veliki kolesarski
vodnik po Sloveniji”

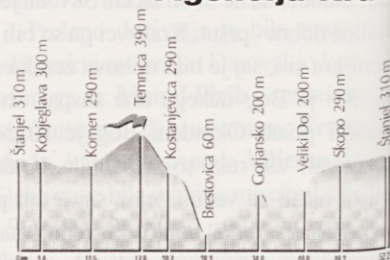
TERANU

in krvavi zgodovini

NA SLEDI

V ljubljanski založbi Sidarta je izšel Veliki kolesarski vodnik po Sloveniji, ki ga je napisal dipl. biolog in zasebni raziskovalec Igor Maher iz Ljubljane. Začenja se s Konfucijevo mislijo, po kateri ni pomembno, kako hiter si; pomembno je, da se ne ustaviš. Ker vodnik v besedi in sliki priporoča bralcu, ki potuje po Sloveniji s kolesom, 72 izletov po vseh slovenskih pokrajinah, za zgled, kako so izleti predstavljeni, v nadaljevanju predstavljamo s 110. in 111. strani te Maherjeve knjige izlet na Kras z naslovom “Teranu in krvavi zgodovini na sledi”.

Agencija Kras

Vsak izmed 72 opisanih izletov je predstavljen po enotnem pristopu. Kratki informaciji o značilnostih izleta sledi predstavitev pokrajine, po kateri bo kolesar potoval. Potek izleta natančno predstavi tehnični opis. Za lažjo prostorsko predstavitev poskrbijo zemljevid z vrsono smerjo, višinski diagram in izbrane fotografije.

Izlet po Krasu predstavlja avtor Igor Maher pod naslovom “Teranu in krvavi zgodovini na sledi” takole:

Planotasta pokrajina med Tržaškim zalivom in Vipavsko dolino je dala besedo kras ne samo slovenskemu izrazoslovju temveč vsemu svetu. Prostorsko smo jo že omejili, mnogi pa to bolje store z ugotovitvijo, da se Kras neha tam, kjer se neha teran. Povezanost kralja kraških vin s kamnito deželico je spoznal že Valvasor, saj je zapisal, da so tla tod sicer povsod kamnita in skoraj ni videti zemlje, pa le rode najboljše vino. Tisto o kamniti puščavi zaradi zaraščanja značilnih kraških travnikov in uspelega pogozdovanja komaj še velja, mnenje o vinu pa se v stoletjih ni spremenilo.

Kraševci so vzroke za nastanek svoje planote poiskali kar pri hudiču, vsaj tako pravi ena od legend. Bogu je po ustvarjanju sveta ostalo nekaj kamenja, za katerega ni hotel, da bi bilo komu v napoto. Pospravil ga je v vrečo in ga nameraval zalučati v morje. Toda zlobni hudič mu je vrečo naluknjaj. In ko je Bog hitel k morju, se je iz nje vsulo. Tako je kamenje ustvarilo Kras, namesto da bi končalo na dnu morja. Trmasti in žilavi Kraševci pa so kljubovali ne samo kamenju, temveč tudi burji in suši. Trdoti kamnite pokrajine so uspeli vdihniti tisto milino, ki daje temu delu Slovenije prav poseben pečat. Kraška gmajna, temni bori, nežni hrasti, v jesenski škrlat odeti ruji, bodikavi brini, kamnite ograje, med njimi skrbno obdelana kraška rdeča prst, vinogradi, cvetoče češnje, sladke grozdne jagode, vrtače in skrivnostni svet podzemlja, kamnite kraške domačije, ki kot male trdnjave branijo pred burjo in vročino, preprosta kamnita znamenja in božji hrami, vse to so tiste drobne in preproste malenkosti, ki so vtikane v čudovito milino pokrajine.

Pot po pokrajini kamniti, kot je rodni Kras poimenoval pesnik Srečko Kosovel, začnemo v Štanjelu, slikovitem naselju na severnem robu planote, kjer je vedno potekala pomembna pot iz Vipavske doline. Vsaka kultura, vse od halštatske naprej, je kraju vtisnila svoj pečat. Staro utrjeno naselje v lokih objema hrib, vrh katerega so ostanki utrdbe. Kasnejši grad je vezan na srednjeveško obzidje, znotraj katerega je vrsta stavbarskih mojstrov, med njimi tudi muzejska kraška hiša. Vse to pa kraja, ki je izgubil nekdanji pomen, na žalost ne more rešiti pred trenutnim životarjenjem.

Z roba se odpeljemo v notranjost planote. Med vinogradi in kraškimi travniki se vozimo od vasi do vasi, ki kot male trdnjave kraljujejo na vrhovih nizkih vzpetin. V njih se izza velikih obokanih vrat pozdravljajo kraške domačije, ena lepša od druge. Tako je v Hruševici, Kobjeglavi, Gabrovici in Tomačevici. V Hruševici nas preseneti kip av. Janeza Nepomuka. Ta svetnik običajno varuje prehode čez reke, zato sredi suhe planote deluje nenavadno. Šele, ko zvemo, da so podrt kip verni domačini potegnili iz Lijaka v Vipavski dolini, ga prinesli na planoto in postavili na mogočen kamniti steber, je uganka razrešena.

Pot nas kmalu pripelje v Komen, gospodarsko in prometno središče planote. Jedro kraja je okrog cerkve sv. Jurija, ki je med pomembnejšimi stvaritvami baročne arhitekture na Primorskem. Iz Komna se ponovno usmerimo proti strmemu severnemu robu, kjer se najvišje dviga Trstelj z razpoznavnim stolpom na vrhu. Prva vas na poti je Sveto sredi rodovitnih vinogradov. V njej stoji nenavadna cerkev sv. Tila. Nenavadnost se nanaša na notranjost, kjer strešna konstrukcija osmerokotnega glavnega prostora kot odprt dežnik sloni na osrednjem stebru.

Čez kraške gmajne se prebijemo najprej do Lipe, nato do Temnice, naselij v vzhodju Trstelskega hribovja. Posebnost teh krajev je “kraški marmor”, lep rudistni apnenec, še vedno čislan pri kamnosekih, katerih izdelke lahko občudujemo v kraških vaseh. Tudi na Trstelj ni daleč. Pod sam vrh nas pripelje cesta, z vrha pa nato brez težav prepoznavamo že prevoženo pot po planoti, razkrije pa se nam tudi njeno

nadaljevanje. Veselo lahko ugotovimo, da nas čaka kar precej spusta. Proti zahodu se planota namreč vse bolj niža. Vse več pa je tudi sledov mračnih časov prve svetovne vojne, ko je prav tod potekala krvava fronta med Italijani in Avstriji. Ob poti je zato vse polno kavern, bunkerjev, vojaških pokopališč. Vas Kostanjevica, središče tega dela planote, se je tedaj kljub večtisočletni preteklosti, o čemer pričajo gradišča v širši okolici, spremenila v ruševine, že tako rdečo kraško prst pa je še pordečila prelita kri tisočev vojakov. Če ne bi vedeli za železo v rdeči prsti jerovici, bi celo lahko pomislili, da teran črpa svojo barvo prav iz te morije.

Potovanje proti zahodu končamo v Selah na Krasu, le dober kilometer pred italijansko mejo. Strmo se spustimo v suho podolje Velikega Dola, ki se vleče čez planoto v smeri doline Reke, zato so ga nekoč razlagali kot opuščeno strugo Reke, preden je ta v Škocjanskjih jamah izginila v podzemlje. Pozneje se je izkazalo, da je pomembnejšo vlogo odigrala tektonika. Podolje nas v rahlem vzponu vodi nazaj v osrčje planote. V njem so zavetje pred burjo našle vasi Brestovica, Klanec, Gorjansko, Brje in Veliki Dol, Pliskovica in Krajna vas pa sta se umaknili na njegov rob. Ob njihovi ugodni legi ne bo problem poskusiti iz refoških jagod iztisnjenih zlahtnih kapljic terana in pri tem občudovati lepo ohranjeno arhitekturo. Slednje še posebej velja za Skopo z enim izmed najstarejših kamnitih križev na Krasu in za Koprivo, staro uskoško naselbino, kjer kamniti portali tamkajšnje domačije uvrščajo med najpomembnejše kraške spomenike.

Iz Koprive nas glavna prometna žila planote popelje do bližnjega Štanjela. S tem je tudi konec našega potovanja po Krasu, ki je zaradi blage klime nedaleč od morja primerno v vsakem letnem času, čeprav je verjetno najlepše jeseni, ko v škrlatnih barvah zažari ruj na kraških gmajnah.

Veliki kolesarski vodnik po Sloveniji je mogoče kupiti za 6.900 SIT v knjigarnah po Sloveniji ali naročiti v založbi Sidarta v Ljubljani, Cesta 24. junija 23, telefon: 061/161-34-73, 161-25-36.

Zanimivsti ob poti:

1. staro jedro Štanjela z muzejsko kraško hišo, s cerkvijo sv. Danijela, z galerijo v gradu in s Ferrarijevim vrtom
2. kip sv. Janeza Nepomuka v Hruševici
3. stavbna dediščina v Kobjeglavi
4. cerkev sv. Tilna v Svetem
5. vojaška pokopališča iz I. svetovne vojne v Svetem, pri Temnici, v Gorjanskem in pri Brju
6. stavbna dediščina, predvsem portali v Skopem in Koprivi

Dolžina: 52 kilometrov

Višinska razlika: 330 metrov

Težavnost:

Delno zahtevno - zaradi nagnjene oblike planote je kar precej vzponov, ki pa niso pretirano strmi.

Najprimernejši čas:

Blaga klima omogoča obisk vse leto, le poleti je lahko prevroče. Prebujajoča se narava daje prednost pomladi, škrlatna barva rujevega listja in dozorelo grozdje pa očarata v jesenskem času.

Izhodišče:

Težko bi našli boljše izhodišče, kot je kraški Štanjel, ki je dostopen po cestah iz Vipave, Nove Gorice in Sežane. V naselju je tudi postaja železniške proge Sežana-Nova Gorica.

Dodatno branje:

Benčič Mohar in drugi 1994, Gams 1974, Kladnik 1994, Kunaver 1993, Prunk 1994, Sedej 1980, Svoljšak 1994, Vuga 1990, Wraber 1989, Zadnikar 1975 (in revija Kras - op. uredništva).

Tehnični opis:

- 0,0 km/310 m: v Štanjelu krenemo na pot v smeri Komna.
- 0,7 km/290 m: z leve se priključuje cesta iz spodnjega dela Štanjela, po 200 m zavijemo levo proti Hruševici.
- 2,0 km/290 m: pri cerkvi v Hruševici zavijemo desno mimo zanimivega kipa sv. Janeza Nepomuka.
- 3,4 km/300 m: v Tupelčah se priključimo nazaj na cesto v Komen in peljemo po njej v Kobjeglavo.
- 4,9 km/270 m: s ceste v Komen se odcepimo levo proti Gabrovici.
- 6,5 km/280 m: v Gabrovici nadaljujemo mimo cerkve.
- 7,9 km/260 m: v Tomačevici se ponovno priključimo na glavno cesto v Komen.
- 9,9 km/290 m: na križišču, kjer se pridruži cesta iz Branika, zavijemo levo v Komen.
- 10,5 km/290 m: v Komnu zavijemo desno mimo cerkve v smeri Kostanjevice, po 400 m za cerkvijo na razpotju gremo desno v Sveto.
- 12,0 km/310 m: v Svetem gremo levo pod cerkvijo, mimo vojaškega pokopališča iz vasi. Ko asfaltna cesta zavija v desno, gremo naravnost na makadam v gozd.
- 15,4 km/370 m: pred Lipo pridemo na asfalt in gremo levo proti Kostanjevici.
- 17,6 km/390 m: na razpotju pod Temnico imamo možnost za vzpon (dobre 3 km ceste) do koč na razglednem Trstelu, sicer gremo naravnost.
- 20,7 km/290 m: mimo cerkve se spustimo do glavne ceste v Kostanjevici, nekaj metrov desno in nato levo navzdol, pri lipi desno in takoj levo iz vasi.
- 21,3 km/270 m: na razpotju pod vasjo, kjer je konec asfalta, gremo levo po slabši cesti čez graške gmajne.
- 23,3 km/230 m: v Koritih zavijemo po asfaltni cesti levo.
- 26,3 km/60 m: skozi Sela na Krasu se strmo spustimo v Brestovico, od tam mimo cerkve levo rahlo navzgor po suhem dolu.
- 34,0 km/200 m: skozi Klanec pridemo mimo vojaškega pokopališča in skozi drevored v Gorjansko, pri cerkvi zavijemo desno proti Italiji.
- 35,1 km/160 m: odcepimo se na cesto levo navzgor proti Dutovljam.
- 37,0 km/180 m: za Brjami gremo po razpotju desno mimo vojaškega pokopališča.
- 41,9 km/260 m: skozi Tublje in Veliki Dol pridemo do odcepa v Pliskovico in nadaljujemo naravnost pod vasjo.
- 43,9 km/270 m: na prvem razpotju v Pliskovico zapeljemo levo z asfalta na makadam.
- 44,3 km/270 m: v Krajni vasi prečkamo cesto Komen-Dutovlje in mimo cerkve sv. Neže nadaljujemo pot po makadamski cesti.
- 45,9 km/290 m: v Skopem pridemo na asfalt in zavijemo desno skozi vas; tudi pri trgovini, kjer je kamnit križ, zavijemo desno, pri koritu pa levo do glavne ceste in po njej levo.
- 52,2 km/310 m: glavna cesta nas skozi Koprivo pripelje na končno točko v Štanjelu.

V

Bojan Kavčič iz Rubij
pripoveduje

UREJANJE OKOLJA

Misliti

in

MORAMO NA PRIHODNOST SI TUDI SAMI pomagati !

Agencija Kras

“Čeprav so Rubije morebiti za koga izgubile na svojem izvirnem vaškem videzu, pomeni decembra 1996 položena asfaltna prevleka po poteh v njej veliko pridobitev za vas, saj smo se njeni prebivalci že naveličali požiranja prahu v sušnih obdobjih in luž ter blata v deževnih dneh...” pripoveduje enaintridesletni strojni tehnik Bojan Kavčič, konstruktor v komenskem podjetju Aluminij Montal in član sveta vaške skupnosti vasi Škrbina, Rubije in Šibelje. In doda, kako si je sam asfalta želel že od majhnih nog in kako je ta želja postopno dozorevala vse do skupnega spoznanja vaščanov pred meseci, da bodo vložili v asfaltiranje poti v Rubijah svoj denar ob sočasni denarni pomoči Občine Komen...

Strojni tehnik Bojan Kavčič iz Rubij

Rubije so med zadnjimi vasmi na Krasu, katere prebivalci so si uredili asfalt

“Čeprav se cesta v bistvu ni razširila, je morda za tistega, ki da nekaj na vas, asfaltna prevleka nekakšen tujek, saj v vas morebiti res bolj spada makadam”. Pravi Bojan Kavčič in nadaljuje: “Tisti, ki občasno prihajajo v vas, si kar nekako želijo, naj bi ostala, kakršna je bila. Saj so Rubije ena izmed redkih vasi na Krasu, ki je imela asfaltirano le dovozno pot s ceste Komen-Škrbina-Lipa-Kostanjevica, a, žal, nikdar ni bila primerno vzdrževana. Za tiste, ki bivamo v vasi, pa so pomenili prah, luže in blato na poteh veliko nadlogo...

Če upoštevamo tudi hiše, v katere prihajajo lastniki le med vikendi, je sedaj v Rubijah 15 tako imenovanih živih hišnih števil s 45 prebivalci.

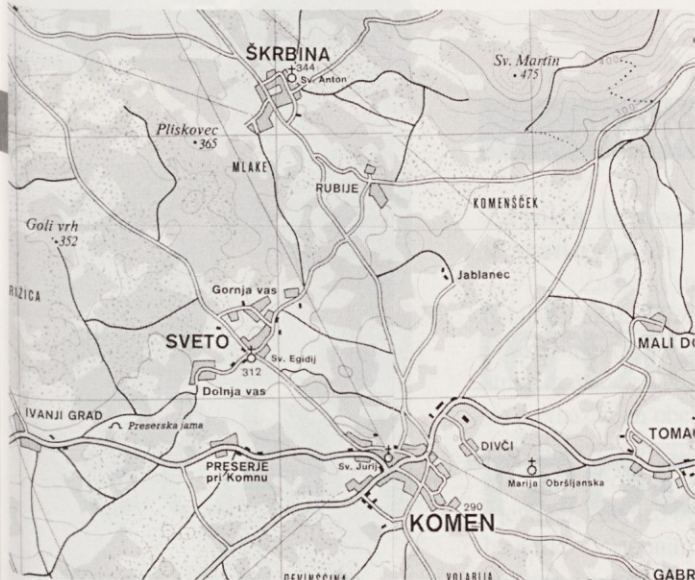
Upravljanje vasi je zajeto v občini Komen s svetom vaške skupnosti Škrbina, v kateri so 203 prebivalci vasi Škrbina, Rubije in Šibelje. V občinskem svetu, kolikor vem, ni iz naše vaške skupnosti nobenega predstavnika, moja vas pa je mene na volitvah izbrala za svojega predstavnika v svetu vaške skupnosti Škrbina.

Ta moja izvolitev v svet vaške skupnosti Škrbina je nastala čisto spontano. Ker v naši vasi vse do decembra 1995 nismo imeli vodovoda, se je pač moral nekdo bolj zavzeti za to, da bi ga vendarle dobili. No, ta »žrtev« sem bil jaz. In veliko očitkov sem moral prenesti, predno smo v Rubije pripeljali vodo in da jo imajo sedaj vsa gospodinjstva razen enega, v katerem se pač niso odločili za vodo-

vodni priključek. Iz primarnega voda ob cesti Komen-Kostanjevica je bilo treba speljati vodo po dovodnem vodu v vodovodno postajo v vasi in potem po razvodnem vodu po vasi do posameznih gospodinjstev.

Kakor za vodovodno napeljavo sem tudi za asfaltiranje poti v vasi najprej sam opravil vse potrebne meritve, naredil izračune in kalkulacije ob vseh mogočih predsodkih ljudi. Izhodišče pri tem je bilo, da se položi asfaltno prevleko po vseh poteh v vasi in po vsej njihovi širini, torej med hišami do njihovih zidov. Po tej iniačici se je pokazala potreba po asfaltiranju 4964 teoretično izmerjenih kvadratnih metrih površin, ko pa je finančni izračun pokazal, da bi to pomenilo naložbo v vrednosti več kot 7 milijonov slovenskih tolarjev, sem na predlog sovaščanov prvotno zamisel zreduciral, to je površino asfalta zmanjšal. Prvotni predlog za asfaltiranje površin sem, kjer je bilo le mogoče, spremenil in širino načrtovanega asfalta zožil na še sprejemljivo, tako da se je predračun naložbe zmanjšal na 6,7 milijona tolarjev. Ker pa vaščani sami tudi tega finančnega bremena ne bi zmogli, smo nanovo predlagane asfaltnne površine še nekoliko zmanjšali in končno soglasno sprejeli predlog za naložbo v asfaltiranje vasi v vrednosti 6,5 milijona tolarjev.

Pri plačilu tega zneska nam je pomagala Občina Komen z nepovratnim prispevkom 3,5 milijona tolarjev, 3 milijone tolarjev pa bomo v enem letu zbrali vaščani sami, za ta čas pa nam je priskočila na pomoč s premostitvenim posojilom Občina Komen.

Sprva sem si zamišljal, naj bi vsako gospodinjstvo za asfaltiranje poti v Rubijah prispevalo od 3 milijonov tolarjev enak delež, to je po eno petnajstino ali nekaj več kot 200.000 tolarjev, kar bi eno leto mesečno bremenilo vsako gospodinjstvo za približno 16.600 tolarjev. V vasi pa so predlagali, naj bi se najprej vsako gospodinjstvo samo odločilo, koliko bi zmoglo mesečno največ plačevati. In prišli smo do predloga, po katerem sedaj nekatera gospodinjstva plačujejo vsak mesec po 10.000 tolarjev in bodo v enem letu prispevala po 120.000 tolarjev, medtem ko smo se v ostalih gospodinjstvih odločili prispevati mesečno za asfaltiranje vasi po nekaj manj kot 20.000 tolarjev mesečno ali v enem letu po 238.000 tolarjev... Bistveno je, da smo složno izbrali rešitev, po kateri prispeva vsako gospodinjstvo po svoji gospodarski moči oziroma po svojih skupnih mesečnih prejemkih!

Tudi vodovod smo dobili v Rubije pozno

Da smo dobili v Rubije vodovod tako pozno, je po mojem mnenju vzrok v nezadostnem zanimanju ljudi zanj. Nekaj družin je bilo za napeljavo vodovoda, večina pa sprva zanj ni kazala velikega zanimanja, češ da imajo štirno ali celo dve in da jim vode ne manjka. Po sklepu prejšnje skupne Občine Sežana je bila enotna cena za vodovodni priključek gospodinjstva 2.100 DEM ali tistikrat 181.000 tolarjev, plačljivih v treh obrokih. Ker nam je pri napeljavi vodovoda pomagala Občina Komen s posojilom, tako da smo vodovodne priključke lahko odplačevali šest mesecev v obrokih po 30.000 tolarjev, se nam je tudi ta naložba izšla. Vodovod v Rubijah je veljal 10

Asfalt tudi v Rubije, majhno vas na Krasu s 45 prebivalci

milijonov tolarjev. Razliko med samoprispevkom vaščanov in ceno vodovodne napeljave je sofinancirala Občina Komen.

Za napeljavo vodovoda, kot sem rekel, so bila razen enega vsa gospodinjstva. Asfaltiranje vasi pa je bila bolj zajetna naložba, saj je moralo vsako gospodinjstvo poleg plačila že povedanega denarja opraviti še določeno »raboto«, to je prostovoljno delo z vgrajevanjem odtočnih in pretočnih jarkov, ki omogočajo odtekanje in odvajanje meteorne vode. Vas je dolga kakšnih petsto metrov in ker pada v smeri proti jugu, smo morali meteorno vodo speljati v primerno nizko točko, v vrtačo... Prostovoljnih del, katerih organizator sem bil, so se udeleževali vsi za tako delo sposobni vaščani. Tisti, ki tega dela niso zmogli, pa so za svoje delo najeli in plačali nekoga. Od avgusta 1996 do februarja 1997 smo vaščani tako opravili skupno več kot 750 ur dela.

Do leta 1990 kljub velikim prizadevanjem za napeljavo vodovoda zadeve nismo mogli premakniti. Oblast na lokalni ravni se je pogosto menjavala; pred volitvami se je obljubljalo in celo odbravalo denar, pa vendar vodovoda ni bilo. Ko pa smo dobili Občino Komen, smo vodovod uspeli z njeno pomočjo sfinancirati.

Ker sem si prizadeval, da dobimo v Rubije vodovod, sem po že omenjenih izračunih povabil vaščane na sestanek o napeljavi vodovoda v Rubijah, nikomur pa nisem povedal, koliko naj bi nas to stalo. Povabil sem tudi komenskega župana gospoda Adamiča. Šele na sestanku sem povedal o vrednosti naložbe in koliko naj bi plačalo za vodovodni priključek vsako gospodinjstvo.

Bojan Kavčič že razmišlja, kako naj bi bile Rubije lepo urejene...

Sam s preteklostjo nisem obremenjen. So pa v vasi tudi ljudje, ki mislijo drugače. In ni prijeto, če ti že na prvem sestanku nekdo celotno zamisel in možno rešitev izpodbija zaradi morebitnih osebnih slabih izkušenj iz preteklosti. Tudi nisem vaje, da mi kdo meče polena pod noge. Pozdravljam pa pogovor, ki obrodi sadove...!"

Ko v Rubijah sedaj asfalt imajo, razmišlja Bojan Kavčič, da bi kazalo urediti v vasi pod lipama še nekakšno poletno shajališče z zelenico, posaditi zelenje, postaviti nekaj klopc in mizo, da bo vaško okolje čim bolj skladno urejeno in da bi se na shajališču vaščani medsebojno spet bolj zblížali. In enkrat bo prišlo na vrsto še asfaltiranje kakšnih šeststo metrov dolge poti iz Rubij v Škrbino. Pa morda še kaj!?

Zahodni del cestišča, za katerega bodo vaščani prispevali 3 milijone tolarjev.

Svetujemo

HELIOS skrbi za VEČNO MLADOST in ZA OHRANJANJE arhitekturne dediščine

Agencija Kras

Drevo potrebuje desetletja, predno zraste toliko, da lahko iz njega naredimo okno, vrata, ograjo. Tudi na Krasu, kjer kakovostnega hrastovega lesa nekdanj ni manjkalo, ki je pred stoletji ogoled in ki so ga s pomočjo črnega bora ponovno pogozdili, ozelenili in na katerem se je gozd do današnjih dni ponekod razrastel celo preveč, da že bistveno spreminja videz kraške kulturne krajine.

Les je poleg kamna, obdelanega ali neobdelanega, v vsej človekovi zgodovini na Krasu osnovni gradbeni material. Ne le za ostrešja, stropnike in podnike, za okna in škure, za vrata in ograje ampak tudi za notranjo opremo - od stopnic do pohištva. In da more čim dlje, desetletja, celo stoletja služiti svojemu namenu, se je Kraševce v neposrednem stiku z naravo naučil, kdaj drevo za različno uporabo posekati, kako ga posušiti in hraniti, pa tudi, kako ga po predelavi v uporabni predmet varovati pred vlago, dežjem, soncem, vetrom, burjo pa tudi pred zajedalci in obrabo. Ravnal se je po "štajonu" ali pravi luni za posek drevesa, za njegovo spravilo in sušenje; pred mrčesom in zajedalci ga je varoval na razne načine, ki so bili nekakšna rodbinska skrivnost, ki se je prenašala iz roda v rod...

Danes se je veliko tega spremenilo in za zaščito lesa je na voljo ničkoliko pripravkov. V reviji Kras smo se odločili v več nadaljevanjih predstavljati sredstva in pripomočke za zaščito in za večni mladostni videz lesa - od lazur ali prosojnih prevlek z biocidom, to je z biološkim zaščitnim sredstvom, in lazur z lakom do okolju prijaznih lazur z vezivi, ki

se redčijo z vodo. V sodelovanju s strokovnjaki iz domžalske tovarne barv Helios bomo svetovali, kako ravnati z lesom in z uporabnimi predmeti iz lesa, ki so izpostavljeni vremenskim vplivom, raznim škodljivcem in obrabi. Pomagali bomo, da se tudi na tak način v čim večji meri ohrani tipična kraška arhitekturna dediščina in s tem tudi kulturna dediščina Krasa.

Zakaj je treba les zaščititi?

Zaradi vode, sonca in mikroorganizmov, ki ga uničujejo.

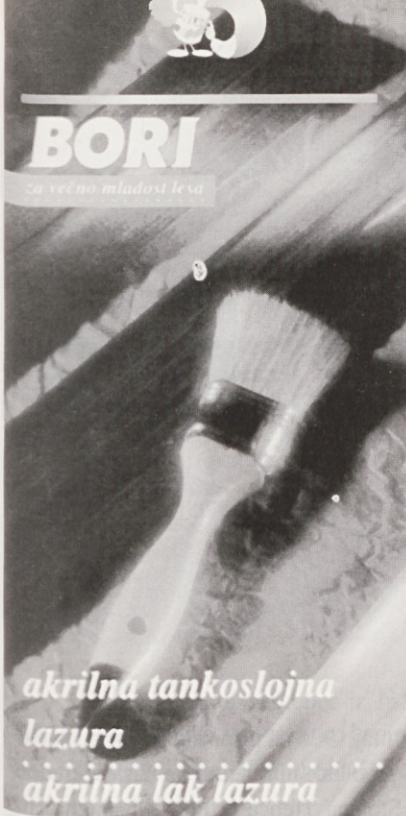
Ko deževnica prodre v les in se po dežju prijazno nasmiha sonce, les dvakrat trpi in počasi razpoka. Naslednjič skozi te razpoke prodre vanj še več vode, ki pozimi tudi zmrzne ter zato poveča svojo prostornino in les razganja. Les začne propadati; okna in vrata se nikoli več ne zapirajo dobro.

Če les pravilno obdelate z lazurnim premazom, ki vsebuje vodoodbojne snovi, voda ne prodira vanj, ampak kapljice dežja in rose odtečejo.

Sončna svetloba vsebuje ultravijolične žarke, ki uničujejo sestavno snov v lesu lingnin. Pod njihovim vplivom se lingnin razgrajuje in se z vodo izpira iz lesa. Les najprej porjavi, nato popolnoma posivi in postane močno hrapav.

Posebni pigmenti ali barvila, ki jih vsebujejo lazure, vpijajo ultravijolične žarke. Zato v primeru prave izbire in uporabe ščitijo les pred spremembami, ki jih povzroča razpad lingnina.

Tudi mikroorganizmi, plesni, gobe in alge preprečujejo dolgo življenje lesa. Primerna zaščita z biocidnimi sredstvi* ali z lazurnim premazom za les z biocidom ga bo zavarovala pred njihovim uničujočim vplivom.

z *biocidom Bori*, da les zaščitite pred mikroorganizmi in soncem.

Zaščita še neobdelanega lesa v stanovanjih

Zidne in stropne obloge delno obdelajte z *lazuro Bori*, ko še niso pritrjene. Deske najprej enkrat premažite na hrbtni strani in nato še na licu. Če bo les enakomerno premazan na obeh straneh, se bo krčil in napenjal enakomerno. Prvi premaz na licu pred montažo vam bo prihranil jezo pri pritrdjevanju, ker med posameznimi deskami ne bo težko dostopnih svetlih rež. Drugi sloj nanesite še pred vgradnjo ali po njej, ko je obloga že na svoje mestu. Pred nanašanjem drugega sloja pa les najprej obrusite s finim brusnim papirjem, z žično gobico ali s Scotch Brittom. Primerna premazna sredstva so *tankoslojna lazura Bori*, *akrilna tankoslojna lazura Bori* in *akrilna lak lazura Bori*. Pohištvo premažite z dvema slojema lazure, površino po prvem nanešenem sloju obrusite s finim brusnim papirjem, z žično gobico ali s Scotch Brittom. Končni videz izdelka bo močno odvisen od natančnosti in temeljitosti dela.

Ponovni premazi lesa na prostem

Očiščeno površino lesa, odvisno od njegove ohranjenosti in zaščitenosti, premažite z enim slojem ali z dvema slojema *lak lazure Bori* ali *akrilne lak lazure Bori*. Če ste na lesu opazili plesni ali alge, ga pred tem premažite s *tankoslojno lazuro z biocidom Bori*. Osvežilni premaz naj bo za odtenek svetlejši od tistega, s katerim ste les zaščitili prvič, da njegova barva ne bo pretemna.

Ponovni premazi lesa v stanovanjih

Največkrat zadošča enkratni premaz s *tankoslojno lazuro Bori* oziroma z *akrilno tankoslojno lazuro Bori*. Notranja vrata, podboje, pohištvo in ograje najprej dobro operite in nato star lazurni premaz enakomerno obrusite.

Še Heliosova ideja za ustvarjalnost!

Če bi radi les dekorirali v živih barvnih tonih, v Heliosu predlagajo, da z njihovim sodelovanjem pripravite *svoj lazurni premaz*. V *brezbarvno tankoslojno lazuro Bori* ali *lak lazuro Bori* po kapljicah vlivajte

te izbrani barvni ton Tessarola, vmes dobro mešajte in na koščku lesa - najbolje na tistem, ki ga nameravate obdelati - preizkušajte, če vam odtenek in moč ustrežata. Postopek nekajkrat preudarno ponovite, da dosežete zaželen učinek... Za 0,75 litra brezbarvne lazure potrebujete 0,1 litra Tessarola.

Nekaj napotkov za delo z lazurnimi premazi Bori...

Heliosovi strokovnjaki svetujejo, da pri zaščiti lesenih površin, upoštevate - podobno kot pri vsakem barvanju lesa - tele napotke:

1. Površino očistite prahu, maščob in voskov z vodo ali z nitro razredčilom.

2. Les obrusite v smeri vlaken s finim brusnim papirjem ali z žično gobico. To je še zlasti pomembno, če obnavljate stare lazurne premaze.

3. Izberite mehak, širok čopič. Za akrilne lazure je boljši čopič iz umetnih vlaken. Čopič pomakajte v barvo le do polovice, da barva med nanašanjem ne kaplja naokrog.

4. Pred uporabo lazuro dobro premešajte; tudi na dnu posode. Uporabite palčke, ki ste jih pripravili prav za ta namen.

5. Akrilne lazure se hitro sušijo, zato pred nanašanjem dobro premislite, kako boste barvali večje površine, na primer vrata. Najbolje je, da si tako površino razdelite na nekaj vzdolžnih pasov. Lazuro nanašajte v smeri daljše stranice in pazite, da se vam prehodi med posameznimi pasovi ne zasušijo. Če se le da, lazuro vedno nanašajte v smeri lesnih vlaken.

6. Lazuro, ki ostane po barvanju neporabljena, pretočite v manjšo posodo, ki se dobro zapira, in jo shranite v suhem in hladnem prostoru. Lazura ne sme zmrzniti.

Če se boste odločili za zaščito lesa in lesenih površin s Heliosovimi lazurami Bori, stopite v bližnjo trgovino z barvami in laki. Če jih nimajo, jim priporočite, naj jih naročijo. Sicer pa pokličite po telefonu v tovarno barv, lakov in umetnih smol Helios v Količevem, tel. 061/713-007! Njihova prodajna služba vam je vedno na voljo!

* Beseda "biocid" je tehniški izraz, sestavljena iz grške besede *bios* - življenje in iz latinske besede *caedere* - ubiti. Pomeni sredstvo za uničevanje živih bitij.

Zakaj les zaščititi na različne načine?

Ker les uporabljamo v različne namene, mora biti za vsak namen ustrezno obdelan.

Gradbeni les, gradbene konstrukcije in lesena ostrešja zaščitimo pred mikroorganizmi.

Okna, vrata, ograje, pergole, vrtno pohištvo in masivni les moramo dobro zaščititi pred mikroorganizmi, pred soncem in pred padavinami.

Les v stanovanjih ni treba zaščititi pred mikroorganizmi. Obdelava z lazurnimi premazi ga zaščiti pred učinki svetlobe in olajšuje njegovo vzdrževanje ter čiščenje.

Zaščita še neobdelanega lesa na prostem

Nova okna, če niso tovarniško impregnirana ali prepojena z biocidnimi impregnacijami, najprej obdelajte s *tankoslojno lazuro z biocidom Bori*, da preprečite v lesu razvoj mikroorganizmov, potem pa jih premažite z dvema slojema *lak lazure (lazure z lakom) Bori* ali z *akrilno lak lazuro Bori*. Na zelo izpostavljenih površinah oziroma mestih nanesite tri take zaščitne sloje. Enako zaščitite portone, vhodna in garažna vrata, masivne balkonske ograje, škure ali naoknice, vrtno ute in podobno. Pergole, lesena tla v lopah, kjer imate koticke za sedenje, večkrat premažite s *tankoslojno lazuro*

PISMO IZ JUŽNE AFRIKE

Kraševvec

STOJAN TREBEC

VPRAŠUJE...

Uredništvo

"Spoštovana urednica! Tukaj imam eno težko prošnjo. Prosim vas če bi mi lahko pomagali za mojo osebno raziskovanje glede znanega gaberče's plašča pri Senožecah. Imam slike ali zgodba mi je malo znana. To je vse kar se govori okoli. Rad bi znal bolj podrobno. Vse kar je mogoče. Zato se obrnem na vas. Videl sem tam, da se dosti piše o Krasu, ali o tem plašču pa nikjer nič, saj vendar gre v kraško zgodovino. Čeprav indirektno s pomočjo Turkov, saj so oni odpeljali to mlado kraško žensko (njeno ime, vas okoliščino... prosim) v turški harem k Sulejmanu. Interesantno je da tam je plašč. Zgodovine nimajo, če pa je bila, so jo zakopali. Plašč je v Senožecah pod varstvom od cerkve.

Upam da ne bo vzelo preveč vašega časa. Znam da ste zaposleni dosti z revijo. Pred letom obiskal sem Slovenijo. Ko sem se vrnil, prinesel sem s seboj revijo "Kras". Tam sem videl vaš naslov... Imam prijatelje, katere zanima ta zgodba.

Še nekaj! Kaj pomenijo tri zvezde na grbu?

Se vam lepo zahvaljujem - rojen Krašovec!

Stojan Trebec
Port Elizabeth
South Africa

To pismo iz Južne Afrike, z datumom 5. maj 1996 na pisemski ovojnici, katerega faksimile prikazujemo, smo prejeli pred kakšnim letom na naslov uredništva revije Kras. In prošnjo Kraševca Stojana Trebca iz Port Elizabetha smo vzeli zelo resno...

Urednica Ida Vodopivec-Rebolj je iskala o tem podatke in pri senožeškem dekanu msgr. Rasporju zvedela za knjižico "Junakinja zvestobe", ki opisuje mlado kraško žensko, odpeljano v turški harem. Pred drugo svetovno vojno je rokopis zanjo napisala Lea Fatur. Njeno besedilo je izhajalo kot podlistek v nadaljevanjih v reviji Ženski svet. Kot knjigo jo je založila in leta 1996 izdala novogoriška založba Branko, d.o.o.

Ker je arhiv senožeškega župnišča v 17. stoletju pogorel, so skrb, da zberejo vse razpoložljive podatke o gabrskem plašču, prevzeli na Restavratorskem centru R Slovenije v Ljubljani, ker so ga njegovi sodelavci restavrirali v šestdesetih letih. Ko bomo gradivo o tem dobili, ga bomo objavili v reviji Kras.

Za natančen odgovor na vprašanje gospoda Trebca, kaj pomenijo tri zlate zvezdice v slovenskem grbu, pa smo prosili mag. Mira Cerarja v pravni službi slovenskega parlamenta, to je Državnega zbora Republike Slovenije. Prijazno nam je odstopil predstavitveno knjigo "Državni zbor Republike Slovenije", ki jo je uredil. V njej je v poglavju "Slovenski državni simboli" predstavljen slovenski grb*. V razlagi grba je med drugim napisano, da "...Zlate šesterokrate zvezde v dani konstelaciji izvirajo iz grba domače plemiške družine celjskih grofov, ki je v času visokega srednjega veka pod svojo oblastjo združevala velik del ozemlja, ki sestavlja današnjo Slovenijo. Zvezde celjskih grofov zato simbolizirajo kulturno-državniško tradicijo slovenskih dežel, v okviru njihove vključenosti v tokove evropske zgodovine..."

Vse to smo napisali v pismu gospodu Stojanu Trebcu, priložili knjigo "Junakinja zvestobe" in nekaj zadnjih izdaj revije Kras ter mu vse skupaj poslali v Port Elizabeth v Južno Afriko. Vse v upanju, da smo ustregli njegovi želji in da bo pošiljka "prinesla" nekaj njegove rojstne domovine daleč tja v Južno Afriko.

In konec februarja letos je prišlo na naslov izdajatelja revije Kras zajetno pismo:

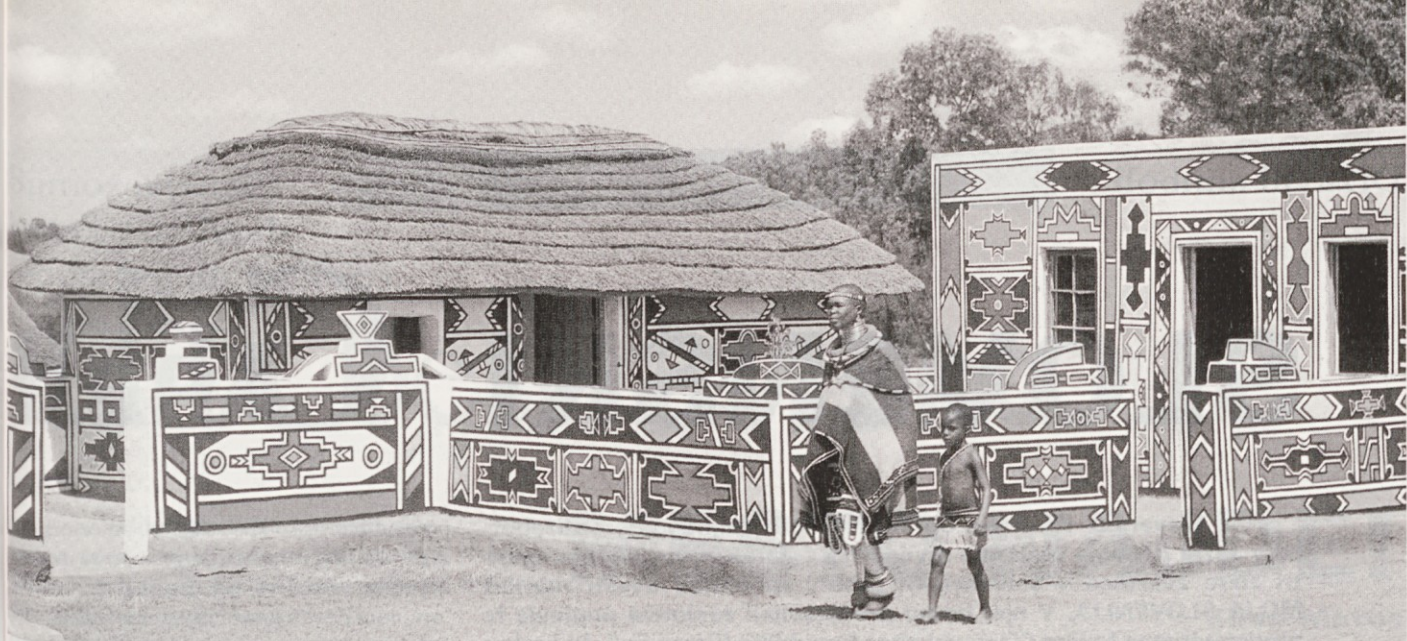
"Spoštovana urednica Vodopivec, 27. II. t.l. prejel sem revije Kras in ostalo (prišlo je hitro) za katero se vam lepo zahvaljujem. Pišete da naj se kaj oglasim. To sem storil. Upam da me bo še dolgo zemlja držala... Želim vam tam veliko uspeha ino da gradite zdravo in močno Slovenijo!

Pozdrave za vse kdo so vam pomagali združiti to dokumentacijo!

Še enkrat se vam zahvaljujem!

PS: Hey boy, loveli pršut! (Kras" št. 19)

Stojan Trebec

Kraševac Stojan Trebec iz Južne Afrike je priložil krajši zapis, ki je očitno nastal potem, ko je prebral revije Kras. Tole je napisal o Štanjelu in njegovem poslanstvu:

Štanjel, znana je tragedija...

Spominjam ko smo tam okoli hodili ino hajkali, spominjam se tudi Stjenka (Stenka). Vse to danes mladina ne bo razumela, pozabljeno je. Ali Štanjel je še tam in bo tam. Zgodovina tudi gre daleč.

Čital sem v reviji Kras da se pripravlja storiti kraški park. Turist bo obiskal park; brez obiskat Štanjel ne bo videl vse. Štanjel je kot stolp (srce) kraškega parka. Ohraniti in popraviti to se mora. Ali pazite se modernega raka. Držati se mora originalnosti ker drugači bo izgubil okus. Bilo bi tako kot teran in pršut s koka kolo (coca cola). Znam da je pomanjkanje deviz, ali to je svetovna bolezen.

Štanjel je kot muzej ino ne trgovski center. Lepo ga je videti iz daleč gor na griču. Idealen je za starejše ljudi brez otrok ko iščejo mir.

In priložil je razglednico z afriškim motivom, na hrbtni strani pa napisal:

Kako se jaz spominjam iz Afrike na Kras: brinje, gmajna in skalovje; hrasti, lipe in kamnito polje; teranske trte z rudeče zemlje, to je pravo kraško življenje.

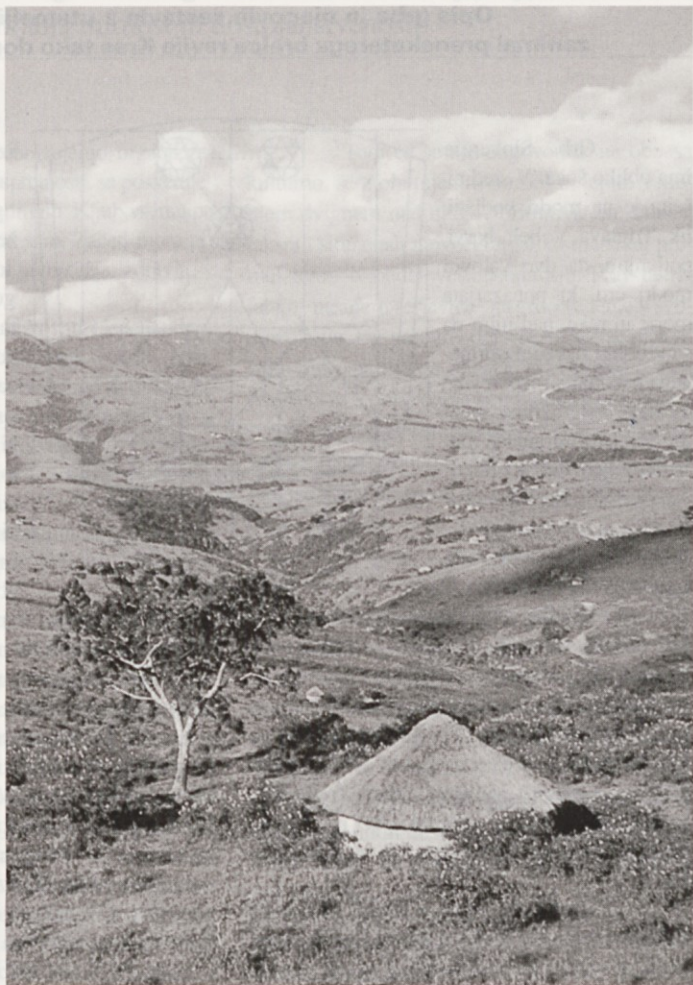
Iz Port Elizabetha pa je mesec pozneje prišlo še zajetno pismo, v katerem nam je gospod Trebec za bralce revije poslal dva prispevka in veliko gradiva, ki v besedi in sliki v angleškem jeziku predstavlja Južno Afriko. In med drugim je pripisal:

"Tu vam, spoštovana urednica Vodopivec, pošiljam nekaj zbranega in mogoče tudi zanimivega iz Južne Afrike. Tiskali so vse to z namenom da se ohrani na domu, ker modernizacija napreduje ino počasi vse to bo zgodovina..."

V nadaljevanju piše o afriških plemenih Zulu in Xhosa, ki izginjata, o bušmanih ter o svojih izkušnjah s srečanja s sloni v Krugerjevem parku. Svoje pisanje pa končuje s pripisom: "Oprostite za moje kraško pisanje ali to je vse kar znam!"

To izdajo revije Kras bo skupaj z drugimi številnimi naročniki po Sloveniji in na tujem prejel tudi gospod Trebec, v naslednji izdaji pa bomo objavili prispevek o njegovih osebnih izkušnjah iz srečanja s sloni v Krugerjevem parku ter hkrati predstavili njegovo življensko zgodbo, kako je Kraševac odšel živeti v Južno Afriko!

* O slovenskem grbu lahko preberete več v sestavku "Slovenski grb" na 44. strani te izdaje revije Kras!

SLOVENSKI

Grb

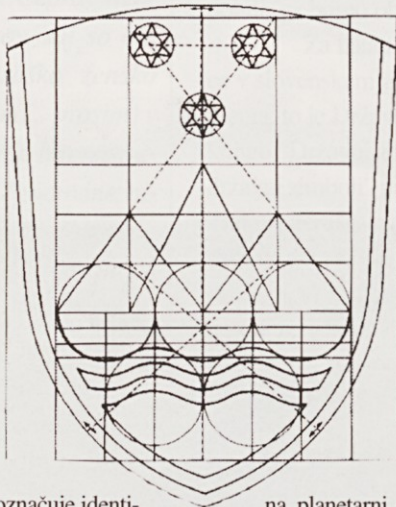
Slovenec - Kraševac Stojan Trebec iz daljnega Port Elizabeta v Južni Afriki je urednike revije Kras z vprašanjem, kaj pomenijo tri zlate zvezdice v slovenskem grbu*, spodbudil uvesti rubriko MOJA SLOVENIJA. V njej bomo predstavljali zanimiva poglavja iz predstavitvene knjige "Državni zbor Republike Slovenije", ki bralcu v besedi in sliki pripoveduje o zgodovini slovenskega narodnega predstavništva, o slovenskih državnih simbolih, o volitvah in konstituiranju Državnega zbora, o slovenskih političnih strankah, o sestavi in delovanju državnega zbora, o razmerju tega zbora do Državnega sveta, do vlade R Slovenije, do predsednika Republike, o zborovih postopkih pred ustavnim sodiščem in drugimi državnimi organi, o položaju poslancev narodnih skupnosti, o zborovi mednarodni dejavnosti in o poslovanju slovenskega parlamenta v Ljubljani. Napisal jo je več avtorjev, uredil pa jo je mag. Miro Cerar... Poglavja iz nje bomo izbirali glede na vsebinsko naravnost posameznih izdaj revije in tako, da bodo povezana z vsebino debatnih večerov revije Kras s poslancem s Krasa in Brkinov Davorinom Terčonom KRAŠKA TRIBUNA.

Opis grba in njegovih sestavin z utemeljitvami bo zagotovo zanimal prenekaterega bralca revije Kras tako doma kakor na tujem.

Grb Slovenije ima obliko ščita. V sredini ščita je na modri podlagi lik Triglava v beli barvi, pod njim sta dve valoviti modri črti, ki ponazarjata morje in reke, nad njim pa so v obliki navzdol obrnjene tri zlate šestokotne zvezde. Ščit je ob straneh rdeče obrobljen. Grb je oblikovan po določenem geometrijskem in barvnem pravilu. Avtor grba je akademski kipar Marko Pogačnik.

Spodnji del grba označuje identiteto (istosti, enakosti) slovenskega krajinskega prostora. Ta je razpet med alpskimi vrhovi na sevezahodu ter gladino Jadranskega morja na jugu in ravnino nekdanjega Panonskega morja na vzhodu. Vertikalna narava alpskih dežel je predstavljena z njenim najvišjim vrhov Triglavom, horizontalni morski in ravninski svet pa je predstavljen z dvema vodoravnima črtama valovnica-ma.

Hkrati lahko goro z vodno gladino ob vznožju razumemo tudi kot univerzalno znamenje, ki ni vezano le na slovensko krajino. Simbo-

lizira namreč osnovno ravnotežje znotraj človeškega bitja, ravnotežje med ženskim in moškim počelom. Navpična narava gore označuje voljo in moč moške razsežnosti v človeku; horizontalna in mehka narava vodne gladine pa je simbol ženskih razsežnosti, ki so zaobjemajočega in celostnega značaja. Ravnotežje med ženskim in moškim počelom se dotika samega bistva človečnosti, obenem pa je to ravnotežje

na planetarni ravni mogoče razumeti tudi kot simbol ravnotežja med naravo in civilizacijo. Na ta način se grb odpira v čas, ki ponovno upošteva in ceni ravnotežje na vseh ravneh.

Ravnotežje med triglavo goro in vodno gladino označuje krajinsko raven slovenske identitete. Duhovno-etično raven identitete označujejo tri zlate šestokotne zvezde, ki so zgoraj postavljene v obliki trikotnika, obrnjenega od neba proti zemlji. Zvezde se skladno ujemajo s trikotnikom, v katerega so zloženi trije vrhovi Triglava, ki predstavlja zemeljski svet. Tako grb v svoji viziji simbolizira svet duhovno-etičnih

počel in zemeljsko-krajinski svet, pri čemer oboje svetova rastea drug proti drugemu ter se med seboj podpirata in dopolnjujeta.

Zlate šesterokotne zvezde v dani kompoziciji (medsebojnem razmerju) izvirajo iz grba domače plemiške družine celjskih grofov. Ta je v visokem srednjem veku pod svojo oblastjo združevala velik del ozemlja, ki sestavlja sedanjo Slovenijo. Zvezde celjskih grofov zato simbolizirajo kulturno-državniško tradicijo slovenskih dežel v okviru njihove vključenosti v tokove evropske zgodovine.

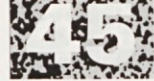
Ideja o slovenskem grbu ima svoj izvor v spoznanjih o Sloveniji kot makro-krajinski celoti. Ob tem se je avtor grba oprl na delo dveh za slovensko identiteto pomembnih umetnikov Franceta Prešerna in Jožeta Plečnika.

Pesnik France Prešern, ki velja za enega izmed tvorcev moderne slovenske bitnosti, je v prvi polovici 19. stoletja spesnil svoje temeljno delo "Krst pri Savici", v katerem se dotika vprašanja o slovenski identiteti v kontekstu (miselnih zvezih) pokristjanjevanja. Pesnitev se začne z uvodno sliko, v kateri pesnik predstavi Triglav pod njim gladino jezera in nad njim zlato svetlobo. Takšen razpored je enak razporedu podobnih elementov, ki jih vsebuje slovenski grb.

Arhitekt Jože Plečnik je leta 1934 oblikoval steber device Marije, ki stoji pred župni cerkvijo na Bledu. Na hrbtu Marijinega plašča je izklesan grb Slovenije, ki ne upošteva takratnega (jugoslovanskega) državnega grba, ampak kaže Triglav s šesterokrako zvezdo nad njim.

Slovenski grb je oblikovan na osnovi natančne geometrijske kompozicije, katere temelj predstavljata dva enakokraka trikotnika "trikotnik nebesa" in "trikotnik zemlje", ki se vrhovoma stikata v središču spodnje izmed treh zvezd. "Zemeljski" del grba je znotraj polariziran. En pol predstavlja vijuganje obeh valovnic, drugi pol pa predstavlja Triglav, ki je sestavljen iz treh enakokrakih trikotnikov. Ti skupaj sestavljajo omenjeni trikotnik zemlje.

Po levi in desni strani ima grb rdečo obrobo, tako da se v njem pojavljajo vse tri barve slovenske tribarvnice (slovenske državne zastave): bela, modra, rdeča - bela je gora, modri pa valovnici. S pomočjo zlate barve treh zvezd je ohranjen tudi spomin na zlato barvo v zgodovinski zastavi dežele Kranjske, ki velja za predhodnico tribarvnice.

Samozaupanje
kot pot do lepih
medsebojnih odnosov

LEPA beseda LEPO

MESTO NAJDE!

Silva Matos

Veliko govorimo in tudi piše-
mo o tem, kako pomembni so lepi
odnosi z ljudmi. Če hočemo uspeti,
se moramo tega naučiti. Sicer ne
gre, pravimo. V poslovnem svetu de-
lamo dolge sezname pravil pa tudi
oseb ali boljše delovnih mest, na kate-
rih od zaposlenih zahtevamo spo-
sobnost obvladovanja medsebojnih,
še posebej poslovnih odnosov. Na
teh "seznamih" vedno znova odkri-
vamo vse tiste, ki navezujejo po-
membne stike v podjetju in zunaj
njega. Mnogi vplivajo na sprejema-
nje, usmerjanje poslovnih partnerjev,
na njihovo dobro počutje ali pa igra-
jo pomembno povezovalno vlogo
med različnimi organizacijskimi
ravni v podjetju.

Za dobre medsebojne odnose, to je za uspeh pri delu pa tudi za svojo osebno rast, naj vsakdo upošteva naslednja izhodišča:

- * Pozorno naj spremlja svoje vedenje, reakcije, čustva in občutke v različnih situacijah.
- * Poskuša naj se razumeti in se tudi sebe veseliti - se sprejemati.
- * V komunikacijo, v sodelovanje z drugimi ljudmi, naj vnaša predvsem svoje lepe vrline.
- * Upošteva naj tudi druge ljudi.
- * Kljub morebitnemu grdemu sogovornikovemu vedenju naj samozavestno ohranja mirnost in dostojanstvenost.

S svojim lepim vedenjem vzbujamo
zaupanje ljudi in krepimo njihovo zanimanje, da
bi z nami sodelovali. S kulturnim obnašanjem
spodbujamo pri vseh - sodelavcih, direktorjih,
poslovnih partnerjih, družinskih članih, sosedih
in prijateljih - lepo vedenje.

Lepa beseda lepo mesto najde, pravi
slovenski pregovor. Tudi lepo vedenje, ki ni izu-
metnično, ampak je način, ki izraža spoštovanje
sebe in drugih, najde pri drugih ljudeh pravo me-
sto. Ne gre za to, da smo v odnosih z ljudmi ved-
no in povsod skrajno precizni in strogo upošteva-
mo vsa pravila o lepem vedenju. Vse to je treba
sicer upoštevati. Toda lepo vedenje je nekaj več.
Ne pride samo od sebe tako, da obvladaš na pa-
met vse, kar je o tem napisanega. Lepo vedenje
tudi ni samo naključje, vzgoja ali pa naravni ta-
lent. Je tudi garanje, dolga pot, na kateri počasi
spletamo venec dobrih načinov, podrobnosti,
spretnosti. Ti se oblikujejo v bolj in bolj izdelan,
relativno trajen slog, v osebni stil obnašanja.

Lepota in umetnost kulturnega vede-
nanja se v obnašanju odraža le takrat, kadar izhaja iz
človekove notranjosti, iz spoštovanja sebe in spo-
štovanja drugih ljudi. Samo takrat, kadar smo se
zavestno, iskreno odločili za lepo vedenje, ga
odomo tudi vedno znova, ne le načrtovali, ampak
ga res vnašali v medčloveške odnose.

Prav je, da se izobražujemo, organizira-
mo pridobivamo določene spretnosti, se posvete-
mo, uporabljamo izkušnje drugih. Kljub vsemu pa
mora človek veliko narediti sam. Začeti mora pri
sebi, v odnosu do svojega ravnotežja, zdravlja, v
skrbnosti do najbližjih.

Sebe moramo oblikovati v lepem odno-
su do drugih, v načinu sodelovanja, govora, odzi-
vanja, obvladovanja čustev. Naučimo se ugotoviti,
kaj drugi od nas pričakujejo. Ne samo zato, da bi
se tako obnašali, ker drugi tako hočejo. Če se na-
mreč znamo v sogovornika, sočloveka vživeti,
nikdar ne bomo nehote naredili nečesa, česar ne
želimo. Ali še bolje: s tankočutnostjo nikdar ne
bomo storili kaj takega, česar ne želimo, da bi dru-
gi storili nam.

Zelo pomemben je pogum, da pogleda-
mo sebe. Sprejmemo svoje boljše, dobre, močnej-
še strani! Razvijajmo jasno, pošteno, neposredno
komunikacijo. Pri tem pa nikoli ne pozabimo na
druge. Upoštevajmo in spoštujmo vse, s katerimi
prihajamo v stik!

Kadar se nekdo z nami ne strinja ali nas
napada, se izkaže, kakšna je naša resnična podoba.
Takrat se izrazimo na kulturni ravni, ki je pravi del
mene, ali pa odpadejo maske in plane na dan ves
naš sicer prikriti primitivizem. Nadutost, površnost,
plehkost, nevljudnost in slabo voljo razumejo ljud-
je kot slabe možnosti za dobre odnose z nami...

Tudi če se naš sogovornik ne obnaša
kulturno, se z ohranjenim mirom in lepim vede-
njem dvignem nad njegov primitivizem. Prav v
takšnih situacijah največkrat lahko marsikaj pre-
maknemo v medčloveških odnosih. Prav takrat
lahko "nasujem žerjavice" na grdo vedenje v svo-
jem okolju, kar mnogo ljudi strezni. Če že ne v ti-
stem hipu, pa morda pozneje razmišljajo o tem.
Naš mir in lepo vedenje sogovornika odnesejo s
seboj; vsaj nekaterim se vtisne v srce - in morda
se bo v njem vzbudila iskrica, želja po tem, da bi
tudi sam naredil nekaj za lepoto govorjenja, ve-
denja, odnosov...

Naredimo tisto, kar lahko naredimo!
Prispevajmo po svojih najboljših močeh! Pogo-
sto se zgodi, da se odprejo v medčloveških odno-
sih nesluteni svetovi. Človeku ponudimo roko!
Nemenimo mu kanček svojega časa, malo pozor-
nosti - pokažimo mu razumevanje, ker se ni ob-
vladal - in to na način, ki ustreza situaciji, tistemu
trenutku!

**Skupno doživljanje čudovite melo-
dije komunikacije odpira poti za kakovostno
sodelovanje, za prijateljstvo in za razumeva-
nje drug drugega!**

Silva Matos, prof. prihologije
1000 Ljubljana, Pot na most 1

Kulturni večer
v Kosovelovi knjižnici
v Sežani

JUBILEJNO VOŠČILO

Akademik PROFESOR Dr. FRANCE BERNIK V KOSOVELOVI KNJIŽNICI

Enega izmed zanimivih kulturnih večerov v Kosovelovi knjižnici v Sežani je njena ravnateljica Lučka Čehovin s sodelavci namenila ob sedemdesetletnici akademiku dr. Francetu Berniku in njegovi ustvarjalnosti. Nekaj odlomkov iz jubilarntovih znanstvenih raziskav sta prebrala igralca Slovenskega narodnega gledališča v Trstu Maja Blagovič in Vladimir Jurc. O njegovem plodovitem raziskovalnem in pedagoškem delu ter o njegovem predsedovanju Slovenski akademiji znanosti in umetnosti je spregovoril akademik dr. Jože Faganel. Potem pa je akademik France Bernik odgovarjal na vprašanja, ki jih je za kulturni večer pripravila njegova organizatorica, in na vprašanja občinstva. Program sta obogatili še glasbenici Klavdija Sedmak in Tamara Tretjak iz Trsta... V nadaljevanju povzemamo Faganelov oris Bernikovega dela kot univerzitetnega profesorja, znanstvenika, urednika in predsednika SAZU.

Sedemdesetletnico je akademik in profesor dr. France Bernik, znanstvenik in urednik, slavil 13. maja 1997. Deluje na področju humanistične discipline - literarne vede, natančneje slovenske literarne zgodovine. V svojem dosedanjem petdesetletnem delu je dosegel vse, doma in v svetu, kot slovenski literarni zgodovinar. Hkrati sodi med peščico slovenskih elitnih znanstvenikov, ki so ambasadorji Slovenije v znanosti ne le v očeh slovenske države, ampak so med redkimi izbranci tako prestižnih ustanov, kot je Evropska akademija znanosti in umetnosti, ki ga je izbrala za svojega člana.

Po diplomu in ljubljanski slavistiki je Bernika prešernoslovec Anton Slodnjak zadržal na Filozofski fakulteti za svojega

asistenta. Ko je po politični odločitvi moral z Univerze Slodnjak, je moral ustanovo zapustiti tudi njegov asistent. Kruto življenjsko preizkušnjo - brezposelnost v letih, ko si je ustvaril družino - je Bernik izrabil, da se je strokovno izkazal z uspešno obratitvijo doktorske disertacije in z raziskovalnim delom. Konec sedemdesetih let so se mu za krivično odstranitev z univerze formalno opravičili. Postal je nazivni redni profesor za slovensko književnost. Na rednih gostovanjih po evropskih univerzah je ustvarjal ugled ljubljanske slavistike in uveljavljal slovensko literaturo, kar mu je tudi odprlo vrata mednarodnih znanstvenih revij in uglednih znanstvenih založb zlasti v Nemčiji.

Raziskovalni interes dr. Bernika je zelo raznolik in je usmerjen v poezijo in prozo ter dramatiko. Raziskoval je vrsto literar-

nih ustvarjalcev. Njegova bibliografija sega v raznotera obdobja slovenske književnosti, zlasti v slovenski realizem in v slovensko moderno, med posamezniki pa v ustvarjalnost Simona Jenka, Frana Levca, Janka Kersnika in zlasti Ivana Cankarja ter v novjšem času tudi Frana Ellerja.

Polstoletna Bernikova raziskovalna vnema je prinesla sadove ne le v vsebinskih izsledkih, ampak pomeni tudi metodološko novost. Na začetku svojih znanstvenih kreacij, zlasti očitno pri proučevanju lirike Simona Jenka, je uveljavil interpretativno metodo. Temeljila je na raziskovanju samih literarnih del, manj zgodovinskih, socioloških, idejnih in drugih zunajliterarnih okoliščin. S tem je iztrgal slovenske tradicionalne vede iz uklenjenosti v literarno zgodovino in jo usmeril k znanosti o literarni umetnosti. Pomemben metodološki premik pa pomeni tudi njegovo oplemenitenje interpretativne metode z literarno primerjalno razsežnostjo. Poleg okoliščin, ki so dr. Bernika na zunaj usmerjale v primerjalnoliterarni kontekst - mišljene so njegove gostovalne predavateljske turnee po evropskih univerzah - je prav raziskovanje slovenske moderne v njegovi znanstveni delavnici prisililo sloveniste k soočanju slovenske literature z evropskimi tokovi, ustvarjalci, temami ali prijemi. Tako se je sproščala tradicionalna napetost med literarnimi zgodovinarji in komparativisti. Vrhunec dosežkov na tem področju pa predstavljata dve znanstveni knjigi, ki sta nedavno izšli v Nemčiji: Slovenska književnost v

tako rekoč v njegovih rokah. V to zbirko so se tudi po njegovi zaslugi uvrstila imena, ki pri varuhih idejne čistosti niso bila nikoli zaželeni: Anton Vodnik, Stanko Majcen, Edward Kocbek... Zbrana dela prinašajo poleg tiskanih besedil še avtorjeve rokopise in njegovo korespondenco, vse opremljeno z izčrpnimi opombami. Tako sedaj dobi znanstvenik po Bernikovi zaslugi gradivo na nek način na krožniku.

Tretje Bernikovo uredniško področje pa zapolnjuje pravzaprav najbolj kričeče raziskovalne potrebe: znanstvenokritične izdaje slovenskih literarnozgodovinskih virov. To uredniško delo je uresničeval že na Akademiji znanosti in umetnosti, kjer se je leta 1972 zaposlil na Inštitutu za slovensko literaturo in literarne vede. Soureja zbirko Korespondence pomembnih Slovencev, za katero je najprej pripravil v treh knjigah Levčeva pisma, potem pa uredil s sodelavci celo vrsto korespondenc - od Trubarja do Frana Ramovša. Souredil je tudi leta 1992 objavljeno znamenito Znanstvenokritično izdajo Brižinskih spomenikov, pri pripravi katere je sodeloval od začetnih zamisli v letu 1968.

Drugačna kot profesorska je Bernikova prehojena pot na najvišji slovenski znanstveni in umetnostni ustanovi - Slovenski akademiji znanosti in umetnosti (SAZU). Leta 1983 je bil izvoljen za njenega dopisnega člana, ob svoji šestdesetletnici leta 1987 je postal njen redni član. Deloval je na področju akademijinega II. razreda, to je razreda za filologijo in literarne vede. Leto potem je prevzel tajništvo tega razreda, kar pomeni sodelovanje pri vodenju akademije. Dan po svojem rojstnem dnevu leta 1992 je prvič postal predsednik SAZU in bil nedavno ponovno izvoljen za to odgovorno funkcijo, ki mu je odprla pot v Evropsko akademijo znanosti in umetnosti, v kateri je sedaj odposlanec Slovenije.

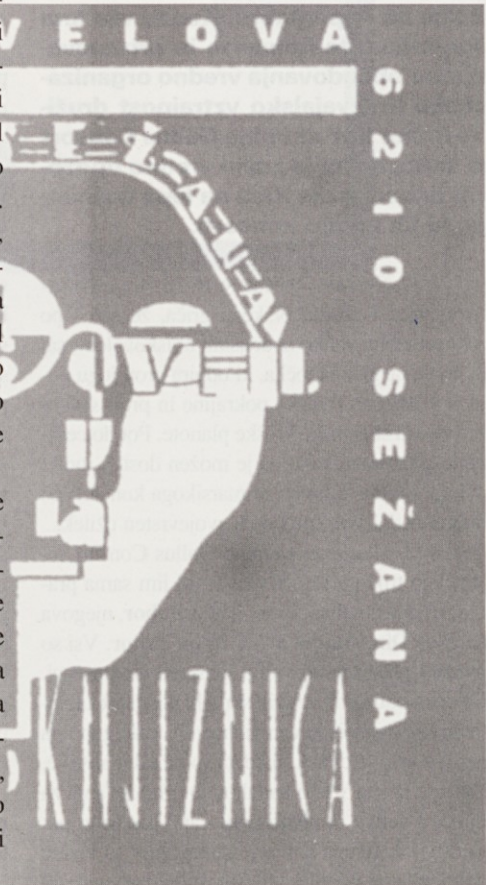
Naloge in cilji, ki jih dr. France Bernik zastavlja na akademiji, sedaj presega ne le področje znanosti in kulture; zavzema se za obnovo vrednot in za odkrivanje ter uveljavljanje delno pozabljene evropske identitete slovenskega naroda. Upa si na glas govoriti o pomembnosti krščanskega izročila, o moralni krizi po polstoletnem totalitarnem češčenju človekove materialnosti, ki je povzročila neodpornost za zahodnjaško potrošništvo, in vztraja pri nujni moralni prenovi slovenskega naroda.

Si s tem morda dr. France Bernik nalaga kot predsednik akademije tudi politične naloge?

Če pojmujemo politiko kot uveljavljanje osebnih in skupinskih interesov pri dnevni politiki, je odgovor zanesljivo negativen. Če pa menimo, da je politika - tudi slovenska - dolgoročna nenehna skrb za usodo svojega naroda v prihodnjih stoletjih, potem ne more nihče zanemariti odgovornost za novo kulturno, нравno in duhovno podobo Slovencev v svoji lastni državi; tudi najvišji predstavniki najpomembnejše slovenske znanstvene in umetnostne ustanove ne!

Želimo si samo, da predsedniku SAZU dr. Francetu Berniku ne bo zmanjkalo neutrudnih sodelavcev na tam področju med svojimi kolegi akademiki!

Je pač tako: če si v teh časih vendarle vzameš čas, da se ozreš v preživet čas, tedaj si za čas, ki je pred nami, spet naložiš nove obveznosti, nove naloge tudi kot jubilejno voščilo... Ustvarjalnih sedemdeset let akademika dr. Bernika pričuje o tem, kako si velike osebnosti z zvestim izpolnjevanjem nalog, v nekem drugem besednjaku, z zvestim služenjem, edinole kupujejo nesmrtnost!

evropskem kontekstu in Ivan Cankar - slovenski pisatelj evropskega simbolizma.

Dr. France Bernik je med literarnimi zgodovinarji urednik z najširšim opusom, z nepredstavljivo množino pomembnih del. Tudi na uredniškem področju je bil predvsem raziskovalec slovenske literature in je uresničeval svoje strokovno prepričanje, kaj potrebuje slovenski kulturni prostor in kaj slovenska literarnovedna znanost. Svoja uredniška snovanja je udeleževal zlasti z znanstvenimi monografijami še neraziskanih področij, z znanstvenokritičnimi izdajami slovenskih literarnih klasikov in z znanstvenokritičnimi izdajami literarno zgodovinskih virov.

Bernikov razvoj izrednih uredniških sposobnosti se je pokazal najprej v Slovenski Matici med leti 1961 in 1972. Pod njegovim uredništvom je izšla zajetna monografska obdelava najnovejše slovenske literature, do katere so tradicionalisti vzdrževali še potrebno distanco, ki naj bi pozneje zagotavljala znanstveno nepristranost. Matica je postala med njegovim uredništvom najuglednejša znanstvena založba za slovenske nacionalne vede.

Uredništvom pod okriljem Državne založbe je dalo zbrana dela slovenskih pesnikov in pisateljev. Precej časa je trajalo delo na projektih (Simon Jenko 1964-1965) pod trdno uredniško roko komparativista Antona Ocvirka, dokler dr. Bernik ni sam prevzel glavnega uredništva. Od leta 1981 je sedaj usoda slovenskih klasikov

Petnajst let koncertov stare glasbe
v cerkvi sv. Matere Božje v Repentabru

GLASBENA DRUŽINA PAHOR iz Trsta

Lučka Čehovin

*Skupina Gallus Consort
v zasedbi (z leve na desno):
Monica Piccinini - sopran,
Cristina Calzolari - alt,
Dina Slama - spinet
in Irena Pahor - viola da gamba.*

Z letom 1996 se je izteklo petnajsta sezona koncertov baročne glasbe v znameniti cerkvi sv. Matere Božje na Repentabru. Ker že vsa leta spremljam te koncerte in prizadevanja ter občudovanja vredno organizacijsko in izvajalsko vztrajnost družine Pahor kot skupine Gallus Consort iz Trsta, se mi je zdelo vredno opozoriti bralce revije Kras na lepa doživetja, ki jih nudijo koncerti.

Cerkve sv. Matere Božje, ki je na samem vrhu Repentaborskega griča, že sama po sebi privablja veliko nedeljskih obiskovalcev, saj je prava razgledna točka, ki odpira proti jugu pogled v daljave Tržaške pokrajine in proti severu in vzhodu slovenske kraške planote. Pot do cerkve je asfaltirana, tako da je možen dostop tudi z avtomobilom. Tako so za marsikoga koncerti po dolgih nedeljskih sprehodih svojevrsten užitek...

Glasbeno skupino Gallus Consort sestavljajo trije profesorji glasbe, ki jim sama pravim srečna družina. To so: **Miloš Pahor**, njegova soproga **Dina Slama** in hči **Irena Pahor**. Vsi so predani glasbi in so veliki glasbeni navdušenci. Če eden obupa ob velikih skrbeh, dostikrat zapletenih organizacijskih in finančnih zadregah, sta gotovo vsaj še dva, ki najdeta spodbudne rešitve. Tako se iz leta v leto nadaljujejo prizadevanja za njihovo veliko in nikoli poplačano glasbeno poslanstvo, katerega največje zadoščenje so vedno dolgi aplavzi po njihovih uspešnih glasbenih na-

stopih. Naj omenim, da k svojstvenemu doživljanju glasbe prispeva tudi vedno svečano okrašena cerkev sv. Matere Božje, saj se v njej iz sobote v soboto zvrščajo mladoporočenci.

Kdor spremlja nedeljske glasbene poldneve na Repentabru, je imel priložnost ne le na poseben način podoživljati včasih tudi že pozabljene partiture, ampak se tudi srečati z izvrstnimi poustvarjalci znanih imen, kot so: Kujken, Bruggen in Brauchli. Vedno sem začudena, kako to, da pride s slovenske strani, mislim iz Sežane in iz njene okolice, le malo obiskovalcev. Še zlasti, če pomislim, da imamo na Sežanskem glasbeno šolo, ki goji glasbeno kulturo! Sem pa presenečena nad velikim zanimanjem z italijanske strani, saj velikokrat, ko prisluhnem pogovoru poslušalcev med koncerti ali po njih, ugotavljam, da prihajajo na koncerte ljudje tudi iz zelo oddaljenih krajev in napolnijo cerkev do zadnjega kotička. In četudi nimam nobene glasbene izobrazbe, me prav stara glasba skupine Gallus Consort s svojimi posebnostmi in z melodičnostjo, ki je niti opisati ne znam, vedno znova prevzame. In prav to je tisto, zaradi česar se vsako leto veselim koncertov... Ko sem prof. Pahorja vprašala, kako bi označil staro glasbo, ki jo poustvarjajo, mi je poskušal razložiti, da določeno glasbo poustvarjajo s starimi instrumenti, kakršne so nekoč uporabljali Bach, Vivaldi, Mozart.

Profesorja Pahorja sem tudi prosila, naj pove kaj o zgodovini Repentaborskih koncertov, kakor se prireditve imenuje. Povedal je, da se po letu 1970 povečuje zanimanje za staro glasbo.

Takrat se je tudi sam pridružil društvu za kljunaste flavte. Pred tem se je namreč izobraževal na tem področju in po preverjenem znanju tudi prevzel vodenje poletnih tečajev v Italiji in v Sloveniji, ker je takih strokovnjakov malo. Kot profesor na Glasbeni Matici je v svoj glasbeni program vključil še violo da gamba in tako so na njegovo pobudo leta 1972 na šoli odprli oddelek za staro glasbo, a ga leta 1985 - žal - zaprli.

Prvi koncerti stare glasbe na Repentabru so se začeli leta 1981 in so bili vsako leto, razen leta 1984, ko so bili koncerti v Prosvetnem domu na Opčinah, v Kontovelu, v Ricmanjih, ker so tam najstarejše orgle na Tržaškem, in v Gallusovi dvorani na Glasbeni Matici v Trstu. Do širšega zanimanja za to zvrst glasbe pa je prišlo, ko so drugod po svetu začeli prirejati festivale stare glasbe. Prav to je tudi spodbudilo industrijsko izdelovanje posebnih instrumentov. Sedaj se poustvarja staro glasbo z mnogimi instrumenti, kot so: čembalo, viola da gamba, kljunaste flavte, ... In ko govorimo o stari glasbi, pojasnjuje Miloš Pahor, je treba vedeti, da so bili v različnih dobah v rabi različni glasbeni instrumenti. Med bistvenimi kakovostmi stare glasbe je prav različnost instrumentov.

Stara glasba je prijetna za poslušanje: ni hrupna, deluje pomirjujoče in, kot rečeno, človeku napolni dušo, da se po takem koncertu počuti nekako notranje bogatejši.

Profesor Miloš Pahor, enako njegova soproga Dina in hči Irena, so ne le predani glasbi, marveč se tudi vsi posvečajo pedagoškemu delu. Zanimivo je njihovo prepričanje, da je prav stara glasba posebej priporočljiva za mlade. In kot dolgoletna spremljevalka dela ter koncertov družine Pahor moram poudariti posebn ljubezen, s katero vsi trije opravljajo svoje poslanstvo... Nekajkrat sem posredovala njihove koncerte in ko je bilo treba povedati ceno zanje, denar nikoli ni bil njihovo vodilo. Tudi, če ni bilo denarja v kraju, kamor so bili povabljeni, so koncert izvedli enako kakovostno kakor plačan koncert. Bila sem tudi poleg, ko so Pahorjevi pred leti imeli v nabito polni cerkvi v Vipavskem Križu koncert. Po njem jim je menih izročil honorar, ki ga je Miloš z eno roko sprejel, z drugo pa vrnil kot prispevek za vzdrževanje cerkve. Pa tudi sama se moram zahvaliti ob petnajstletnem koncertiranju skupini Gallus Consort za številne njene glasbene spremljave, s katerimi je obogatila naše kulturne večere v Kosovelovi knjižnici v Sežani, ne da bi kadarkoli hoteli za to sprejeti plačilo!

Repentaborski koncerti, ki potekajo z denarno podporo Deželnega sedeža RAI in ki jih ta tudi vse snema ter pozneje v radijskih programih predvaja poslušalcem Tržaške pokrajine in avtonomne dežele Julijske krajine, so ne le svojevrstna kulturna doživetja, ampak so hkrati tudi pomembno glasbeno kulturno poslanstvo. Zato želim, naj bi se ob večji vsestranski podpori - tudi občine Repentabor - nadaljevali!

gorenje

GORENJE ENOSTAVNO IN LOGIČNO

Otročje lahko

SEŽANSKI BOTANIČNI PARK

Pomen Sežane in njene lege sta v prvi polovici prejšnjega stoletja navdušila tržaško družino Scaramanga, da si je tod zgradila svojo poletno rezidenco. V letih od 1848 do 1880 so Scaramangovi odkupili še zemljišče za botanični vrt. Vanj so sadili rastline z najrazličnejših delov sveta, od listavcev z Japonske in iz Južne Amerike do iglavcev iz Azije in Evrope ter vedno zelenih rastlin Sredozemlja. Veliko eksotičnih rastlin je park dobil po letu 1890, ko so zgradili še palmarij, rastlinjak za prezimovanje na mraz občutljivih rastlin.

Upravljalci parka so po letu 1948 zbirko listavcev, iglavcev in grmovnic dopolnjevali z novimi rastlinami, bogatijo pa tudi zbirko v palmariju z rastlinami iz sušnih, tropskih in subtropskih predelov sveta.

**Sežanski botanični park upravlja
Komunalno stanovanjsko podjetje v Sežani,
Partizanska 2. Tam je tudi vhod v park! To je
na začetku Sežane iz ljubljanske smeri ali
točneje nasproti hotela Triglav. Odprt je
vsak delavnik od 7. do 15. ure. Za ogled
skupin popoldne in v dela prostih dnevih
priporočamo predhoden dogovor
po telefonu na št. 067/31-341.**

...NEPOZABNA DOŽIVETJA.

NOVA GORICA VAS PRIJAZNO VABI. VSE JE ŽE PRIPRAVLJENO, DA PREŽIVITE LEP IN NEPOZABEN VEČER. IGRE, ZABAVNI PROGRAMI, RAZLIČNE PRIREDITVE. ZA SLADOKUSCE ODLIČNO PRIPRAVLJENE JEDI DOMAČE IN TUJIH KUHINJ. ČE PA ŽELITE PREŽIVETI Z NAMI KONEC TEDNA, VAM NAŠE GOSTOLJUBNO OSEBJE NUDI VRHUNSKO POSTREŽBO V HOTELIH S ŠTIRIMI ZVEZDICAMI. PESTROST BIVANJA DOPOLNjujeJO IZLETI V PISANO OKOLICO NOVE GORICE TER ODLIČNO OPREMLJENA ŠPORTNA SREDIŠČA, KI BODO ZADOVOLJILA TUDI NAJZAHTEVNEJŠE LJUBITELJE ŠPORTA, NARAVE IN ŽIVLJENJA NA PROSTEM. V PRIJETNEM OKOLJU KONFERENČNE DVORANE PERLA, OPREMLJENE Z NAJSODOBNEJŠO TEHNIKO, PA LAHKO DOBRO POČUTJE ZAGOTOVIMO TUDI POSLOVNEŽEM.

SKRATKA, DOŽIVITE NOVO GORICO, TAKO KOT SO JO DOŽIVELI ŽE MNOGI - SKUPAJ Z NAMI! DOBRODOŠLI!

NEPOZABNI TRENUTKI S HITOM!

Informacije: Tel. 065 28221 - 27258 Fax 065 26430

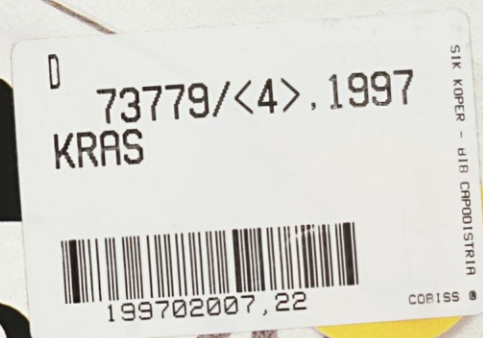
Internet: <http://www.hit.si> - E-mail: pavlin.suzana@hit.si

HIT Hoteli Igralnice Turizem

Nova Gorica - Slovenija

Včasih gre za sekunde. Mobilink- klic za življenje

Bolečina v prsih,
pospešen, nereden
utrip, nemoč
polnega vdiha in
naraščajoča tesnoba...

**So to opozorilni znaki?
Doživljam infarkt?
Kako naj si pomagam?**

Včasih o življenju odločajo sekunde, zato je pravočasna zdravniška pomoč neprecenljiva. Mobilink je posebna mobilna telefonska zveza, ki vam v takšnih primerih omogoča takojšnjo zdravniško pomoč. Vse, kar morate storiti, je, da preko mobilnega telefona in žepnega transtelefonskega kardiografa sporočite svoj EKG v poseben diagnostični center. Zdravnik specialist bo takoj ugotovil stanje vašega srca in vam svetoval kaj storiti.

Ne dovolite, da o vašem življenju odloča naključje. Ohranite prisebnost tudi v trenutkih strahu in negotovosti. Uporabite mobilink.

mobitel

SLOVENSKI OPERATER NMT & GSM

Informacije in prodaja na vseh
prodajnih mestih Mobitela

Mobitel d.d., Dunajska 22, 1000 Ljubljana, Slovenija
telefon 061 13 13 033, telefaks 061 13 21 144

Posunila placata pri posu 102 Ljubljana